

V C
2184^a

h. 2

h. 21, n.

1-

Vc
2184a

VITA
ALBERTI III.
Animosi Ducis
SAXONIÆ,

AUTORE
MICHAELE BOIEMO,

*à mendis repurgata
atque*

de integro edita cum animadversionibus

CONRADI SAMUELIS
SCHURZFLEISCHI.

42

WITTEBERGÆ,

Sumptibus Hæredum JOHANNIS BERGERI, Bibliop.

Literis JOHANNIS WILCKII

ANNO M DC LXXVI

1676

23

WITTEBERG

III

MEMORANDUM

22. 10. 1873

MEMOR.

MICHAELIS

WITTEBERG

MEMOR.

MEMORANDUM

MEMORANDUM

MEMORANDUM

WITTEBERG

MEMORANDUM

MEMORANDUM

MEMORANDUM

11

1

D

S

ILLUSTRISSIMO atq; EXCELLENTISSIMO
DOMINO

DNO HENRICO

LIB. BAR. a FRIESEN,

Dynastæ in Schönfeld, Püzkau, Graupa & Jessen, &c. &c.

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI
ELECTORIS SAXONIÆ
COMITI, SENATUS SANCTIORIS
PRINCIPI, HEROI IN TOGA,

Domino meo

GRATIOSISSIMO.

DOMINE.

HAcio, quod oppressi ære alie-
no solent, qui quod suis facultatibus non
possunt, verfurâ solvunt, & quum ne sic se
liberant penitus, sed contra impediunt ma-
gis atq; onerant, tamen utcunq; sustentant credito-
rum spem, ac lentè etiam tuentur promissi fidem. Etsi
enim cumulatissima sunt, quæ ab te accepi, & jure
quodam tuo ad te dudum redire gestiunt, tamen prout
à me debentur, non modò non in tempore redeunt,
sed ne quidem in solidum mea sunt, neq; tuæ certè ex-
spectationis gloriam æquant. Cum verò omnia in te
emineant, DOMINE, tum hoc sanè sumnum est
atq; singulare, quòd ea, quæ dudum fide nominum à
me exigere potuisti, non repetere, quasi revocares ad
calculos, nec jubere pro imperio, quod mihi semper
sanctissimum fuit, sed duntaxat studium conatumq;
meum referre in acceptum voluisti. Priusquam verò
à me solvam, atq; iis literis, in quibus magnam ætatis
meæ partem consumsi, voluntati honoriq; tuo satis-
faciam, pace equidem tuâ satisdabit vita ALBERTI, Du-
cis consilii mentisq; pleni, quem non ingrata poste-
ritas titulo animosi distinxit, ut velex eo statim intel-
ligi

ligi posset, qualem ævo suo Principem præstitisset, &
quo loco res Austriacas Saxonicasq; constituisset. Id
porro decus cognomenq; summum eadem animi alti-
tudine tenuit, quã sibi peperit talemq; esse se optavit,
qualem credi se voluit, Princeps vitã propositoq; simi-
lis, & virtute fortunaq; pari hoc adeptus, ut summis
semper rebus interesset, & gerendis rationem adhibe-
ret, gestasq; vellet esse honesto exemplo. Postea gaude-
re primùm cœpit, quã sensit consilia fuisse optima, &
haudquaquam fefellisse spem suam, ut qui nil facere
cuperet, quod non existimaretur rectissimè esse factũ.
Si bella erant gerenda, primò bellorum causam in ani-
mo reputabat: dehinc an ex republica req; augustæ
domus forent, sollicitè considerabat: tùm vires suas
hostiumq;, & quibus quisq; præsiidiis niterentur, qui
belli nervi, quæ instrumenta, quod copiarum robur
esset, quos amicos quisq; parassent sibi ac socios, dili-
gentissimè expendebat, nunquam hostem metuens, ut
unus ipse diceretur fortissimus, nunquam despiciens,
ut prudentia Ducis omnibus nota atq; testata esset. Sæ-
pe tamen, cum subita pericula ingruerent, necessitati
paruit, non ut suis, sed ut patriæ utilitatibus provideret,
quippe qui usu atq; exercitatione sciret, non posse sem-

per tempora eligi in bello, & multa indies evenire,
quæ deliberationem non ferant, fortunamq; inter-
dum morâ fieri deteriorem, ac minùs ea absolvi, quæ
nimis trahantur, quorumq; rationes ante videt ho-
stis, quàm peraguntur. Cumq; has laudes rectè atq;
fortiter agendo sibi comparasset, tum eodem tenore
per omnes vitæ gradus diligenter ac sedulò conser-
vabat, ut quam bello obtinisset dignitatem, eam non
pace imminuisse, sed ornasse magis atq; amplificasse
etiam videretur. Nam qui erat ejus animus, ere-
ctus sanè ad gloriam semperq; excelsus, nil mortale &
caducum in mortali corpore cogitabat, neq; virtus la-
tere poterat, quæ ipsa se tanquam fomite excitabatur,
sicubi inter pericula & fortunæ casus explicandi se oc-
casionem causasq; nanciscibatur. Venit hic in mentem
recordari, DOMINE, quod ex te semel iterumq; ve au-
divisse memini, dignum adeò, ut semper mihi versetur
ante oculos, ac auctore me in ore omnium sit, sanctis-
simusq; ille sermo tuus ad posteros perferatur. Fuit,
scio, tempus, quùm disserebas de reconditis literarum
antiquitatisq; monumentis, rebusq;ve aliis, arduis
sanè & personam tuam decentibus, sic aptè quidem &
graviter, ut omninò summas atq; incomparabiles in-
genii

genii tui facultates , prudentiæq;ve exquisitissimam
vim , & raram compositi animi in tali fortuna mo-
derationem , ac dicendi ubertatem atq;ve maximam
copiam admirarer. Fortè tunc veniebat usu , quòd
quùm Cæsarum Austriorum laudi plurimùm ac meri-
tò tribueres , simul de Alberto nostro facundè sapien-
terq; commemorares , & mox subjiceres vitæ ejus scri-
ptorem , ac ne quid deesset, illius quoq; mihi copiam
faceres, & hoc sentires præclarè atq; diceres, Albertum
suo ævo insigni præ cæteris gloriâ extulisse sese atq; e-
minuisse , fuisseq; imperii fulcrum , herosa sine con-
troversia nulli secundum, & in æternitate famæ super-
stitem futurum, quoad sincero posteritatis judicio vir-
tuti atq;ve illustribus meritis justus honor decusq;ve
integrum sint constatura. Ea postquam abs
te dicta egregiè explicataq; sigillatim fuerant,
coepi cum animo cogitare , interesse exempli,
& mihi convenire maximè , ut Principis di-
vino munere dati nomen atq;ve laudes ab obli-
vione vindicentur , & res actaq;ve ejus à Michaele
Boje-

BOIEMO planè aperteq; , ac sine fūco & fideliter descri-
pta de integro exeant in lucem , atq; ad sempiternam
ejus memoriam extent passim & legantur. Quod ut
rectè à me fieret, exemplar benignitate tuâ mecum op-
portunè communicatum protinus recudendum cura-
vi, & non aliter, ac si fœnori dedisses, notarum accessio-
ne auctum Tibi dicavi, cum ut esset significatio meæ in-
te pietatis , tùm ut carius expectatusq; reverteretur.
Tantummodò vereor, ne commentationes istæ meæ
haud satis elaboratæ, & breves admodum ac subcisivæ,
in periculum offensæ tuæ veniant, quippe quæ nil tale
afferunt, quod dignum sit, ut tibi à negotiis vacuo pla-
cere possit. Verùm summa tua bonitas animum mihi
facit, ut credam, te hoc certè esse mihi daturum, ut te-
nui scripturæ ne irascaris, qui notum cæteroq; habe-
as, eâ me non ingenii, quo neq; umbram, nec vestigium
tuorum meritorum consequor, sed duntaxat erga te
obsequii constantis & perpetuæ laudem ambire. Gau-
deo enim mihi, gratulorq; ævo nostro, te contigisse li-
teris ornandis principem, atq; artes in vita optimas,
quæ unumquemq; felicem beatumq; præstant, non a-
masse solùm & fovisse hætenus, sed etiam cum usu re-
rum consiliisq; tam bene atq; feliciter conjunxisse, ut &
res per

res per te maximas intelligeres, & prudentissimè gereres, & in illa aula luce summæ admirationi singulariq; exemplo esses. Hugo Grotius, quo nullum majus aut vixit, aut viguit ingenium, coluit te ac sic complexus est, ut in parte laudis poneret, vidisse te, & finxisse cultu civili ingenium tuum, quod illâ quidem ætate, quâ exteros invisebas, rerum esse maximarum capax vir unus omnium prudentissim9 perspexerat. Nicolaus Heinſius, patre nihilo minor filius, te suum literarumq; decus ac delictum, ego præsidium quoq; ac firmamentum, uterq; verè & meritò appellamus. Nil addo de rebus atq; consiliis tuis, quibus & meritis es optimè; & Divum patrem imitando rectissimè assecutus, firmasti rempublicam, & sociis adiutoribusq; purpuratis illustrissimis feliciter atq; rationibus publicè salutaribus administrasti, & difficilem hanc arduamq; viam laudabiliter ac gloriosè tenuisti, ut non una regio, neq; Saxoniam tantum aut Misnia, sed Germania, sed Belgium, sed Italia, sed Europa etiam, quâ ad mansuetudinem & literas eruditur, magnam excellamq; mentem atq; ornamenta tua ultrò prædicet, ac prudentiâ doctrinasq; multò saluberrimas prolixè cumulateq; laudet. Id verò cum primis, & per omnes seculorum ætates, celebrabit posteritas, quòd ab augustissimis Cæsaribus Ferdinando III. ac invictissimo Leopoldo eam virtute meritisq; gratiam inivisti, ut nomine animoq; tuo delectarentur, alter etiam hoc dignitati tuæ adderet, ut de munere, quod duobus abhinc annis Egræ integrè graviterq; obiveras, magnificè diceret, memoriamq; ejus rei vellet esse sempiternam. Nec Ratisbona conticeſcet unquam de tuis laudibus, & subinde recordabitur ejus temporis, quo consiliis præsentiaq; tua augustum imperii senatum ornasti, ac summa semper cum laude sententiam dixisti, eò semper intentus, unde & ostenderetur imperio utilitas,

utilitas, & pararetur honestum decus, & perpetuum retine-
retur. Cujus rectissimæ mentis, consiliorumq; inter se con-
gruentium fama latissimè permanavit, exterarq; oras im-
plevit, eò maximè, quòd Francofurti, cum Leopoldus Cæsar
crearetur, Serenissimo Electori JOHANNI GEORGIO II.
in partem curarum additus, non æqvasti tantùm, sed vicisti
quoque summorum Principum spem, ac nil usquam reli-
qvisti, quin de ingenii tui magnitudine testaretur. Quæ glo-
ria quia maxima est, opto eam esse sempiternam, & conser-
vari à posteris, ac propagari longissimè, & per omnes atates
ordinesq; celebrari assiduè, ut per te ipse fruaris virtutibus
tuis, & mortalitatem, quam ferissimè te finire omnes cu-
piunt, perpetuâ inter mortales famâ consoleras. Witteber-
gæ XXIX. Octob. A. clc lcc LXXV.

Illustrissimæ

Excellentiæ Tuæ

Devotissimus humilimusq;

Cliens

Conrad Samuel Schurtzfleisch.

ALBERTUS III. ANIMO-
SUS, DUX SAXONIÆ, LANDGRA-
VIUS THURINGIÆ, MARCHIO
MISNIÆ, &c.

Divinitus excitari viros ma-
gnos, qui heroës sunt, nemini est
dubium: Excitari autem tum præci-
puè, cum imperia & regna fatiscunt,
atq; ruinam meditantur, ut laboranti
Ecclesiæ & Reipublicæ, sua virtute,
qua instinctu quodam divino, & pecu-
liari spiritu armantur, opem ferant,
adversus turbatores contumaces pie-
tatis, & morum atq; legum honestarum giganteos contempto-
res: quò, his repressis, pax & disciplina in genere humano conser-
vetur, & suus religioni constet honos atq; dignitas. Etsi autem, ne-
tales quidem heroës, qui semidei sunt Poëtis, & supra conditio-
nem cæterorum mortalium videntur positi, à vitiis sunt planè
immunes: tamen quia singularibus à DEO donis sunt ornati, sicut
minores stellæ à sole obscurantur, ita apud eos, qui memores sunt
communis omnium fortis & conditionis, vitia non omninò e-
normia, excusationem merentur. Quare nec dubitandum est, eo
tempore excitatum divinitus Albertum, quem hujus nominis ter-
tium faciunt in hac familia, ducem Saxonie, quo universa Ger-
mania, veluti incendio immani, longius in dies singulos serpente,
flagrabat, & hostes potentissimi, nulloq; nec animi invicti, & ad
omnes rerum humanarum casus infracti, robore: nec felicitate
A & rei

& rei bellicæ peritiam inferiores, patriæ nostræ imminere, extremum ei allaturi exitium, nisi, Deo animos & successum largiente, hic heros suum hostibus corpus, pro aris & focis pugnando, objecisset. Cùm verò turpe sit ignorari nostratia; & ingrati animi, tantorum & eorum quidem, sub quorum posteris, DEI beneficio adhuc florentibus vivimus, meritorum memoriam abjicere, nec usu careat multiplici rerum ante actarum consideratio, digna visa est materia, in qua inquisitionis nostræ diligentia versaretur. Itaque cursum vitæ hujus Alberti tertii, non historica ratione commemorabimus, neque enim nobis id sumimus, impares tanto oneri: sed breviter summa tantum rerum fastigia & capita decerpemus: Etiam relinquentes in iis, quibus interdum alii ab aliis dissentiant, rectius sentienti, iudicium.

ALBERTUS III. cui ANIMOSI

nomen fuit ab invicti animi robore, & rerum, quas gessit, pro dignitate Germaniæ, & patriæ suorumque salute, magnitudine: à laudatissimis duabus Germaniæ familiis originis prosapiam traxit. Etenim genus paternum à Saxoniæ ducit principibus, quorum & virtus militaris ante Caroli Magni ætatem, historiarum monumentis est celebrata, & in patriæ libertate defendenda, cultusque Deorum, vano tamen & idololatræ animus excelsus. Fuit Witichindus I. pronepos Sigardi regis Saxonum, ultimi hujus familiæ conditoris, Caroli Magni tempore, cum Saxonibus bellum gerentis, de religione ethnica abjicienda, in annum ferme trigessimum tertium dubio incertoque Marte, variante se, ut solet, multoties fortuna, Regia autoritate & nomine. Mos enim erat gentis Saxonice, in qua multæ familiæ nobilium, instar Baronum, seu Regulorum erant, ex iis eligere duodecim, quibus rerum administrationi, jurique dicendo præfectis, tempore pacis summam rerum committebant, & hi quidem non simul imperitabant æquata potestate, sed per orbem ibat ea dignitas: Quamvis sunt, quæ uni ex his primario, totius Reipublicæ curam commissam scribant. Quod si vel à seditiosis civibus, domesticisque dissensionibus vererentur, ne quid detrimenti Respublica caperet: vel aliunde
à re-

à regibus, populisque vicinis bellum moveretur, qui tum cum imperio erat, dux is exercitus & rex appellabatur. Ita Ditericus avo Witichindi, & Sigardus proavus regium nomen gessere, Angrivariorum Dynastæ, bello contra Francos. Hos sequutus Witichindus, postquam aliquoties cum Carolo conflisset, se viribus huic imparem cernens, & de religione Christiana amplectenda agi intelligens, sacro ablutus baptismi lavacro est, spondente ipso Carolo, à Bonifacio Episcopo Moguntino, Mittebachii Anno 785. Witichindum, qui in fide persistens dux Saxonie, Angrivariæ & Westvaliæ creatus est, longo intervallo, nam interjectus est Witichindi junioris filius, Ditgremus, & qui ademptam patri Saxoniam recepit, Ditmarus: hinc Ditericus I. Dedo, & Ditericus II. secutus est Thimo Marchio Landsbergi & Misnie, qui ab Imperatore Henrico V. MXCI. Ecberti II. Marchionis Misnie ditionem accepit propter virtutem, sed non accepit insignia morte præventus, ab hujus nepote, Conradi filio Othone Fribergi & Lipsiæ conditore Albertus & Ditericus propagantur, quorum ille sine prole mascula defunctus est. Ditericus filium habuit Henricum, primum Landgravium Thuringiæ, de arbore illa, ex foliis partim aureis, partim argenteis nobilem. Sequitur Albertus degener filius, qui Fridericum ab admorsa gena cognominatum, Ditzmanumq; exuere ditione conatus, pauperrimè periit, florentibus filiis, præcipuè Friderico, qui, fratre Lipsiæ ad Divum Thomam scelere Philippi Nassoviensis immisis inter sacra nocturna sicariis cæso, multis tandem bellis feliciter confectis adversus Rodolphum, Albertum, Adolphum Imperatores Romanos placida in pace gubernavit, filiumq; ex Elisabetha, Comitissa Arnshaugiana suscepit Fridericum Gravem designatum regem Romanorum à morte Ludovici contra Carolum III. Is Fridericum Strenuum cognomine, qui latrocinia compescuit, filium, nepotem verò habuit Fridericum primum Bellicosum auctum dignitate Electoris, nobilem ab excepta Academia Pragensi, 1409. Elector secundus in hac familia filius fuit Friderici, Fridericus nominatus Pacificus, is qui, cum fratre Wilhelmo bellum gessit, Vicethumis bellum intestini tubam inflantibus. In hujus filiis Ernesto & Alberto sanguinis profapia scinditur: Ernesto natu majori, dignitas mansi-

Electoꝛatus, quæ propagata in filios Fridericum III. Sapientem, est, & hoc mortuo, in Johannem: hinc in nepotem ex Johanne, Johannem Fridericum, quo capto ad Mülbergum ad Albim Anno 1547. 24. Aprilis collata est ea dignitas septemvirorum creandis Imperatoribus Romanis, Mauricio, Henrici filio, Alberti nepoti: quo anno 1553. XI. Julii oppetente devolvitur ad Illustrissimum fratrem Augustum. Hæc origo Alberti paterna est annorum ferè 800. inde usq; repetendo, quo Sigardus Witichindi proav9, regio imperio, Saxonum bella administravit. Materna profapia est Austriaca, quæ Imperium Romanum feliciter gubernavit annos trecentos duodecim, præfueruntq; post Rodolphum Habenspurgium, ex hac familia Albertus I. Fridericus electus rex Romanus, contra Ludovicum Bavarum, Albertus II. Fridericus III. Maximilianus I. Carolus V. Ferdinandus, Maximilianus II. Rodolphus II. Ex Margaretha autem Friderici III. Imperatoris sorore, Ernesti Ferrei, qui quartus fuit Leopoldi filius, filia, patre Friderico Placido Electore, natus est Grimæ ad Muldam, An. 1443. die Divæ Annæ 27. Julii, sive, ut est in annotationibus antiquioribus civium nostrorum, die, qui inscribitur in fastis Vincula Petri: cum anno superiore exeunte V. Calendas Januarii, avia ejus Catharina, Henrici ducis Brunswigii filia, in eodem oppido esset mortua. In prima verò ætate atq; adeò ipsius pueritiæ annis declaratum est, servatos hos fratres Ernestum & Albertum fato quodam propitio ad opera majora, & regi divinitus fortunam, & cursum præstantium virorum. Nam abducti clam ex arce Aldenburgia, mirabili modo sunt restituti.

Plagium.

Agebat Ernestus ætatis annum XIII. (siquidem natus 1441. Rochlicii 8. Calendas Aprilis, hora 9. vel Misenæ) Albertus XI. cum à Conrado Kaufungo rapti sunt. Captaverat is occasionem & opportunitatem ulciscendi injuriam, quod compensationem damnorum, Electoris causa factorum, & stipendia bellica sibi negari, indignè ferret. Absente igitur Principe, Sualbio coco momenta plagii patrandi & rei gerendæ explorante, qui in hunc finem dies quatordecim ante se ministrum obtulerat, die, qui Divum Chilianū antecederat intra 11. & 12. noctu, in arcem Aldenburg-

burgicam Pliffæ flumini imminentem intronittitur, socio Wilhelmo à Mosen, & Wilhelmo à Schönfels, & dispositis ad facinus equis triginta duobus, & octo aliis complicibus: aut equis 35. ut alii, sociis decem conclave cubiculi intrat, in quo dormiebant principes, præceptor, morum magister: his minatur mortem, si se prodant: illos abducit, sola indutos interula, & funibus de fenestris demissos non longè à culina. Sunt qui demissos negant, ideò quod ita tacitè à coco proditore & Schue initio exploratore cognita fuerint omnia occasionis momenta, magistris scilicet morum, ita ut sit, domini ubi absunt, convivio occupatis. Narrantur hæc paulò aliter à nonnullis. Fuisse cum principibus nobilium aliquot & Comitum liberos, eosque ut in aulis Magnatum fieri consuevit, unà educatos, & institutos, principibus ministrasse, interque hos, solos tum relictos, deprehensum à socio Comitem de Barby, Guntheri, ejus qui disidia cõpulsit inter Magdeburgū & Luneburgum, filium quo errore animadverso, Conradus tradidit Ernestum custodiæ socii, nam ipse hunc ducebat, & in cubiculum ingressus Albertum abducit, restituto comite, eum equo suo imponit, arce educit, omnia tuta circumspicientibus exploratoribus. Mater principum recognita ex tumultu, de fenestra vociferatur, ploratuque cum ipsa, tum virgines aulicæ, totam arcem replent: querulis clamoribus commoventur oppidani, sed quia nox erat jam concubia, nec sperari tale quid poterat: Plagiariorum alius aliò abierat, ex composito, ne unam eandemque viam ingrederentur, neve alter deprehensus, altero quid inscio pacisceretur. Aulicorum quidam Plagiarii facinus scelestum execrabantur: quidam diras jaciebant in eos, quos Elector sobolis suæ custodiæ præfecerat: facinorosorum audaciam alii demirari, alii discurrere trepidi metu, alii portas observare, ne elaberentur improbi. Sed evaserant. Contendebat Conradus in Bœmiam cum Alberto & ministro uno, veneratque prope Elterlinium, per loca invia, sentibusque & dumis plena: jamque appetente meridie, lassus vigiliis & concussione, agitatione, itinere puer famem queritur: divertit Conradus ad Carbonarium, cui duo erant servi, in sylva habitantem, casula exigua, petit sibi pro justo precio, vel vendi cerevisiam & cibum,

A 3

vel

vel è proximo oppidulo afferri : Quærit Carbonarius, quo tendat, unde, quem puerum ducat : ille se fugitivum reducere ait, suum famulum nequam. Verùm longè aliter suspicabatur Carbonarius, vultum, indicium tectæ nobilitatis, intuitus, qui plenus tum quoque vigoris erat, quanquam in extremo ferè periculo & metu maximo : Quare generosa stirpe fatum existimabat, dissimulanter tamen suam operam Conrado promittit, panem acerofum non negat. Puer princeps, non attendente Conrado, in aurem Carbonario infuferrat, esse se Friderici Electoris filium, clamque raptum. Audito, Principis esse filium, equi frenum arctè retinet, uxor securim percutit, auxilium vicinorum invocat, signo ipsis notissimo, si quid enim tumultus est, ære percusso mutuan opem invicem ferunt. Accurrunt gregatim Carbonarii, eqvo dejectum, inque dumis hærentem calcaribus capiunt : Eius minister minimè tali casu territus, vel facinus magnum & memorabile audendum sibi intelligens, vel pereundum, evaginato gladio Principem impetit : at hic ictum vitat, ille aufugit. Datum fuerat signum in oppidis & agris, ut inquirerentur & investigarentur Principes : undiq; ex obviis quæritur, vidissentne prætervectos curru aut eqvo pueros : in Carbonarios incidunt, trahentes vinctum Conradum, & nisi vetuisset Princeps, vim mortemque intentantes. Ductus Friburgum in Curia asservatur die lunæ, sequente diem Margarethæ, tertio die supplicio capitis afficitur in foro, sepeliturque satis honorificè in cœmiterio templi Petri. Indignatus Elector pater est & Wilhelmus patruus : quarto igitur die effossus mandato Wilhelmi, sub patibulo tale scelus sepeliendum asserentis, in pago Neukirch, duobus distante miliaribus à Fribergo, in agro tumultatur.

Wilhelmus à Mosèn alio itinere profectus eo consilio, ut, si alter caperetur, alter evaderet, animo desperabundo, in tertium usque diem, in silvis erraverat, sine ullo alio cibo, præter fraga & radices, aquamque palustrem. Desperans igitur de fuga, & ex sono campanarum, socium captum conjectans, si, inquit, princeps, certus essem de vita & salute mea, & si Conrado ab Electore sanctè promissi numerentur florini 1714. tot enim flori-

nos

nos sexcenta sexagenæ, in observationibus civium nostrorum nota-
rata efficiunt, saluum te incolumemqve restituerem. Proinde
incolumitatem princeps. Mosenus ad Fridericum Schönburgi-
um præfectum Zuiccaviæ scribit, Ernestum se redditurum, si ca-
veatur de vita. Qua impetrata in arce Hartensteina Ernestum
sistit, non procul à Wolkensteino, oppido uno milliari à Ma-
riabergo, quæ arx tum principis erat, nunc eam tenet familia
nobilis Einsideliorum: princeps Moseno refecto, equum dat op-
timum, jubetqve ditione paterna excedere, neqve ullo unquam
tempore reverti. Cæteri facinoris conscij pœnas dedere qua-
tuor, interq; hos Schvveinitius suspensus, Conradus Schualbius
proditor in quatuor partes dissectus: Conradi frater Ditericus,
qui nido relicto vultures sublato dixerat, capite est truncatus,
ejus ministro Francisco gula fracta est laqueo. Vestes Princi-
pum Ebersdorffij juxta Chemnicium (ab Imperatore Lothario
Saxone conditum, unde Cæsareum nuncupatur) suspensæ sunt
Divæ sempervirgini Mariæ.

Carbonarius jussus petere, quidquid vellet, tantum ligno-
rum postulavit, quantum ad se alendum, ex carbonibus venden-
dis, suppeteret: Restitutus verò Albertus die secundo est, ex
quo fuerat raptus, Ernestus autem quarto: De his cum aliorum
extent narrationes uberiores, breviores hîc sumus.

Patre Friderico rebus humanis exempto, qui obierat 1464.
VII. Idus Septembris, fidem daturi Friderico Imperatori & or-
nandi insignibus provinciarum, quas jure hæreditario adibant,
Viennam profecti sunt fratres, Anno 1466. hinc Neustadium,
acceptiqve quàm humanissimè ab avunculo, qui indole utriusq;
diversis quidem studijs dedita, neutra tamen à laudabilibus actio-
nibus abhorrente: siquidem natu major quiete & toga delecta-
batur, alter armorum strepitu, animadversa, eos complexus
blandissimè est. Estqve ornatus dignitate Electorali Ernestus ter-
tius ex hac familia: Albertus ducum Saxonix titulum consecu-
tus. Albertus in aula avunculi hæsisse aliquandiu scribitur, fer-
mè biennium, cum interea Ernestus Plauensem Regulum oppu-
gnat prodigum, & nobilitati per uxorem è familia Bunana, mo-
lestum, & in subditos injuriosum, omniaqve sana consilia, om-
nes

*Insignia Er-
nesto & Al-
berto collata
ab Imp.*

*Bellum
Plauense.*

*Bellum
Quedlin-
burgense.*

nes qverimonias spernentem : Agros vastat in exeunte hieme , paulò ante Pascha : Plauam , à qua nomen Regulus habebat , & arcem capit, imposito præsidio : Olsnicium & Adorffum occupat deditioe : Sui juris facit Voitburgã , non à Druso Romano, ut fabulantur, non enim solidi quicquã Imperii Romani tenuere in his terris , sed à terra, in qua sita est, quam terram advocatorũ & Prætorianam nominarunt , appellatam. Quedlinburgum urbs est ad Hercyniam , veterum Ducum Saxonix sedes : extructa ab Henrico Aucupe , consumata ab Henrico III. & ab eodem aucupe institutum Collegium virginum , summa sacerdote facta filia Mathilde , cujus Ecclesia Divo Servatio dicata est : in qua urbe se quoque sepeliri voluit , ante altare in Divi Petri. In hac igitur Hedvigis Ernesti Electoris & Alberti Saxonix ducum sororis imperium recusabant cives , contempta autoritate muliebri. Quare indignati Principes , ad tutandam sororem , arma cepere , urbemque captam militum furori dederunt diripiendam , anno 1477. quæ miserè vastata est , & Rolandus everfus. Fuit autem ea statua ingentis magnitudinis , libertatis signum à Rolando nominata, Comite Blavii, qui fuit Milonis ducis Andegaviensis, interfecti à Saracenis è Bertha Caroli M. sorore filius, cui in tertio Caroli M. cum Saracenis conflictu in Pyrenæis montibus vel trucidato , ut quidam scribunt , vel siti suffocato, Anno 778. secundum quosdam , secundum alios 812. statuæ pasim in Saxonia & huic finitimis terris collocatæ sunt , Halis Saxonum , Belgræ uno supra Torgam ad Albim milliari, in pago quodam Reichenvvaldo , non longè à Luca Lusatix (nam & alia Lucca est Osterlandix , ad quam cæsi Suevi à Friderico Forti) arenburgi. Hoc bello sopito, ortum est aliud anno ab hoc proximo, videlicet 1478. contra Halenses , qui Episcopo suo Ernesti filio parum obseqventes , & ditioribus , ut fit , à quibus se despici putabant , infensi malum sibi & servitutem attrahebant : ita enim comparatum est , ut potentiores premedo tenuiores invidiam pariant sibi : tenuiores ditioribus se esse contemptui rentur. Originem autem sumpsit dissidium Halensium ex hac causa & ex hoc fonte promanavit. Consuevit opum affluentia gignere luxum : luxus iniustitiam : utrumque ubiq; adversus inferiores. Cùm itaque & opibus præstarent cæ-

*Bellum Ha-
lense.*

seris

teris proprietarii in salinis, qui otiosè vivendo se efferunt, genus hominum è luxu ignavo ad insolentiam pronum, & qui Reipublicæ præerant, non communi commodo & plebis, sed suæ servirent utilitati: Primum simulas latenter orta est, inde voces auditæ iracundæ, ad extremum in tumultum non levem abiit contentio. Maluerunt autem alere seditionem opulentiores, & igni oleum addere, quàm cedendo paululum furori plebis, se arguere victos aut injustos: Plebs obstinatè propositum urgebat, improba pervicacia, vel se assertura in statum liberiores, vel peritura communi incendio, sunt enim qui non renuunt jacturam suarum rerum, modò ii, quibus invident, immunes ne sint. Genus hominum *Πυχαιρεκακόν*, & non tam aliis, quàm sibi exitiale. Itaq; Saxonie Principes neutiquam dubitabant, disidentibus ita inter se urbis incolis, quin ab alterutra parte essent recipiendi: & usi occasione commodissimè oblata, urbem ex improviso obfidebant. Suspectam primum altera pars alteram habebat, quòd in auxilium principes vocasset: Ideoq; se invicem accusare probrosè. Quare fuit effectum, ut exulceratis & inflammatis animis utrinq; neutris cedentibus, molesta non esset plebi amplius obfidio. Nam & facilem, de quibus periclitarentur, jacturam putabant, per se satis inopes: & conditione si non meliore, saltem non multum deteriore se victuros sperabant: futuri scilicet sub æquiori principum imperio, qui ante inexplebili plurimorum libidini serviissent. Hoc pacto pronæ ad tumultum urbis libertati modus & frenum est injectum, conjectis in vincula primoribus, & ampla pecunia circa diem 22. Septembris mulctatis: magna salinarum parte adempta urbi, & conversa in usum Ecclesiæ atq; Clericorum: promulgato decreto, ne propria quisquam autoritate Salinarum sibi possessionem vendicaret, sed ab Episcopo peteret, & arce extracta, quæ insolescentem civium licentiam cohiberet.

Repressa eadem opportunitate licentia est Halberstadiensium, qui genio quodam sinistro, Anno 1486. cæstro perciti, rationem sibi reddi postulabant administratæ Reipublicæ, cui parum bona fide senatus præfuisset: nihil proficientes æquis postulationibus, arma ceperunt: Savientibus in se mutua clade civi-

Bellum Halberstadiense.

B

bus,

bus, Ernestus Elector, Ernesti antistitis pater, rerum filii satagens,
& Thuringicis copiis armatus, paulò post Divi Jacobi, ad urbem
distractam seditione intestina, &, quod plurimum momenti af-
ferebat, cæteris urbibus Saxonis invisam, quod cum his foedus
renuisset: & deniq; à magna Clericorum parte desertam, quibus
religio erat adversari Archiepiscopo, castra metatur, mœnia &
turre ictu bombardarum demolitur, deditioemq; ab urbe omni
subsidio destituta, & vim potentis hostis metuente, extorquet.
Intercluserat enim exitum, ut nec agri colerentur, nec commea-
tus importaretur, qui esset sustinendæ obsidioni, nec negotia fo-
ris contraherentur. Tempore hujus obsidionis mortuus est Er-
nestus Elector, datusq; curator filiis Sigismundus comes Gli-
chensis, de voluntate & testamento patris: Qua ex re extremum
veriti periculum, satius duxerunt fortunis incolumibus, impe-
rio se subicere, quàm iram victoris, & vitæ rerumq; periculum
præsens adire. Prætextum verò & belli πρόφασιν habebant
Principes, quod judicia, sibi oppignerata ab Episcopo, nollent
redimi cives, ne quidem admoniti, & præfecturam in urbis parte
Episcopi propriam, sibi retinerent. Eam itaq; injuriam armis
vindicandam putabant principes, ut judiciorum jus liberum re-
servaretur Episcopo, translatum ad ipsum, pristinum & legiti-
mum Dominum: qui gubernationem civitatis penes se esse volu-
it, scabinosq; & judices, qui juri dicundo præessent, suo consti-
tuit arbitrio. Atq; hac ratione primùm subactum est Quedel-
burgum adversari ausum summæ Sacerdoti: & Halenses atq;
Halberstadenfes parum cautè tumultuantes, Ernesto, Archiepi-
scopo Magdeburgensi ex Capituli postulatione, &, quia ante le-
gitimos annos, scilicet ætatis XII. fiebat, dispensatione pontifi-
cia Johanni Bavaro surrogato, parere sunt coacti. His ita expo-
sitis progredimur ad alia.

Hærebat alta mente reposita Alberti Degeneris injuria erga
conjugem, Imperatoris Friderici filiam, quam primùm veneno
post manu per agasonem de vita tollere machinabatur. Erat in-
infixum animo nepotum admissum scelus, in Fridericum &
Ditzmannum filios, quos fasciatus amore Cunegundis Isenber-
gia & Apicii, furtivo ex hoc concubitu concepti, exuto omni
affectu

affectu paterno, quavis fera immanior, Albertus omni ditione & spe successionis privare meditabatur, primum vendendo universas terras Imperatori: deinde cum id non succederet, transferendo titulum emptionis cum ad alios, tum ad Erfurdienses, postremo largitione, qua exhaustus tandem in miserrima paupertate consenuit. Duces itaque Saxoniae, ad quos devoluta fuerat, jure hereditario Thuringia, memores injustae venditionis in praedictum heredum legitimorum factae, praedia, pagos, arces, quas praetextu contractus sui juris fecerant, restitui sibi ab Erfurdiensibus postulabant. Et quidem agitata eadem fuerat controversia vivente adhuc Friderico forti, qui restitutionem urgens, cum nihil aequi impetraret, euntibus ad cognitionem causae, & ad actionem civilem Erfurdiensibus cum armis & gladiis & arcem evertentibus, impar primo die militum numero, retrò fert pedem: secundo autem instructior, non rem geri gladio jubet, sed fustibus hostes abigi: tum multis cladibus fracti, pro pagis & sumptibus pecuniae vim haud parvam principi solverunt, renunciantes juri suo, & jurisdictione cesserunt Alberto nondum mortuo. Illas haec fuit simultatum tristissimarum & malorum non levium: eoque res rediit, ut utraque pars opportunitati intenta esset, haec quidem, qua, titulo non satis bono acquisita retinerentur, illa ut majoribus injustè erepta, recuperarentur: Egeruntque summo id studio, ut si palam & apertè non possent, alii aliis clam saltem incommodarent: Principes sua repetendo, Erfurdienses molestias sibi illatas rependendo: Hinc praeter alia, quibus aegrè facturos se Marchionibus Misniae, sperabant, jugum metuentes, moliti sunt impedire, ne Albertus alter Ernesti Electoris filius, Diterico Isenbergio, dignitati Episcopi 1478. se abdicanti, surrogaretur. Evicere tamen Duces Saxoniae, & Alberto Isfeldiam conciliarunt, & impetrarunt eidem Erfurdiae domum, unà cum redditibus, de rebus importandis & exportandis. Tum Erfurdienses sui esse juris arcem, asserere, in quorum extructa esset territorio, nec possedisse quicquam olim Episcopum Erfurdiae, praeter tabernam publicanorum: arcem verò Hohenhemii sibi non debere esse fraudi, qui Archiepiscopo locum aedificandi permisissent. Iniquissimè id tulerunt principes, sed veriti sunt tentare

quidquam, propter **Wilhelmum** patrum, sub cuius patrocinio Erfurdienses erant. Nihilominus Erfurdienses, translatis in urbem virginibus sacris ex monte Divi Cyriaci, aliud monasterium condiderunt ad Andream, hoc in arcem converso, & mœnia munierunt. Erupit hæc similtas, quam vel metu, vel reverentia **Wilhelmi**, sub cuius tutela urbs erat, dissimularant: hoc peste mortuo triennio post, id est, anno octogesimo secundo sine prole mascula, & in templo **Wimariensi**, quod fundatum dedicarat, humato: tum enim **Ernestus** & **Albertus** fratres, anno eodem defuncto **Diterico Isenbergio**, cum possessionem Archiepiscopatus filio **Alberto** solidam efficere tentarunt, tum jura pagosq; Erfurdienses poposcerunt, numero non paucos, reddendos Episcopo, videlicet, quas emptione, in posteros injuriosa, ab **Alberto** majores compararant. Eadem de causa **Fridericus** & **Joannes** 1491. **Ernesti** filii hieme sævissima, interdixerunt Erfurdiensibus ligno & carbonibus, & extorserunt pagos & pecunia eos emunerunt. Aliquoties initis rationibus, quibus contentio dirimeretur per arbitros & colloquia, re infecta discessum est, eoq; adducta res, ut Comes **Glichenis**, qui & ipse quoq; offensus ab Erfurdiensibus fuerat, cum suo, tum principum nomine iter civibus intercluderet, eoq; adigeret, ut & prædiis nonnullis cederent & totum biennium magnam vim pecuniæ penderent, atq; hac ratione in tutelam & patrocinium principum reciperentur. Erant hæc reliquæ similtatum à **Cunegundi Isenbergia**.

Anno 73. **Treviri** ab Imperatore **Friderico III.** **Carolus Burgundus**, Rex **Galliæ Belgicæ** & **Burgundiæ** inaugurari se volebat, eo fine, ut quasi vicarius Imperii vel in ordinem redigeret rebelles, vel sub jugum mitteret, qui ad Imperium pertinentes olim, se huic exemissent. Imperator, vir sapiens & callidus, quod aperte negare non audebat, noverat enim acre & insolens ingenium **Caroli**, partim ad principes Imperii rejicit, partim arte eludit. Jubebat publicè terrarum insignia efferri, quarum dici Dominus vellet, ut fieri consuevit, **Carolus** suspendit insignia **Austriaca**, quod jam in annum quintum haberet oppigneratum à **Sigismundo Austriaco** **Brisgovium**, **Sundgovium**, **Elfatiam**, non quod obæratum esset **Sigismundus**, sed quia alterius periculo pervicaciam

ciam subditorum subigere putabat tutissimum, postea tamen, invitato Carolo redemit deposito pretio apud Senatum urbis Basileensis. Imperator turpe sibi & ignominiosum existimans, suæ domus & familiæ insignia conferre extraneo, & offensus fastu & splendore Caroli plus quàm Persico, & arrogantia cum in oratione, tum in gestu, & postulatis ejusdem, ut in foedere comprehenderetur, Mathias amicus Caroli, hostis Imperatoris, iratus abiit. Infolens ignominia Carolus, arma movet, vel ut metu ab Imperatore extorqueret nomen & coronam regiam, vel ut, si successisset, Imperatori deturbato, subrogaretur & succederet cum injuriâ hac irritatus, tum à Ruperto Episcopo Coloniensi dignitate exuto Ecclesiastica vocatus, Nusiam anno 74. obsidet, menses undecim, & arctissimè premit, confœderatam urbem, quatuor milliaribus infra Coloniâ præfecturæ nomine obnoxiam imperio. Imperator etsi differendum non rebatur, ne suos deserere videretur, tamen omnia prius humanitate experiri quàm armis voluit: Itaquæ quia ingens exarsurum bellum pro sua prudentia non malè intelligebat: legatione missa periculum avertere tentabat, sed inanem operam ludebat. Comparatis igitur ingentibus copiis castra quàm proximè juxta Burgundum locat, Anno 75. Erant in exercitu 80000. principes plurimi: inter quos Albertus Saxo eminebat, vexillo præfectus Decumano, seu Labaro. Acie utrinquæ constituta, & ardentibus ad prælium animis, Marchio castra circumiens, ne quis se commoveat, edicit, sub poena capitali, severitate Dictatoria. Albertus animi generosi & ad arma nati, vindicaturus Imperatori illatam injuriam, urget prælium, acerrimè confligitur ab eo tempore, quo sol declivis ad occasum tendit, in multam usquæ noctem. Etsi alii pugnatum negant, alii pugnatum quidem, sed contra ducis summi imperium, & prælium mox diremptum & tanta animorum contentione, ut quemadmodum apud Romanos res redibat ad triarios, ita Albertus elato signo Imperatorio, hostium ordines turbaverit, donec nox intercedens prælium dirimeret. Die sequente Cardinalis legatus Apostolicus ab armis discedere jubet, pace proclamata, adjuvantibus proceribus Belgicis, quorum opera ad colloquium Imperatoris Carolus venerat. Conditiones pacis publicatæ
non

non sunt, nec Imperator nec Albertus Brandenburgicus usquam
conspicui fuere, quoties manu res fuit decernenda: unde putatur
collusisse cum Imperatore Carolus, quod subsequens matrimoni-
um inito foedere prid. Cal. Junii, anno 75. inter Maximilianum
imperatoris filium, & Mariam Caroli filiam, comprobavit. Sunt
qui delibutum Imperatorem scribunt duabus tonnis auri. Ca-
rolus foedere facto in Belgas discessit, Maximilianus Mariam fi-
liam Caroli & Ducatum Burgundicum sibi vendicavit.

*Obsidio El-
bogana.*

Elboga oppidum est adiacens montibus, qui ab Austro Su-
detes appellantur, & distinguunt Misniam à Bojemia: situm in
peninsula fluvii Egræ. Tenebat hoc Casparus Slicco Mathiæ fi-
lius: Eratq; sub patrocinio Alberti Saxonis. Cujus cives cum
facti rebelles essent Slicconi, ad reprimendum insolescentem
eorum contumaciam, Albertus in auxilium vocatus est, arte il-
los aggressurus potius, quam armis, ut si fieri posset, sine cæde &
sanguine eos in ordinem redigeret. Igitur præmissis cum equi-
tibus tum peditibus quoq; , qui sub prætextu longioris itineris
eò diverterent, ut admoto ad mœnia exercitu, cives vehementi-
us terrerentur, & ad deditonem adigerentur. Sed res longe ali-
ter cecidit: proditis enim à cive insidiis, & suspectis armatis pro-
pter moram diuturniorem ad Plauensem subsidia petitem mit-
tunt. Hoc ubi non successit, urbem, lustrato aditu, obsidet, &
diebus non paucis, tormentis eam immisis oppugnat. Oppi-
dani cum per se feroces, tum Plauensis freti auxiliis, egregie &
acriter se defendunt, non exiguum numerum tam nobilium,
quam militum manipularium, deniq; satellitum ad ipsius prin-
cipis latus, globis saxeis interimunt. Tandem ab omni parte in-
tercluso aditu, & com meatu destituti deditonem faciunt, ne
vim irati victoris, quod suspicabantur, experirentur, sibiq; ipsi
essent exitio: atq; tum quidem urbis possessionem retinuit Slic-
co, patrocinium verò Albertus, anno 1471. quo etiam est exusta,
die Dominica, quæ in fastis inscribitur Judica.

*Iter sacrum
Alberti.*

Fuit annis superioribus consuetudo, accedendi religionis
ergò Palæstinam, & sepulchrum Domini, magno cum vitæ di-
scrimine: quòd, ut nihil vehementius animos, mentesq; humanas
commovet, & præstringit, quam religionis prætextus, etiam cu-
jusvis,

iusvis, polliceretur pontificum & monachorum gens profligatissima adeuntibus eas terras, vel multorum annorum veniam vel immunitatem ab omnium peccatorum criminibus universalem. Quemadmodum autem gentis Saxonicae ex eo tempore, quo Caroli Magni bellis & auspiciis, religionem Christianam fuit amplexa, in eadem retinenda, & etiam defendenda, ardor fuit constantissimus, id quod tempus Henrici IV. in primis ostendit, & secula posteriora: Ita Albertus partim laudatissimorum majorum vestigia atque exempla secutus, ut Ludovici V. Landgravii Turingiae, qui iturus in Palaestinam, mortuus est in Apulia: Wilhelmi patris Landgravii Turingiae, qui idem iter suscepit multorum Comitum & Nobilium comitatu, anno 1461. & reversus ex eo itinere periculoso, praesentationis Mariae festum, Papa id sua autoritate confirmante, publice ut in Ecclesia celebraretur obtinuit: atque etiam religione tactus, monasticam decrevit vitam agere: quod cum ex ore ipsius audivisset, is qui hoc scribit (nam fragmentum solummodo vidi) ne faceret dissuasit, multos enim viros sanctos Deo placuisse, qui & bella & magistratus gessissent, partim pietate in Deum non ficta Palaestinam accessit anno Christi M. CCCC. LXXVI. Dresdaque discessit III. Non. Martii, iter faciens per Misniam, & deducente officii gratia Ernesto Electore fratre Wimariam usque excepti fuerunt humanissime ab Wilhelmo, & habiti liberalissime. Visum tamen fuit etiam deflectere inter eundem, ad sinistram Aldenburgum ad matrem, quam urbem illa amabat praeter ceteris, loci amoenitate capta. Apud Wilhelmum morati VI. Idus Martii, multa familiariter locuti sunt: Albertus quidem suos cum ipsi, tum fratri Ernesto commendando: Wilhelmus vero ante annos quindecim ejusdem itineris periculis perfunctus multa monendo, quae hanc viam ingressis evenirent. Quinto Id. Martii digressuri Wilhelmus, Ernestus, Wilhelmi conjux Catharina Brandsteinia, quam duxerat Anna Alberti Imperatoris filia defuncta, ubi equos ad iter accinctos conscendissent, & ab urbe spacium dimidii milliarii progressi essent, in planicie inter Buffartum & Denstadium; inter mutuos complexus, & lacrymas largius profusas, illi quidem in terras peregrinas abituris iter placidum & felix, secundumque precati sunt.

sunt: hi mansuris in solo patrio vitam valetudinemq; salvam & incolumem.

Progressos Salfeldiam per saltum Turingicum Coburgi convenit Albertus Marchio Brandenburgicus Achilles dictus Germanicus à Paulo II. Pontifice Maximo, honoris & benevolentiae causa, unà cum Anna conjuge sua, Ernesti & Alberti Ducum Saxoniae sorore. Convenit eodem illustris princeps Wilhelmus Comes Hennebergius: individuus Alberti comes in hac peregrinatione Hierosolymitana: quibus se conjungere quam plurimi ex nobilitate praecipua: Sigismundus princeps Anhaltinus & Comes Ascaniae, relictus in Rhodo insula, cum ex intemperie aëris, nausea maris, defatigatione, periculoso morbo contracto detentus, non posset iter institutum prosequi: Ernestus Comes Mansfeldiae, Guntherus Comes Schuuartzburgius, ille Saxo, hic Turingus: Ernestus Schönburgius, Dominus Glauchae: Wenceslaus de antiqua & nobili Slicconum familia Dominus de Weiskirch: Liber Baro de Gixingen: Bernhardus Schönbergius, Mareschallus & praeses Saxoniae, cui mortuo in Vigilia Divi Aegidii, qui est pridie Calendas Septembris, in insula Rhodo, postero die factae sunt exequiae, sepulto in coenobio Divi Augustini, missis tam in arce, quam in aliis templis solenniter celebratis, tum pro Bernhardi, tum aliorum animabus, qui in hac navigatione dura & difficili è vita migrarunt, de consuetudine & opinione illius temporis.

Johannes Mergenthal, quaestor Alberti aëriarius, is scilicet è ejus itinere religioso, nostro proposito inservientia huc transtulimus. Praeter hos Otho à Schidingen, equitum auratorum dignitate conspicuus, cujus inter sanctam terram & insulam Cyprum, cadaver in mare projectum est in reditu. Fuit in hoc comitatu Henricus à Mellerstad, juris utriusq; Doctor: Valentinus Schmidebergius Medicus: Henricus à Starschedel: Henricus Pflugius Zebiccerensis: Georgius à Miltitz: Rodolphus à Bunau: Gerhardus Marschalg: Ditericus Schleinius: Johannes Minguicius: Henricus & Heyda ab Erdmansdorff: Joannes à Bernstein: Walcigi filius, Wigoldi frater, Henrici nepos, qui morte interceptus est prope ab insula Cypro, cum è Palaestina reverterentur:

terentur: Jang Hugnicus: Otho Pflugius ex eorum familia, quo-
rum sedes Strelæ est, ad Albim, quæ distat æquo à Misnia & Tor-
ga intervallo: Henricus Loserus natus minor, nam & natus erat
tum grandior, cujus mentio fit in literis scriptis 1485. de quodam
contractu inter ipsum & senatum Torgensem: Henricus & Jo-
hannes Malticii: Georgius à Cocceritz, quæ familia quondam
Welæ habitavit ad Albim, dimidio supra Pirnam milliario: Ve-
rùm ea arx nunc plene diruta est, vix apparentibus ruderibus,
Henricus & Godschalcus ab Embden: Conradus ab Ammen-
dorff, in navi haud longè à Rhodo fato functus, & in insula se-
pultus. Ditericus Fribergius: Godschalcus & Johannes à Wol-
dorff: Johannes à Planitz, qui & ipse in reditu mortuus est: Bal-
thasar Greusingius: Ditericus Zigelheimius: Fridericus à Tro-
tauu: Casparus Sack: Henricus à Feilsch: Ditericus à Stonzsch:
Caspar à Rechenberg: is cum vix in aditu Alpium accessisset Oc-
nipontem, morbo implicitus, moritur.

In Comitatu principis Hennebergii præcipui nominis &
existimationis fuit Eberhardus à Brandenstein, relictis in insula
Corcyra, jam perlustratis sanctæ terræ locis religiosis: Georgi-
us Marschalg: Johannes Caspar à Leuenberg: Johannes Frinds-
bergius: Ludovicus ab Halsperg: Sifridus Steinius: Caspar à Fe-
lsenberg. Wilhelmus à Wolffstein.

Nec prætereundi fortassis sunt alii, qui etsi non omnes stir-
pe fuerunt nobiles & insignibus, aut ætate atq; dignitate clari:
laude tamen pietatis, & tolerantia non videntur defraudandi:
Cujusmodi sunt Martinus Romanus præfectus Zuiccaviensis,
è celebri Romanorum familia, quos metalla Schnebergensia di-
tarunt: Lambertus Cronebergius civis Lipsiensis: Jacobus Sal-
mannus Magdeburgicus: Petrus Fol Lipsicus: Johannes Münt-
zerus: Ludovicus Geulenhoferus Zuiccaviensis, qui iter hoc de-
scripsit, ut testatur Albinus Electoris Saxonie Historicus: Petrus
Welserus Augustanus: Henricus Busmannus Alberti minister
Modonnæ, quæ olim Methone fuit, mortuus ibidemq; sepultus,
in Peloponneso, quæ recentiore nomine Morea est: Wisantus
Ranguicius de familia nobili: Johannes Bruno & Mathias For-
bergerus provisores: Nicolaus Unteruoctus Interpres: Caspar
Mer-

Mergenthal & ipse nobili ortu Quæstoris agnati sui minister :
Nicolaus è Ratschatorum stirpe : Otho à Tzschoppritz : Præte-
reo non paucos : nam ministri fuerunt in universum XXIX. Prin-
cipum : & alii XXVI. nobilium : Et insuper septendecim , qui
cum sua nave primùm veherentur à se conducta , importunitate
nautarum , Saxonis navem conscenderunt : è quibus Theobaldus
& Bertholdus Steinius , quorum ille domum non est reversus,
defunctus in reditu : Johannes Goldaccerus : Hugo Barsbergius
Eqves auratus , Henricus Nothafftius. Adhæc è diversis diversa-
rum nationum provinciis ingens numerus : Germani , Bohemi,
Poloni , Vandali , Ungari , Batavi , Carinthii , Selandini , Bur-
gundi , Galli , Angli , Sueci , Insabri , Itali , Græci , Syrii. E Can-
dia , quæ olim dicta fuit Creta , Rhodo , Cypro : Et foeminae qua-
tuor , harum duæ è Cypro : tertia Olomucensis virum secuta,
quarta Görlicensis Silesia. Hæc prolixius fortassis , & non absq;
tædio delicatis , erunt tamen , quibus hæc enumeratio non est fu-
tura ingrata : Revertor autem ad iter , unde digressa est paululum
oratio , persecuturus ea , quæ inter eundem acciderunt. Bam-
bergæ ab Episcopo obviam profecto acceptus est Albertus offi-
ciosissimè , & , quæ tum temporis præcipui amoris symbola fue-
runt & argumenta amicitia , reliquiis Divorum lustratis dedu-
cente honorificè hospitem gratum Episcopo , Bamberga disceden-
tes , contenderunt Beyersdorffium sub ditione Marchionis An-
spachii oppidum , prosequentibus ipsos Johanne Comite Wert-
heimensi , Bertholdo Hennebergio , Norinbergam usq; : quo con-
venit eos honoris causa Philippus Comes Palatinus , natu minor,
& Otho dux Bavariæ , quibus gratificatus , se detineri passus est
XIX. mensis Martii , diemq; convivii lætum exegit. Steina eun-
ti XXI. obviam venit Episcopus Eichstetensis per quatuor millia-
ria , neq; ullum humanissimæ benevolentia , quod tum quidem
potuit præstari , officium omisit : neq; desiderari passus est quic-
quam , ut Ludovicus Palatinus Ingolstadii , Albertus dux Bavariæ
Pappenhovii , qui tum cum potestate erat , sedemq; Monaci ad ri-
pas Isaræ habebat. Placuit autem subsistere Monaci XXV. Mar-
tii , quod & dies sacer esset , & suum adventum Duci non ingra-
tum animadverteret , roganti etiam ut moraretur : nec parum
affici-

afficiebatur urbe, descriptione ædificiorum nobili, & situ non
inamœno: Non deerant cantores, Musici, qui vel viva voce, va-
riè inflexa, sonos harmonicos ederent, vel omnis generis instru-
mentis hospites exhilararent: Erant organa, quæ follibus inspi-
rata, imparibus tibiis, quasi fistulæ in ordine dispositis, distin-
ctos sonos mirabili varietate edunt. Non deerant, qui testudini-
bus citharis, agili manu fides sollicitando aures mulcebant, aut
spiritu tibias inflarent. Præter cæteras enim ferè familias illu-
stres Domus Principum Bavariæ id peculiare habet, tanquam
prærogativam, ut Musica mirificè capiatur, ejusq; artifices mu-
nificè foveat: VII. Calend. Aprilis ad montem sanctum divertit,
duce ipso Bavaro cœnobio lautissimo atq; elegantissimo, cui
præsidet Abbas dignitate Principis, ordinis Divi Augustini: Vi-
dit hic quoq; reliquias Sanctorum, quibus nescio quid religionis,
& virium inesse, impiè persuasa, credidit superstitiosè ætas supe-
rior. Sudarium ibi asservari perhibent, quo in horto in lucta
sua inenarrabili guttas sanguineas absterferit filius Dei: & cerni
adhuc colorem cruentum audent impudenter affirmare: Præte-
rea stolam ab ipsa sempervirgine Maria Johanni Evangelistæ con-
textam: & mappam mensæ instratam, ea vespera, qua ultimam
in his terris cœnam paschalem celebravit Christus: partem Ca-
lanticæ Mariæ: fasciam qua in cruce idem tectus, maculis san-
guineis: Fragmenta crucis: tum particulas coronæ è spinis con-
futa: clavum, qui fuit cruci infixus: crucem aliam, quæ coelitus
missa fuerit Carolo Magno: Et multa alia: auro omni atq; ar-
gento inclusa. Has monachorum profligatissimorum impostu-
ras legenti mihi in mentem venit commemoratio jucunda Dn.
Georgii Fabricii, exponentis suis domesticis iter suum Italicum:
is inter cætera narrabat, venisse se ab Ostio, quo ex urbe excurre-
rant, ad tres illos fontes, quos fabulantur ortos ex ter repetito
saltu capitis Divi Pauli, interfecti à Nerone: è quibus bibentes,
interrogati cur id facerent, quia, inquit, spatii hîc appensis
asscriptum videmus, immunem à febre futurum anno uno, qui
ex uno biberet fonte: annis tribus, qui ex omnibus. Tum mo-
nachus, hæc rudibus, inquit, scripta sunt, & imperitæ plebeculæ,
ut metus ei aliquis religiosus injiciatur: prudentioris est, his ni-
hil

nil moveri, quia vana sunt. Affirmavit & hoc, contemplantes
vidisse templum, & cui esset dicatum, quæsiuisse, per Deum, sa-
cerdos respondit, ignoro: reperisse autem aureis literis: Tem-
plum SS. Nirei & Achillis. Quicumq; ii divi sunt, turpe est eos à
præsede nesciri. Quid igitur de traditionibus istiusmodi sit sen-
tiendum, patet: quod disputare, nec instituti nostri ratio patitur,
neq; opus est, quandoquidem toti nunc mundo prostant impia
impiorum hominum commenta. Redeo igitur ad rem: A monte
sancto Nauenaviam, & hinc profecti Inutrium finibus appro-
pinquarunt Sigismundi Austriaci, veneruntq; Oenipontem IV.
Calend. Aprilis: absente verò Archiduce, hospitibus adventan-
tibus in occursum misit uxor Ducis, Leonora regis Scotiae filia,
Marchionem Badensem, summa elegantia exquisitè ornatis, qui-
bus excipiendus erat hospes, conclavibus: Eoq; se contulerunt
Christophorus & Wolfgangus Bavariae duces: comitati Alber-
tum Sterzingium via difficili, & montibus asperis: hinc prate-
reuntes Brixam urbem Episcopalem, & Clusam, post Pozam ac-
cesserunt, eoq; venit salutaturus hospitem, natum è patruì Erne-
sti filia, Sigismundus Austriacus, princeps liberalissimus: eo-
demq; Christophorus dux Monaci, & Johannes Novi fori, diemq;
IV. Non. Aprilis hilarem duxerunt, deditq; Sigismundus, bene-
ficientia celebris, Saxoni honoris & benevolentæ pignus astur-
conem: Wilhelmo Comiti mulam: Johanni Margentalio præ-
fecto rationibus ærarii gradarium. Pridie Non. Aprilis, Alpi-
um, Italiam à Germania dirimentium via superata, & montibus
horridis, atq; etiam quibusdam in locis, perculosis nonnun-
quam, non longè à Tridento, urbe in plano sita, Episcopus ad-
ventantibus occurrit. Acciderat anno hunc proximè præceden-
te, eod die, qui Paschatis festum antecedens memoriam celebrat
cœnæ Dominicæ à Christo jam jam mortis, & quidem omnium
maximè abominandæ, supplicium accessuro institutæ, ut Judæi,
jurati religionis Christianæ hostes sanguinem Christianum desi-
derantes, ablegarent suæ professionis hominem Tobiam, cate-
ris audaciorem & ad facinus paratiorem: is in angiporto con-
spicatus est Simeonem puellum ad fores sedentem, hominis
pauperis filium, qui annum nondum fuerat tertium egressus, for-
mæ

rae elegantis, & floridæ : Judæus puero arrepto, & sub pallio abscondito in pedes se conjicit celerrimè : ad ædes Judæorum gradu citato accelerans, ex composito sine mora recipitur : Occultatur infans aliquvandiu, ne ab inquisituris, scelus deprehenderetur, & dum instrumenta, quibus opus erat, pararentur, & ad cædis societatem convocarentur reliqui. Ad facinus instructi, primùm genitalia pueri abscindunt, & sanguinem pro manantem phialis excipiunt: deinde è malis vulneratis sanguinem eliciunt, hinc è cruribus, post è pectore, & brachiis aliisque membris subula & scalpello incisus, ut copiosius cruor efflueret. Ne verò quid turbarum, & vociferationis è dolore ciceretur, linteo faucibus obturatis, vocis viam intercluserunt. Deprehensi in scelere Judæi, & facinoris convicti, corpore inverso suspensi & combusti sunt : combustis unà canibus, quos diritate referrent : & comburendis tribus, qui in carcere tum detinebantur, ad VIII. Idus Aprilis, anno 76. Superstitiosè autem servarunt cadaver, corpus pueri, & venerabundi advenis cupientibus videre monstrant, numeroque divorum accensent, interque martyres collocant, & altari in templo Beatæ virginis impositum, atque sarcophago reconditum magno concursu & admiratione, ex miraculis, quæ illi affingunt Pontificii, sanctè colunt.

Lautè habiti & perquam officiosè tractati ab Episcopo, in hortis ordine consitis, & venustissimè exornatis: VIII. Idus Aprilis, postquam pridie ejus diei in quadam taberna divertissent, sequè tum demum peregrinari intellexissent, sub cælo alio, ex vino fumoso, cibo crasso, lectis, diversis ab his, quibus assueti erant in Germania, aut etiam aliis paulò lautioribus Italiae locis, Veronam tandem ingrediuntur, obviumque habent ante urbem præfectum Veneti senatus, & equitatu exquisitè ornato, tubisque & tympanis lætum sonantibus & adventum sibi ejus principis, cujus fama rerum in primo ætatis flore gestarum, etiam in Italia percrebuerat, gratulantibus. Præses Venetus, lagenas aliquot vini Maluatici, hypotrimmata, candelas ex cera candidissima eaque consecrata confectas, Saxoni misit, declaraturus cum suam illi, tum senatus Veneti, cujus vicem gereret, benevolentiam. Est ea urbs sub ditione Venetorum, appellata ab Diterico rege,

qui quòd delectaretur vehementer ejus urbis amœnitate , Veronensis ab ea cepit dici: quanquam sunt , qui à fortissimo Gallorum duce Brennone nuncupatam contendant : interluitur fluvio Athesi, ex Alpibus orto : dives solum , tritico, oleo, vino, pecoribus , lapidicinis, fluminibus, stagnis , lacubus aquarum salubrium scaturiginibus : nobilitata etiam ingeniis alacribus & excitatis : nam in ea urbe nati Cutullus , Hieronymus Fracastorius. Nobilis est duabus arcibus, altera Athesi, extremam vallem placido cursu riganti penè imminet : Altera editiore loco , subjecta urbis mœnia despectat. Erant tum adhuc conspiciendæ arcis Dieterici , mira arte extractæ, reliquæ, sed foedè collapsæ , quæ incolebantur à mulieribus , quæ pudicitiam, si qua ea est semel abjecta , publicè prostituebant : quæstum corpore facientes. Ut ad dexteram paululum deflecterent , rogatu factum est Margaretæ conjugis Friderici principis Mantuani (cujus familia cum Marchionum dignitate & titulo esset , postea Franciscus Ducis appellationem à Carolo V. impetravit) quæ soror erat Elisabethæ conjugis Ernesti Electoris , fratris hujus Alberti : à qua humanissimè invitabatur. Urbi appropinquantem Saxonem Fridericus filius Ludovici Mantuani è Barbara Johannis Marchionis Brandenburgensis filia , equitatu stipatus splendido , in arcem deducit : ingresso portas & socrus & nurus , gynæceo pone sequente , de adventu gratulantur , omnia conclavia regio luxu , tapetibus, & aulæis mira arte egregiè contextis circumdantur : nec quid humanitatis & officii prætermittitur. Accingens se ad iter , quod institutum habebat, enixè rogante Bavarica, & monente, ut quiescendo paululum vires colligeret , instare enim viam lutosam & impeditam : utq; equos continuis itineribus exhaustos reficeret, morem gessit amicis. Quinto Idus , ut facilius esset profectio, viis instauratis , & in fossis terra ingesta jussu principis Mantuani, inde profecti sunt , itinere laborioso admodum & cœnoso , & prætereuntes cœnobiū inter Mantuam & Mirandulam magnificè extractum , & munificè locupletatum , professione ordinis Divi Benedicti , à quo & nomen ei factum est , nonnihil recreati humanitate Cœnobitarum , Mirandulam iverunt , excepti à Comitibus, & horum consiliariis atq; aulicis perquam comiter. Bononiam

niam ubi pervenerunt , urbem ambitu quidem amplam , verum
minus splendidam, duos repererunt hospites , & parum officio-
sos cives, quemadmodum & in nonnullis aliis urbibus Italiae, quae
quondam in illa dissensione inter Imperatores & Pontifices , di-
stractae fuerunt , aliis Gibellinorum partes sequentibus , qui di-
gnitatem tuebantur imperatoriam, aliis Guelphorum, qui ponti-
ficum auctoritatem : Etenim , postquam non sine summa difficul-
tate, perreptassent montes , & pluviis toti madidi, Saxa & scopu-
los montis Apennini vicissent , Scarpariam profectis Florentiam,
idem usu venit. Nec verò mirum , siquidem haec urbs domina-
tionis appetens nullo non tempore ad principatum aspiravit :
ideoque exosos habuit eos, qui Imperatorum jura defendenda sus-
cepissent : neque erat obscura Alberti gloria , qui in ipsis primae ju-
ventutis annis Imperatoria sibi majestate nihil duxit antiquius, ni-
hil sanctius : Scribit autem Mergenthalius , autor hujus itineris,
notatu esse dignam : primum urbem ipsam , quae sit venusta admo-
dum , & saxis strata quadratis , spatioque vasto & amplo : Et qui-
dem convenit hoc cum eo , quod praecipuis Italiae urbibus peculi-
aria sunt attributa epitheta , ut dicantur Venetiae urbs ditissima :
Mediolanum maxima , Genua superba, Florentia venusta , Bono-
nia foecunda , Ravenna antiqua , Neapolis nobilis , Roma sancta
& caput Christianae sanctitatis. Deinde arcem Episcopalem &
basilicam , pulcherrimam & ornatisimam è solido meroque mar-
more extructam, in qua tum pridie Paschatis , horam circiter sex-
tam missa celebrabatur in Divae Mariae , quod templum dicatum
est monachis profitentibus autorem sectae suae Divum Benedi-
ctum, celebrabatur autem tanta populi frequentia & festivitate re-
ligiosa, quanta esse potest vel maxima : Die ipso, qui sacer est resur-
rectioni ex mortuis filii Dei , incideratque illo anno in XVIII. Ca-
lend. Martii : Missae intererant summæ in basilica , praesidente Vi-
cario Episcopi : Episcopo verò ad lateranensem confidente : & Lau-
rentio Medice ad aræ lateranensem, è regione Episcopi, sacris in-
tento : qui Saxoni conspecto id honoris habuit , ut cum sacra
peragerentur , juxta se collocato digniorem locum tribueret : Et
sacris absolutis Antistitem Saxo adiit, manuque porrecta honorifi-
cè compellatum salutavit. Domus Medicea plena dignitatis &
magnifi-

magnificentia caia aurea , opere intestino vestiti pariete ,
mensæ & risi cupressini : hortus triplici deambulacro , quam latè
quamq; longè patebat , racemis vitium eductis altitudine ulna-
rum triginta . Domui adjunctum templum ambitiosè ornatum
ingeniosissimis imaginum picturis , signis , statuis , reliquiis , aris ,
inaurata , auro incrustata , artificiosa omnia : Cœnaculum lacuna-
ri egregiè cœlato , & à nobilissimis statuariis , pictoribusq; exqui-
sitissimè decoratis conclavibus omnibus : Armamentarium tam
præclarè instructum , ut satis inde armorum suppeteret viris
quingentis : reditus singulis horis æquabant , ut sermone vulgi fe-
rebatur , aut etiam superabant , ducatos XIII. quæ summam face-
ret redituum unius anni ducatos 13568 . Vixere hoc tempore fra-
tres duo , Julianus & Laurentius : in quos conspiratione facta
sæviturum est crudelissimè post biennium , Anno 1478 . à Principi-
bus nonnullis , & Cardinalibus : & Julianus quidem sceleratè est
in ipso Divæ Liberatæ Francisco Salviato Eucharistiam celebran-
te obtruncatus : Laurentius verò vulneratus impetum primum
sustinuit : post verò tandem è manibus latronum evasit . Noso-
comia in ea urbe sunt non pauca , sed unum omnium opulentis-
simum ad S. Mariam , in quo quatuor sunt Medici , quorum alter
morbum cognoscit , alius scribit rationem medicamentorum :
cæteri perpetuò ægrotis assident , ut incrementa , decrementa ,
κρίσις , συμπτώματα morborum accuratè observent : Estq; myro-
polio optimè instructum , quatuor cameris distinctum , ne quid
defideretur , ne quid non suo ordine collocetur , ne sit , quod
conqueratur vel pauperrimus : tanta autem diligentia , mundicie ,
cautione omnia curantur , ut , quod requirat præterea , nemo ha-
beat : lecti sunt purissimi , ministri quàm plurimi : locus amœnis-
simus : templum minimè deforme , cœmeterium commodum .
Hæc penè virtus unica est , qua præ cæteris nationibus Itali lau-
dem merentur , videlicet hospitalitas : quod ægrotis omnibus ad
ipso divertentibus aditus patet : Ac memini Georgium Fabrici-
um dicere , statuere se , hac beneficentia hætenus iram Dei in-
hibitam , ne universam Italiam everteret , in tanta omnium sce-
lerum licentia , libidinum fœditate , impiarum opinionum blas-
phemia , & infandæ idololatriæ , indies incrementa capientis ,
abomi-

abominatione. Civibus id peculiare fuit, ut eligerent viros duo-
decim, quibus rei summa, & publica administratio committeba-
tur: hi menses duos continuè in curia agebant, neq; inde descen-
dere, aut communicare consilia cum aliis fas erat: neq; accessus
cuiquam, ne conjugibus quidem dabatur: habebant sua singuli
conclavia, habebant binos ministros, quorum opera uterentur.
Quia verò erat dies sacerrimus, ingredi templum iis tunc licebat,
festo paschatis, præcinentibus tubicinibus viginti: decem mini-
stris sceptrâ argentea præferentibus: Senatores ipsi trahebant in-
gens agmen Servorum, ipsi demissis infra suras palliis ex holoseri-
co erant conspicui. Mores senatorum præ se ferebant fastuosam
superbiam: nam obviam facti Saxoni principi externo, ne salutare
quidem dignati eum sunt, & magistratus mores seqvebantur cives
importuni & inhumani, atq; difficiles, in primis hospites, quorum
alter ad signum Leonis euntibus Romam ligna æstimavit florenis
XII, homo nefariè improbus: alter in reditu, illo longè deterior,
ad Coronam aureis Rhenanis totidem. Pertæsi mores urbis ini-
quæ, Senas abeunt, patriam Pii II. Pontificis Maximi, urbem maxi-
mam, cœli temperati & aëris salubris, puellis elegantissimis, &
mulieribus formæ liberalissimæ nobilem: celebrem Academia:
Basilica itidem marmorea sumptuosissimè exædificata: Xenodo-
chium habet post se relinqvens Florentinum longissimo interval-
lo, quantumvis ditissimum, à quo nemo excluditur. Insignia Pii II.
cujus Pater à plebe fuerat è Republica ejectus, seq; cum reliqua no-
bilitate contulerat ad fundum gentilitium Corsinianum Vallis
Urciæ oppidum (ut scribit Platina) multæ ædes ostentabant, ho-
nori sibi ducentibus civibus tantum alumnum, cui totus orbis
Christianus se submisisset. Hinc quoque moventes thermas in-
gressi sunt, nihil tamen moræ neccentes, mox Aquam pendentem,
in plano sitam: inde Viterbium, ubi Diva Rosa sepulta creditur:
ibiq; orto tumultu in hospitem Italum, & Germanum, eoq; com-
posito Saxonis prudentia, rectâ contenderunt Romam, quam, co-
mite Weissenbachio Doctore Juris, qui venientibus occurrerat,
accesserunt XI. Calendas Aprilis, emensi milliaria centum nona-
ginta septem. Cum autem propè ab urbe abessent, dimidio ferè
milliari, obvios habuerunt Volmarum principem Anhaltinum.

D

De

Decanum Bambergensem, Doctorem Mellerstadium, & alios consiliarios principum Saxoniorum, Romam missos, ab Ernesto Electore, ut Ernestus, Electoris filius, qui suffragiis Cleri & totius Capituli Magdeburgensis consensu in locum Antistitis defuncti Friderici, è familia Comitum Beichlingiorum, electus fuerat, ante annos legitimæ ætatis dispensatione pontificia, administratoris autoritate, & nomine confirmaretur. Præter hos urbe exierunt legati Comitis Palatini: quos Cæsarei sequebantur: hos Cardinales circiter triginta quatuor, aut etiam plures: postremò Hieronymus Comes fori Cornelii, è cujus sorore Violentina Raphaël Diaconus Cardinalis Divi Georgii, nepos Sixti IV. Pontificis, post biennium conjuravit contra Julianum & Laurentium de familia Medicæa: Superabat equitum numerus 1500. Qui omnes adventum Saxoni sunt gratulati: Elapsis fermè horis quatuor, quibus, porta ab exeuntibus occupata, foris detinebantur, in urbem sunt deducti, in Domum Germanicam: eratq; is dies Dominicus Quasimodogeniti in primitiva Ecclesia dictus, & Dominica in Albis, ab iis qui candida veste induti, Ecclesiæ inferebantur: die sequenti per Curatorem aulæ suæ Pontifex Alberto Saxoni misit, vinum, Zeam, gallinas & alias animantes, multaq; mensis secundis servientia, IX. Calend. Aprilis, qui dicatus erat & festus memoriæ Divi Georgii Cardinalem adiit Mantuanum, conclavia intrans, velariis vestita acu pictis, adornata lectis, panno scutulato velatis: tribusq; andronibus ita continuatis, ut alium alius ornatu varii generis excelleret, quorum interiorum Cardinalis tenebat: Pauca colloqui familiariter & amicè, palatium summi Pontificis ambo petunt, utq; accessus ad Pontificem esset honoratior, & augustior, triginta abollas holoserico obductas fieri curaverat. Duce igitur Cardinali, & aditum parante, Sixtum IV. adeunt, Albertus Dux, & Wilhelmus Comes Hennebergius: verba facit Mellerstadius orator: Princeps flexis genibus, de more temporum, osculatus pedes Pontificis, ejus sanctitati commendavit humilimè & devotè: cui benignè & perquam promptè pollicitus omnia est Pontifex: Alberto enim, & quicumq; ejus ductu viam hanc sacram inirent, annum salutis & gratiæ clementissimè aperuit, & leniore etiam atq; faciliore, quam fieri

fieri consueverat aliis, veniæ causa eò confluentibus, pœnitentia,
omniq; crimine atq; pœna liberos & immunes pronunciavit, neq;
omnia adire supplicando templa, quæ cæteri peregrinatores adi-
re solebant, septem scilicet primaria, necesse fuit, sed ex his so-
lummodò quatuor, Joannis, Mariæ, Petri, Pauli: & quidquid pe-
tere in mentem venit, sive indulgentias, sive quid aliud, nullam
repulsam tulit. Omnibus ritè peractis, reliqui intromissi sunt
ministri & comites, qui osculo dato pedibus Pontificis, benedi-
ctionis papalis facti sunt compotes. O diram illam & execran-
dam bestiam, ô infernalem meretricem, quæ divino & soli Deo
debito, honore, blasphemis mendaciis, sibi arrogato, adorari vult:
quæ reges potentissimos philti calice dementavit: XVII. Cal.
Aprilis Hieronymus Comes Fori Cornelii, quæ aliàs est Immola,
operas jungente quodam propinquo ipsius, certamen equestre
edidit, in gratiam hospitum, more Italico, per triduum: Ipse in-
dutus erat veste Attalica aurea: tegumentum & instratum equi
auro intertextum, phaleræ aureæ: Cursores sedecim Damascena
ornati veste: cæteri vel scutulata, tela auro discreta, vel quisqui-
liata, vel precio non inferiore. Concurrerunt decem & novem:
singuli vicies: Munus præcipuum, honoris causa, non meriti, Co-
mes tulit, vestem preciosissimam acu pictam: donum huic prox-
imum, auro intertextum nobilis Romanus: tertium sericum *diaca-*
Phi coccineum Regis Neapolitani aulicus, natione Germanus.
Nihil non magnificum fuit & exquisitum, sed apparatus plus ar-
tis habuit, majoremq; movit admirationem ornamentorum præ-
cium, quam in congressu aut alacritas aut celeritas. Tertio Ca-
lend. Maij valedicturus Pontifici admissus solus est cum Henne-
bergio, & oratore suo Mellerstadio, humanitatemq; singularem
expertus: & deducente eum ex urbe Cardinali Mantuano, & aliis
Episcopis, postridie Sutrium, post Faliscos petierunt, qui sunt
hodie Italis Montefiasco, nobilitatos tumulis Divæ Margaretæ &
Julianæ: hinc ad Aquam pendentem, inde Thermas, ubi lave-
runt, quemadmodum & antea: Senis pernoctarunt, urbe Hetru-
riæ: non malè accepti sunt summa civium voluntate à Casinati-
bus, popularibus Divi Benedicti: eorumq; studio mirificè est de-
lectatus Albertus. Etenim instituebant choreas: virginibus pa-
ritec

riter & mulieribus concinnè ad certos modos & numeros definitos, ex instituto & consuetudine gentis, saltantibus, nunc pedibus lentius, nunc concitatus promotis, mira agilitate, & motu corporis vario: passibus nunc longioribus, nunc brevioribus: Et quia novum id erat, & in Germania inusitatum, hypotrimatibus & vino, quandoquidem alio modo non poterat, id sibi magnopere placere princeps declaravit. Florentinis idem animus in duccem erat, qui dudum: Bononienses, quia Roma, ubi pestis grassabatur, venerant, ne admittere quidem in urbem Germanos peregrinatores volebant: igitur ulterius profectus in tabernas, quas vocant Tordulam fossam divertit, equis remotis, conscensoque navigiolo, Ferrariam venit, ædificiorum descriptione & domorum elegantia admirandam. Decantata verò toto terrarum orbe Aula Ducis, cujus ornamentis, picturis, conelavibus, hortis nihil ubique aut præferendum aut conferendum putabatur. Urbs ipsa spacio ampla, plateis latisimis & longissimis, situ præclara: populosa civium frequentia: palatiis decora: Terra est palustris, solum vini & frumenti non admodum ferax, sed mercium commutatione ditissima: sita ad Padum fluvium, in quem triginta flumina feruntur, orta ex Apennino monte, mediam Italiam secundum longitudinem dirimente, & ex Alpibus ante urbem hortus est muro lapideo circumdatus, ambitu trium milliarum Germanicorum, refertus feris varii generis: ab urbe ad hortum euntes via ducit lapidibus strata coctilibus per quartam ferme partem milliaris Germanici, ad latus utrumque arbores proceræ umbram præbentes euntibus, & ferè contiguæ: nec longè ab horto cœnobium, Carthusianis dicatum. Ne quod benevolentia signum Saxoni declararetur, inde factum fuit, quod alter fratrum principium Hercules Estensis tum abesset, penes quem erat gubernationis jus, alter sibi non esse integrum audere quidquam, urbanè admodum & scitè prætendebat: Relicta Ferraria VII. Idus Maij, discedentes, & Francam Villam delati, equis omnibus, quorum usus in mari nullus erat futurus, ut potuit, divenditis in taberna, cui Regem nomen fecerant, pernoctantes, Venetiis IV. Idus Maij, à primariis urbis summa humanitatis significatione, & officiorum proluxa pollicitatione accepti sunt: dato hospitio juxta templum Divi
Marei,

Marei, viri boni & erga externos haud difficilis. Actis ibi diebus quinque; promittente navigationem expeditam navis patrono, dies alios septem in navi detinebantur: Unde facile conjectura capi potuit, qualis esset patronus: nihil minus facturus, quam quod, Deo & Cœlitibus, divisq; invocatis, sanctè juraverat. Nam antequam solutis anchoris navigaret, hac forma est usus: In nomine spiritus sancti, auspice & duce itineris hujus sancti, vir nobilis Andreas Contarenus Donati filius Venetus navem promittit, & promissam tradit viris prudentibus & honestis, Johanni Brunoni, & Mathiæ Forbergero, & horum Comitibus in Palæstinam, terram sanctam abeuntibus, hac lege: Tradit Patronus navis Contarenus, & præstiturum se bona fide promittit, navem firmam & probè munitam, & armis instructam, reliquisq; necessariis, pro eo ac consuevit urbs Veneta: Promittit unà se iturum quam primum, nisi tempestatum & cœli injuria prohibeatur: Iturum unà architectum, fabrum lignarium, naupegum, remigiorum artificem, octo socios, sedecim sagittarios, scribam, & huic adjunctum alium librarium, tonsorem, focarium, emissarium, præfectum cellæ vinariæ, coqum, coqui ministrum: binos in transris remiges. Atq; hi apti sint ad navigandum, rerumq; sibi commissarum periti: neq; è navi quoquam se moveant: Promittit appulsurum se ad quemcunq; portum, urbem, oppidum, dux velit, aut alii comites: moraturum biduum, aut, si ita videatur peregrinatoribus, etiam triduum, inter eundem, & redeundum. In terræ sanctæ littore expectet Nauclerus, dum loca sancta inviserint universa: aut, rebus expeditis, si placeat, octidui moram trahant: In quacunq; navis parte fas sit mare transmittentibus agere, quod libeat: nihil molestiæ onerisve exhibeant nautæ peregrinantibus: Vinum ne desit, ne desit panis dulciarius, inter prandendum, inter cœnandum aliàs. Aqua curetur, ut sit recens & limpida ad coquendum, & ad vinum diluendum: Culina Saxonis nautæ abstineant: Empturis vinum, aut aquam allaturis, comites duos patronus addat, ne qua in pericula, ne in insidias incurrant. Cellam peculiarem & occlusam tradat vino reponendo: caro conditanea ne sit rancida, ne mucosa, in culina locus relinquatur, ad quem nulli accessus sit. Præbeat ligna, & reliqua foca

alendo necessaria : mappas mundas vel omnibus, vel certè primo-
ribus : Venetiis cursum dirigat Anconam : socios cæteros & naves
recipiat, Brunonem & Forbergerum : permissum sit, si libeat, re-
cipere in naves homines **CX.** Hæc juratus promisit patronis : Qui
si falleret, multam sibi indixit Ducatorum mille : & superio-
ribus hanc addidit conditionem, neminem alium passurum se
navem conscendere, non assentientibus principibus. Principes
vicissim patrono se numeraturos pollicentur quatuor millia du-
catorum : Verùm hac lege : Tria millia & quingentos ut solvant
antequam è portu exeant : quingentos tùm demum, si inter navi-
gandum, nullum ex nautis omnibus remigibus, sagittariis, fa-
mulis deesse deprehendant : si desit, ex ea pecunia parent in Sla-
voniam : Quod si plures **CX.** recipi voluerint principes, patrono ut
satis fiat, sic tamen, ne precium excedat ducatos **XVI.** in portu
terræ sanctæ solvendum : & ne quis malum sibi met accersat : quod
si fecerit, moderatos se reducturum salvos. Utraq; pars condi-
tionibus subscripsit, easq; ratas habuit : contra quas faciens, im-
pensas solveret, & damnum acceptum sarciret, sine recusatione.
Consentit patronus, pollicentur sui principis nomine Johannes
Bruno, & Mathias Forbergerus, quibus potestas constituendi o-
mnia & paciscendi cum nauclero, de vecturæ precio, parandi via-
ticum, emendi quibus opus esset, in navigatione tam longinqua
& diuturna data erat. Quam egregiè fidem solverit nauclerus, id
argumento est, quod contra pactum, antequam naves ingrede-
rentur, ultra **IV. M.** ducatorum, à singulis naulum postulavit
XXXIV. Ducat. Venetiis, ne quid remoræ injiceret navigationi
expeditæ, providè curarunt omnia, emerunt pernas, sarcimina,
carnem bubulam sale conditam, linguas bovinas, gallinas, stu-
rionem conditaneum, aureolas marinas, lupos salitos, rhombos,
butyrum, ova, oleum, poma, mel, caseos, acetum, pisa, milium,
similaginem, farinam avenæ, crimon, hordeum, amygdalas,
uvas passas grandiores, passulas minores, pyra, vinum, Malvati-
cum, culcitra plumbeas, & lectos, 190. Ducatis, panes dulciarios
conditos Zaccaro, Saccarum candidissimum, varia τῶν πικρῶν
τῶν genera è Zaccaro, aromatibus, & his similibus confecta, Zin-
ziber conditum, nuces unguentarias, macim, aromata alia, cro-
cum,

cum, piper longum, acorum, galangam, Zaduram. Præterea sup-
pellectilem domesticam, lintea, candelabra, cistas, pelluvia, qua-
draginta bombardas, pulverem bombardicum, malleolos, seras,
lagenas, staticula, funes, pateras, lanceas, frena, capistra, mappas,
mantilia, ferras, secures, sal, smegma, orbes quadras, urceolos, later-
nas, sartagine, tyrocnestin, ahenum. Prætereo multa, ad vitandum
tadium: & tamen non omninò omittenda hæc putavi, quæ recen-
sui, adductus hominis diligentia, qui ipse peregrinationi interfuit,
& etiam minima accuratissimè persequitur, libras quoq; & pretia
in plerisq; commemorando.

Rebus itaq; omni ex parte diligenter paratis, & constitutis,
mare ingrediuntur, die superius indicato, anchoris solutis, & de-
ductis navibus, rem plenam molestiæ, laboris, periculorum:
quam nemo aggreditur, nisi aut avaritia occæcatus, aut religione
inductus, aut cupiditate cognoscendi multa incitatus. Qvis e-
nim temerè tempestatum injurias, nives, pluvias, scopulos, mon-
stra marina, piratas, errores, inedia, famem, sitim, naufragi-
um deniq; suscipiat? in navis parte inferiori, ubi sordes exhauri-
untur, locus uni tribuitur palmorum trium minorum, ita ut con-
tigi jaceant: in æstate, æstus immodicus: pulicum furiosa rabi-
es: foetor intolerabilis: nausea molestissima: murium copia no-
ctu per os cursitantium: metus ab incendio & candelis incautè
tractatis, cujus fuga in mari nusquam patet, neq; enim pice illita
restinguuntur: soporem turbant colloquentes inter se, aut canen-
tes: morbo correptis in strepitu & turba vivendum est, nec ha-
bent, ubi oneraturæ reddant: quæ vel sola causa materiam
morbi præbeat: Mari ventis & tempestatum procellis commoto,
& nave undiq; quassata vi undarum & fluctuum, ebriorum instar
alii pedibus vacillabant, alii prosternebantur. Cibus vilissimus
& crassus, immundus & palato ingratus: caro quasi sole indurata,
panis acerosus, mucidus, plenus gurgulionum: aqua nonnun-
quam limosa, nonnunquam foetida: vinum ex solis ardore tepi-
dum, fumum exhalans, insipidum: sol ardentissimus, aut pluviae
molestissimæ: conclavia occupantem, odor graveolens crucia-
bat; sub dio agentem, coelum & aër macerabat: metuendum erat
damnum à furacibus nautis: cædes & mors à Turcis mare reddentibus

tibus infestum : naufragium ab undis & ventis : terror ab aliis
piratis : periculum a foetore aegrotantium : obitus tristis sub caelo
peregrino : sepultura misera cadaverum ferè adhuc calentium,
quæ in mare coniciebantur, & quorum XI. spacio quatuordecim
dierum interierunt, nihil opis ferente medico : morbus violentus,
è quo paucissimi convaluerunt : mora nautarum lentè, suo-
rum mercimoniorum causa progredientium : malitiosa ipsius pa-
troni negligentia, ex incuria affectata septem vasa vini è numero
vasorum quinquaginta perdentis, cum, quæ ipse paraverat, ne u-
num quidem efflueret aut rimas ageret : ad quod accessit, quòd,
quo majore desiderio terræ tenebantur peregrinatores, eò minus
cursum urgeret. Omnium igitur difficultatum remedium, est so-
la patientia. Hæc si cui videntur injucunda, is sic habeat, com-
memorari à me, referente Mergentalio, ut ostendatur, quantos
labores & quæ adierit Albertus pericula, invicto animi robore
adversus omnes, quæ incidere possunt homini, difficultates, ex sin-
cera in Deum pietate, & tolerantia rerum adversarum, probè mu-
niti, & quæ in illa ætate ab hoc Principe expectari potuerint. Pro-
grediemur nunc in cœpto itinere. IX. Calendas Junii circa meri-
diem è portu Veneto solverunt, alteroq; die Parentium appulerunt
oppidum ditioris Venetæ in Istria lignis & aqua navibus imposi-
ta, Ragusa ad sinistram relicta, Curzolanam navigarunt, Veneto-
rum Imperio parentem : cujus incolæ lingua utuntur Sclauonica :
oppidum paruum in plano situm. Quinto Idus Junii Corcyram
delati sunt, hoc tempore dictam Corfu, olim, ut est apud Home-
rum, Scheriam, pertinentem ad Græciam, in qua esse urbem scri-
bit Mergentalius munitissimam, & arces duas firmissimas & in
altissimo loco positas : Qui verò his annis eam viderunt, urbem
quidem adeò non munitam ajunt, plateis longissimis, duabus
areis, quarum in una varia veneant ; insulam verò firmissimam
omnium, quæ sub Venetorum sint Imperio, ut Zacynthum, quæ
& Lasanto nunc appellatur, ditissimam. Tertio Idus abeuntes
è Corcyra, quarto die post Modonam sive Methonem appulerunt,
urbem in ea parte Græciæ sitam, qua hæc ex Isthmo, in qua est Co-
rinthus, olim omnium Græciæ totius ditissima, utrinq; mari
clausa, unde Bimaris appellatur ab Horatio, in latum extenditur :
diciturq;

diciturq; hoc tempore Morea tota illa regio. Modonā urbs va-
lidissima erat turribus, muris, propugnaculis sub Venetorum ju-
re, illa quoq; ætate cum Mahumetes Imperator Turcicus 1471.
Peloponnesum totam sui juris faceret, Modona, Corone, Sonico,
sive Sonichio exceptis: quas tamen annos viginti novem post,
Christi videlicet 1500. subjugavit: & ad eam quondam urbem pe-
regrinatores religiosi appellebant, nunc verò ad Insulam Za-
cynthum: pertinuit olim ad imperium Constantinopolitanum,
sed hoc à Turcis everso, Anno 1453. Quarto Calendas Junii anno
Friderici Imperatoris Occidentalis XIII. tanquam ex naufragio
tabulæ, ita urbes & provinciæ aliis aliæ obvenerunt. Idus Junii,
quo die memoriâ anniversariâ recolitur *Ἐπιλατρεία*, idolum il-
lud Maozim, quod vastat totum cultum Dei, & cujus causa arma
in nos grassantur Turcica, instituta ante annos 321. Anno Chri-
sti 1264. ab Urbano IV. in Candiam exscensionem fecerunt, quòd
cùm nomen urbis est, tum insulæ, spacio distantis à Modona III.
M. milliarium Italicorum, & parentis adhuc Venetis, cui hodie
fecerunt nomen Candia, olim dictæ Cretæ: urbs populosa &
firma: insula montosa, saltuosa, vallium plena: in qua nullum
lignum crescere dicitur præter cupressinum: neq; gigni animalia
aut morsu aut veneno noxia, serpentes, lupos, vulpes, utilia
omnia ferè, cervo excepto: Provenit in ea vinum Malvaticum,
Regnum olim fuit. Præfectus Insulæ Venetus domum Alberto
parabat, in quam diverteret. Hic tristi rumore percellebantur
peregrinatorum animi, fama percrebescente, captivos abductos
tam monachos, cultores templi Dominici, quam Christianos
alios eò commeantes, à Sultano, neq; ulli dari accessum ad se-
pulchrum sanctum. Nec tamen insistendum, aut retrò abeun-
dum rati, sed dubii inter spem & metum progressi, XI. Calendas
Julii Rhodum attigerunt, nacti hospitium Hermani cujusdam
nati Wimariæ. Est ea Insula aëre, si quis locus usquam in toto
terrarum orbe, temperato maximè & salubri, quam à situ Pindar.
Olymp. *ἔιδ. Ζ. ποντικήα* vocat, in qua nunquam cœlum ita nubilum
est, quin sol appareat, omnium locorum in terris amœnissimus,
unde Rhodus ob pulchritudinem à rosis dici putatur, quam equi-
tibus sacra militiæ ademit anno 1523. Solymanus Turcarum Im-
perator,

E

perator,

perator, die ipso natalis Christi. Aperuit autem Saxo summo Magistro ordinis, qui esset, quo tenderet, ejusque petivit consilium, tutumne censeret aditum ad terram sanctam, an verò retro cecedendum statueret: Et verane essent, quæ emanassent de fratribus Hierosolymitanis, quos Sultanus Ægyptius in captivitate abduxisset. Latatus quidem fuit summus Magister adventu viri tam nobilis: Verum tamen non parum doluit, in tempus adeò infelix & periculosum viros bonos & religiosos incidere: sibi non videri consultum, tam præsentem vitam discrimini exponere: & imprimis arduum & anceps hostilibus armis terras infestas, & maria tentare. Saxo animo jamdudum concepto, & ad quas eunquæ vices subeundas intrepidus, immotus in sententia perstabat, & quamvis, ut fieri consuevit, in deliberationibus difficillimis, hinc atque hinc fluctuaret, vincebat tamen vis animi generosi, humana omnia inferiora judicantis religione & cultu Dei. Itaque in Cyprum Insulam navigant, non ita longè remotam à Syria: ajunt enim quondam continentem fuisse, terramque solidam, cum Syria, inde verò abruptam, ut Sicilia ab Italia. Celebris est & observatu digna salis confectio: nam è palude sal hauritur purissimus, & candidissimus, & soli expositus siccatur. Regnum tunc erat, sed juris in eo non nihil sibi vendicabant Veneti, vel quia ære illis alieno obstricta regina erat, vel quia insidiosè, sublato hærede, ad se conabantur transferre. Nunc occupata à Turcis miserè servit, anno 1571. Hinc moventes nocte media, à longo orto sole conspectam sanctam terram salutantes, hymnum continentem confessionem Augustini & Ambrosii, læta voce & animo cecinerunt. Ad littus appellentes non ausi sunt terram conscendere, expectandus enim erat per dies sex salvus conductus. Nam pro certo affirmabatur, fratres Hierosolymitanos, qui capti fuerant, dimissos quidem, sed jurasse tamen Sultanum, ulturum se illatas sibi à Christianis injurias primo quoque tempore. Ita differebatur conductus, metu minarum Sultani. Quare, ut quid certi cognosceret, exploratores Saxo misit monachum & alium ministrum ad Gardianum Hierosolymitanum, ut quid è re videretur, consuleret. Horum neuter revertebatur. Nucleus itaque, & quem secum advexerant, ut sacro fratrum Hierosolymi-

rosolymitanorum ordini initiaretur, vel quia maturabant redi-
tum in patriam, vel quia vim hostilem metuebant, Saxonem, ne
quid auderet, neu se hostili terræ crederet, dehortabantur sedu-
lò: Et cæteris quidem non inconsultum videbatur, ab incepto
desistere, Græcorum exemplo, qui de bello ad Trojam relinquen-
do deliberabant, ne quid tamen intentatum relinqueretur, nec
temerè quid fieret, à Naucloero mitti petit, qui mi. istro specula-
tum ablegato nunciaret, nisi veniat, se quamprimum abiturum
nocte proximè sequente. Et quidem Johannes Monachus, &
minister eum comitatus, responsum tandem à Gardiano tulerunt:
sedecim annos se vixisse inter paganos, voluntates tamen
illorum nequaquam satis habere perspectas: Numerum peregrina-
torum esse exiguum, viros nobiles & magnæ familiæ non satis
reperiri consilii. Si de se agatur solummodò, sitq; dicendum
quod sentiat, haud esse se tam abjecti animi, ut auxilii & defensi-
onis divinæ spem abiciat. Iturum bonis avibus, sentiri enim
Deum præsentem, quicumq; ipso fretus etiam maximè ardua sus-
cipit: & humana ratione inexplicabilia quæ videntur, ea ducen-
te Deo fieri facilima. Quibus auditis Albertus animo ad res ma-
gnas atq; difficiles sumpto, aliis abitum & fugam turpem medi-
tantibus, aliis etiam apertè svadentibus, consilio habito, singu-
lorumq; rogatis sententiis, impatiens abitus in hunc modum lo-
cutus fertur. Quanto capitis periculo hoc mare vastum adieri-
mus, quantos terrestri itinere sudores pertulerimus, vos, fratres,
optimè nostis, eadem scilicet experti. Nec verò ignotum esse po-
tuit ulli, dum in patria quietè adhuc & securè ageremus, ex nar-
rationibus eorum, qui ante nos hanc navigationem & has diffi-
cultates exhausserunt, parum fidei esse paganis istis, sine lege, sine
Deo, sine religione, sine ratione viventibus, rapina sese sustinen-
tibus more ferarum: quibus nec juris aliqua umbra est. Neq;
illud dubium, quin aliis idem acciderit: vestrumne igitur sit com-
munem fortunam recusare, optare propriam, considerabitis, &
rem altius atq; accuratius perpendendo examinabitis. Quod si
nulla alia re, nisi rumusculis incertis, quales mihi videntur, aut
aliquibus periculis, si qua sint, retrò cedamus, virorumne id sit,
vos iudicate. Cum gratulatione & votis nos prosequuntur isunt

cives, cum amplexibus & felici omine dimiserunt conjuges & agnati, cum diris forsitan & risu iidem nos sunt recepturi. Suspensi expectant, audituri de locis religiosis, de ea terra, quam filius Dei suis calcavit vestigiis, de ea urbe, qua in toto oriente nulla omnium splendidior: turpe foret frangi animis, si viri sumus. Quot mulieres (molles hæc natura sunt) feliciter hoc iter confecerunt, nos vel mortem, si ita fors ferat, adire detrectemus? At, inquis, alio revertemur tempore, tranquilliore & commodiore: Quid si terribiliora tum narrentur? Itane de nihilo & frustra tot labores sustinuerimus, ut scilicet cujus causa eos pertulimus, id imperfectum relinqvamus, Quid stultius, quam in arando, inutilia extirpando, occando, semen spargendo tulisse multa, æstatis calorem & mensis sudores nolle perferre. Frustrane tot sumptus fecerimus? Tergane vertamus, jam victores. Certum itaq; , fiducia divina misericordiae, quidvis potius experiri, quam ante oculos positam Palæstinam & pedibus nostris tactam terram sanctam relinqvere: si modò literas salvi conductus à præsidibus accepero, quod aliis contigit. Qui est me secuturus, hunc casus complectar in omnes: sin quis est abjectiore animo, ei liberum fuerit, hinc expectare, dum lustratis sacris redierimus. Deus auspex propositum nostrum fortunet, & successus det secundos, cujus ductu ad hoc delati littus sumus. Quatuor allatis publicæ fidei literis & animosi Principis hortatu læti, omnes ire unà ardent. Numerato igitur tributo ió. Ducatorum à singulis, ut convenerat, missa celebratur, sanctis omnibus & Dei omnipotentis ope, atq; spiritus sancti auxilio & ductu in partem laboris vocato: navemq; egrediuntur peregrinatores, & in stabulum asinorum numerati immittuntur, & suum singuli patrisq; nomen professi, ablegantur in cellam arcuatam. Jope statio navium, nobilissima urbs quondam fuit, nunc vocata Jassa, extructa, ut ferunt, ante diluvium: ajunt omnium fuisse antiquissimam. Bis autem vastata & everfa à Templariis: Celebris est ex actis Apostolorum, quibus Thabitam famulam eo loci Petrus ex mortuis resuscitasse scribitur, ibiq; aliquantisper habitasse: Eoq; Jonas confugisse creditur, jussus ex mandato Dei prædicere exitium urbis Ninive.

Nunc

Nunc rudera ejus vix conspicuntur, fracta atq; diruta, & super-
unt duæ turres, & hypogea quædam. Præsides juxta eam ten-
toria figunt: alii, pagani, audito, peregrinatores adesse, eò con-
fluunt, & cibaria & alia deferunt. Hinc pedem nusquam ferre
cuiquam licet, nisi paganorum consensu: In stabulo dum asini
adducerentur, ubi expectassent, Ramam tendentes, haud procul
ab oppidulo aberant, cum barbari è pago ruentes, utriusq; sexus &
ætatis homines tumulum occupant, qua prætereundum erat, le-
pidesq; & saxa in ad venas conjiciunt, dentibus frendent, & sua
lingva inconditum quid iracundè sonant. Rama olim floruit, &
in hunc diem mercatura est frequentata, & abundat fructibus:
abest à Joppe miliaribus duobus Germanicis: Quinto Calendas
Augusti Ludiam venisse peregrinatores, scribit autor hujus Diarii,
ubi capite plexus Divus fertur Georgius: ibi templum steterat, ut
vestigia indicabant, sanè pulcrum: pars muri erat reliqua, non
exiguæ altitudinis, & ara sub hac spelunca, in qua Martyr trunca-
tus est: distat inde hic locus dimidio milliari. Ramam inde re-
vertebantur ob indulgentias, quæ in potestate erant Ethnicorum:
inde via plana & expedita primùm progrediuntur, in æstu solis
maximo: ad quem postea accedebat via aspera saxis, montibus
difficilis, donec Emaunta veniretur, quod castellum ex Luc. 24. cap.
est notissimum. Antequam a Hierosolyma adirentur, Arimathæa,
est, Samuelis sepulchro nobilis, & Josephi virtutibus celebris.
Circa 4. post meridiem, sanctam urbem adierunt, juxta cœnobium
hospitium ingressi. Pridie Calendas Augusti, fratres montis Sionis
summo mane peregrinatores excitatos ad templum ducunt, juxta
quod lapis est, ubi Christum in deliquium animi incidisse fabu-
lantur: ante templum quatuor sunt sacella, fracta tamen, alterum
dedicatum honori sanctæ matris, secundum omnium angelorum,
tertium Johannis Baptistæ, postremum Mariæ Magdalenaæ.

Descendentibus per longam plateam ad domum S. Veroni-
cæ, à templo ad dexteram est divitis Epulonis domus in hujus
plateæ exitu, platea alia, in qua crux Simeoni Cyrenæo est imposi-
ta: ad dexteram domus, in qua lamentabantur mulieres Christum:
eadem via sacellum fractum in loco editiore, quo stans mater, vi-
dens prætereuntem filium, in deliquium animi incidit: nec longè
inde

inde euntibus per fornicem offeruntur duo lapides, quorum uni Christus, alteri Pilatus insistebat, cum Judæis Christum flagris cæsum & spinis coronatum ostenderet: nec abest procul ludus, quem frequentavit mater Christi: domus item Pilati, in qua nunc & judicia exercentur, è qua reus voce Pilati, & insanis populi postulationibus, ducebatur ad supplicium: ad hanc nulli Christianorum aditus datur, qui muro inde arcentur: Ad sinistram domus Herodis, quæ ipsa quoque peregrinis clausa est. Neque longè abest piscina probatica, cujus aquam angelus Domini commovit. Item ad dexteram templum Salomonis, clausum Christianis: ad sinistram ædes Joachimi & Annæ, Christianis clausæ. Hinc porta est extra urbem ducens, ante quam Stephanus lapidatus perhibetur, in clivo montis, ubi adhuc lapis prægrandis conspicitur.

Extra urbem hæc ferè sunt: Torrens Cedron in valle Josaphat, quem transierunt cruce Domini usi pro ponte multis seculis: In valle Josaphat sepulchrum Mariæ, ad quam descenditur gradibus XLVIII. in sacello admodum angusto: Exeuntibus è templo XII. gradibus, offert se mons Oliveti: hinc egressis ostendit se porta aurea, per quam in vectus est Christus in urbem die palmarum; locus, quo captus fuisse perhibetur, lapidibus obstructus est: in clivo montis Oliveti Mariam ad cælos ascendisse monachi nugantur, tradito Thomæ cingulo, cui Mariæ discessus significatus paulò ante fuerat, non longè inde, allato ramo oleæ, Mons Oliveti quasi penu est omnium indulgentiarum, nomine totius Galilææ, quam intrare, metu latrociniorum non est tutum. Ascendentibus montem ad dexteram, fuit templum ingens quondam, nunc verò vix rudera supersunt: reliquum Sacellum, in cujus medio lapis, cui vestigium dextri pedis Christi, ad cælos ascendentis, impressum fertur, sub sacello tumulus Pelagiæ: Ad hujus montis radices ferè Christus docuit: Beati pauperes spiritu. Est ibidem sepulchrum Absolonis: ad sinistram rudera conspiciuntur templi cujusdam, juxta quod rapere voluerant Mariam Judæi, cum mortuæ funus efferretur: Hic delituit Thomas ille incredulus, donec surgeret Christus à mortuis: neque procul abest monumentum Zachariæ.

In

In monte Sion, gradibus tredecim descenditur in templum: sub altari summo locus est, quo cum discipulis Christus comedit agnum Paschalem: ad dexteram ara, ubi pedes lavit discipulis: ad sinistram extra templum summum seu primarium sacellum est, in quo spiritum sanctum effudit in Apostolos specie visibili. In templo sacellum sanctæ virginis: Juxta aram mediam locus, quo die resurrectionis se matri vivum exhibuit: ad sinistram juxta aram crux stetit, longo tempore post reperta. Ad dextram cancellis ligneis servatur inclusa pars columnæ, cui alligabatur Christus flagris cædendus. Exeuntibus è sacello rotundus lapis in medio perforatus, ubi speciem hortulani indutus conspectus est. Ulterius progressis locus offertur tenebrosus & concameratus, quo custodiebatur Christus, dum crux pararetur. In monte Calvariæ fovea reliqua est, cui inserta crux fuit, Sacellum ab aliis ædificiis sejunctum, & omni ex parte liberum, in quo sepulchrum est Domini, humile sanè & parvum, orgyiam paululum longitudine exuperans, undiq; marmore incrustatum, ne quid avellatur: ei templo nulla alia lux infusa est, quam à lampadibus, quæ materia perpetuo & æterno igni suppeditata foventur. Ante ejus fores saxum jacet, cui insedisse angelus dicitur, nuncius resurrectionis.

A monte Calvariæ versus occidentem descendendo, est Golgatha, in quo apparet rupes illa, qua crux stetit, Eusebius libro 9. capite 6. à galgal, id est à volvendo, & à multitudine craniorum dicta. Distata autem mons Calvariæ, in quo Christus est crucifixus, ab urbe quinquaginta passibus, versus Aquilonem. Hunc montem Adrianus indidit urbi, muro cingens & mœnibus.

His ordine magnoq; studio lustratis pernoctare jubentur in templo à sacerdote, apertè denunciante absolutionem, & monente, ut se præpararent ad sacram Synaxin, & ut singuli confiterentur: media nocte fratres sacerdotes missam cantant, in ipso monumento, & in monte Calvariæ, eamq; ad lucem usq; producunt. Sole exorto monachi, quorum tenent lignea vincta pedes, ut ait Pontanus, in Calvaria missam cum celebrassent, ad sacram Synaxin peregrinatores accesserunt, Calendas Augusti: A meridie

meridie in templo ad sepulchrum Domini Equites auratos creavit Saxoniae dux septuaginta, gladio leviter decussatim feriens humeros, eiq; illum tradens, qui creabatur, ut illo ritu admonitus pro defensione sui principis, religionis, subditorum, pacis, reipublicae eo uterentur. His confectis requiem (sic Pontificii appellant cantiones funebres & naenias, quibus defunctis, quietem precantur) canebant fratri cuidam, socio itineris, in monte Calvariae mortuo. Dimissi è tumulo Bethlehemum abeunt, quod distat Hierosolymis milliare unum cum dimidio: media via congestus est acervus lapidum, in modum aggeris, ubi stella iterum Magis apparuit, discedentibus Hierosolymis. Non longè domus Eliae: locus unde ductus Habacuc: Domus à Jacobo aedificata post reditum è Mesopotamia, quò è patria fugiens Esavi fratris minas & tyrannidem fugerat; tumulus item Rachelis ex partu difficultate mortuae.

Bethlehemi templum est Mariae virginis, pulchrum & venustum: descendentibus ad sinistram gradus viginti spelunca offertur, quam Divus Hieronymus incoluit, religiosae meditationi & versioni sacrorum Bibliorum ex fontibus Hebraicis intentus: incoluisse autem fertur annos sexaginta sex: ibidemq; mortuus & sepulturae mandatus: Alii specum fuisse scribunt, in quo natus fuerit Christus, eò recedente Maria, quod in publicis hospitiiis non esset locus. Ad aram primariam alia est, in qua circumcisus est Christus consuetudine & ritu ceremoniarum veteris testamenti: ad sinistram ara itidem alia, ad quam Magi munus suum adornarunt, Christo infanti offerendum. Si descendatur, per gradus undecim, spelunca conspicitur, sacello egregiè ornato & constrato marmore: ad dexteram ara, juxta quam Maria Christum est enixa: neq; procul inde locus praesepis ad arae dextrum latus, in recessu interiore. Innocentes infantes in loco concamerato asservantur.

Tertio Non. Augusti montana petuntur, domus Zachariae, quae Bethlechemo abest milliari uno, ad quam spelunca est, in qua Johannes Baptista lauit metu Herodis. Ad radices ferè montis fons, prope quem mutuo complexu se invicem salutarunt

Maria

Maria & Elisabeth. Zachariæ templum nunc à paganis abrogatum, factum est stabulum asinorum & boum.

Reversi in urbem, in templo iterum pernoctarunt.

Abest Jordanis fluvius ab urbe septem milliaria Germanica: metuentes autem pagani hostium incursiones, saluum conductum peregrinatoribus negabant.

In domo Caiphæ lapis repositus est ille grandis, quo munitum fuit Christi monumentum: præterea sacellum & ara.

Vallis Siloë fontem habet profundissimum, ex quo fascias lavit virgo Maria. Ibidem à Manasse dissectus Esaias serra lignea, & sepultus est in agro empto de pecunia cruenta & sanguinaria.

Bethaniæ domus Mariæ Magdalenzæ diruta est parietinis tantum apparentibus: in reditu ad urbem domus Marthæ: hinc paulum digressis occurrit domus Lazari, qui à Christo in vitam fuit revocatus *ὁ δὲ ἐζῶν τῆς τῆς τῆς*: cujus domus sedem occupavit templum nobile sepulchro Lazari.

Cum non pateret accessus ad Jordanem hostilibus incursionibus infestum, iterum per vallem Josaphat transire placuit, ad templum Mariæ.

Octavo Idus Augusti, nocte concubia, & ferè media itineri accincti, dimidio ferè viæ spacio confecto, ante solis ortum, circiter horam secundam, Rhamam redeunt, numerati hospitium prius occupant, jussu paganorum præbentium cibum & aquam: Hic totum diem detinebantur, quod non conveniret nauclero cum paganis de mercede pro asinis meritoriis, & aliis. Accedebat impedimentum aliud abiturum avidè urgentibus. Nam fama percrobuerat inter ethnicos, fuisse inter peregrinos reges duos, quibus investigatis mulctam importunè postulabant à nauclero, qui eam rem dissimulasset. Ut verò tandem res dirimeretur, ducibus paganorum patronus tres vestes quisquiliatas, & aureos aliquot promittit: cæteris præmia peregrinatores pollicentur, darent modò operam, ne quid moræ abire festinantibus injiceretur. Eodem die vis orta à quibusdam apostatis Mameluchis, tumultus causa extitit in hospicio, ut fores obicibus & repagulis essent muniendæ adversus violentam impressionem.

F

Quinto

Quinto Idus præter mercedem, honorarium postulantes pagani, quorum a finis usi peregrinatores fuerant, extorserunt à singulis ducatum cum dimidio. Ad pagum ubi ventum est, undè tumultuosè antè proruperant viri pariter & mulieres, pueriq; & senes, iracundis animis, vultuq; torvo, lapidibus iterum peregrinatores impetunt, verbera infligunt, manticas, ascoperas auferunt, ex a finis excussos deturbant, tanta violentia, ut nec ullum ducem veriti, viam suè longam insequerentur, nec spes esset celeritate evadendi, a finis, pro sua natura, pedes lentè moventibus. Ita ægrè sub solis occasum Joppam pervenitur, & vix obtinetur magnorum munerum pollicitationibus, ut principem, quem solum incolumem omnes optabant, nautæ transmitterent, primariis Joppæ pernoctantibus perquam plurimis, quadraginta ferè, qui die demum sequenti ducem sunt secuti. At ne tum quidem navigatio, ut sperabant, successit, detento patrono à paganis, ne qua tamen vis illi fieret, quod in ejus salute suam quoq; salutem consistere non dubitarent, armis nonnulli & gladiis, si certandum fortè & dimicando quærendus abitus esset, instructi, patronoq; suppetias allaturi, ab hostibus immanibus undiq; circumvento, naviculas duas conscenderunt, & ad littus redeuntes, excensione facta, dimicarunt, ut vix tandem, multis paganorum vulneratis, patronus navem ascenderet. Etiam si autem polliciti fuerant ei peregrinatores honorarium, 50. ducatorum, eo tamen ipse sua se improbitate privavit, adductis in periculum vitæ cunctis peregrinatoribus. Omnibus verò paratis III Non. Augusti, sole jam declivi ad occasum contendente, vexillum sacrum navi est affixum, & repetito hymno Divorum Augustini & Ambrosii, alaeri animo, immani littore relicto, anchoris sublatis, solverunt. Vix è conspectu terræ sanctæ in altum vela lati dederant, cum ejus diei vespera moritur Otho à Schidingen, eqves auratus, & quia à terra remoti erant, nec quando appulsuri essent sciebant, ac ne licebat quidem, neq; ad sinistram, neq; ad dexteram appellere, hinc Turca, inde Sultano Agyptio minas intentante, eratq; maris unda commota & fluctibus agitata, quæ savitia sua cursum inhibebat; nec ferre cadaver auram æstivalem poterat: mediæ scilicet æstatis, quæ sol geminatis radiis, dum per eadem loca quæ ascen-

ascendendo calefecerat antè, calorem intendit, in mare projicitur. Decimo sexto Calendas Septembris, Cypri urbem Salinas appellunt. Regina Cypri, per viros selectos, equites duos auratos, ducem excipit, & si quibus hominibus egeat, promptè offert: quos gratus accipit. Inter Cyprum & Rhodum mare undosum non caret periculo, estq; navigandum per sinum flexuosum, nec cursus est toto mari, quo Venetiis Palæstina aditur, periculosior: unde factum est, ut die demum vigesimo nono Augusti (morati autem fuerant ad vigesimum usq; propter nauclerum, sua ibi tractantem) Rhodum attingerent. Quo audito summus Magister ordinis XXX. equites ad littus ablegat, qui splendore regio humanissimè Saxonem exceptum, in ædes magnificè tapetiis & lectis ornatas deducerent. Saxo arcem ascendit, visurus Sanctorum reliquias, quas ibi custodiri, Pontificii improbè nugantur. Nam monachi fumum imperitæ multitudini vendentes, asservari in illa arce perhibent: Brachium Johannis Baptistæ, brachium Blasii, Georgii, Stephani, brachium & manum Catharinæ, Claræ, Thomæ: Os è cadavere Antonii: caput unius ex undecim millibus virginum, corpus Euphemie: fragmentum crucis, de qua filius Dei pependerit, pascha nostrum factus: Nummum ex istis triginta, quibus venditus est justus, quem vendebant filiis Israëi. Crucem æneam è pelvi conflata, è qua discipulorum suorum pedes Christus lavit: quæ crux ceræ impressa, & in mare coniecta, sedare tempestates, & motos fluctus componere, anili superstitione, creditur. Conspectas ajunt duas spinas è corona Christo impositas, quarum unam singulis annis florem die parasceves producere fama fuit. Hæc de cruce ænea, ex Breitenbachio referimus, qui circa annum 1493. in Palæstina cum fuisset, iter sacrum descripsit: Is verò Mergenthalius, quem nos ducem sequimur, unam tantum spinam nominat, eamque florere dicit, eo etiam die, quo terræ conditus est Christus, & addit idem procerum cornu unicornis.

Summus Magister ordinis, benevolentiam erga hospitem, religionis professione sibi conjunctum declaraturus, Saxoni gallinas misit, perdices, lepores, columbas, capras, panem, & id genus alia esui apta. Ea vespera mundo valedicens, è vita excessit

Bernhardus è nobilium Misnensium Schönbergiorum familia. Sepultus est die sequente in cœnobio Divi Augustini, factæq; sunt & in arce & in omnibus templis inferiarum exequiæ: Sepultus ibidem est Conradus ab Amendorff, quibus, ut etiam cæteris in hac peregrinatione mortuis, solutæ sunt exequiæ. His exactis noctu rursus mari se committunt, cursumq; Modonam versus tenent, urgente id promissum Saxone, quod dederat Naucleus, se recto cursu progressurum, quod diu in Cypro morati essent: multum contra tendentibus nautis, ut in Candiam, quæ Creta est, irent, quæstus sui causa. Inter Candiam & Modonam, in aëre circumferri supra aquas viderunt quiddam insolitum, formam & specimen referens piscium: Pisces autem esse narrantibus nautis, vero simile non videbatur, quia novum erat & inusitatum hominibus nostris. Sed postea è datis Principi dono, pisces esse alatos didicerunt, quos, quia alati sunt, *χελιδόνες* appellant, de quibus Gesnerus: Ad lapidis jactum instar volucris evolant, ne piscium majorum præda fiant. Noctu iis partibus internis, quæ rubræ sunt, coloris jucunditate & splendore sandaracham vel cinabarim superantes relucet, videnturq; candentes carbones ore ferre. Madonam allapsi, circa vesperam Henricum Busmanum, nocte præterita mortuum, sepelierunt, habitis exequiis. Ventis usi sunt adversis, cùm è Modona noctu solvissent, quibus navem in alias atq; alias partes raptantibus, neq; patronus, neq; nautarum quisquam certus erat, aut ubi aut qua ferrentur: difficili tandem & anceps navigatione Corcyram deferuntur XVI. eluctati magno conatu è tempestatum procellis. In ea insula naves duæ erant, inq; iis mercatores, petentes commerciorum gratia Alexandriam: horum primarii duo Saxonem adcunt, de reditu gratulantur, quæ fama sit narrant, rumorem emanasse Venetiis, ipsos omnes captos & ductos Alcairam: magnumq; ex ea re esse luctum. Discessere tum à nostris Belgæ, Britani, Mediolanenses, cum honorifica valedictione, & studii atq; officiorum suorum delatione: dubia fortuna XII. Calendas Octobris Corcyra relicta navigarunt Corsulam usq; ibiq; quieverunt unum diem: Calendas Octobris prospero & secundante vento, & ad voluntatem fluente, prove-

ti

Et sunt: die altero tempestatem veritus Naucerus, renitentibus
& principe & pluribus, cursum vertit intra duos montes, & na-
vem firmavit jaectis anchoris: nocte concubia tanta tempestas
orta, tanta fluctuum & ventorum vehementia fuit, tantæq; plu-
via, ut anchoræ duæ validissimæ fractæ dissilierint. Quod si in
alto deprehensi fuissent, iudicio patroni, sine fato singulari, fieri
non potuisset, quin naufragium passi, in universum omnes in-
teriissent: duravit hæc procellarum agitatio, sollicitis & de vita
dubiis omnibus ad diei tertii meridiem: tum, Parentium non
ausi metu pestis, quæ ibi grassaretur, quarto Non. Octobris Rovi-
nium veniunt, parvum oppidum, ditionis Venetæ, celebre sepul-
chro S. Euphemie, quam leones veriti sunt attingere. Inde in
portum Venetum, cum dulcissima acclamatione omnium mari
valto superato appulerunt. Ibi tum timens sibi Naucerus geni-
bus flexis veniam supplex petit, si qua sit in re offensus princeps:
reductam à se ejus illustrem Celsitudinem per tot tantasq; diffi-
cultates salvam & incolumem. Intercedebant etiam fratres, ne
vindicaret injuriam princeps, at ille tristior aliquantulum & du-
rior, se facturum dixit, quod æquum foret: relaturum qualem
meruisset gratiam & præmia. Tædio longinquæ navigationis
studio ardebant & cupiditate terræ, itaq; parum erant solliciti de
farcinis. Senatores Veneti & Ducis, & suo nomine principi
de reditu gratulati, donarunt ipsi hypotrimata, candelas, incen-
sa, aromata, Zaccarum &c: ut moris est. Iterum Andreas Ve-
draminus, ordine 71. Dux, missis illustribus viris Genteleonibus
ex ordine senatorio, suam illi prolixè offerebat benevolentiam,
addita excusatione, impediri se medicamentis, quibus ratione
valerudinis uteretur, quò minus conveniret ipsum, petere autem
magnoperè, ne ejus Celsitudo id sinistrè accipiat. Destinatum à
se domum, principe non indignam, quò divertat, non facturum,
quin quamprimum possit, officii causa eum accedat & benevolè
colloquatur, amicitiamq; contrahat. Respondit per Mellerstadi-
um Saxo, ex longinqua peregrinatione se rediisse, vestes tam su-
as, quam comitum detritas, nolle prodire in publicum: condu-
xisse in loco ab hominum frequentia remotiore hospitium, ut
solus sit: vestibus resectis, novisq; comparatis, aditurum se du-
cem.

cem. Pridie idus Octobris dux, universo senatu comitante ho-
spitium Saxonis accedit: quibus obviam egreditur Saxo, & utriq;
se invicem officiosissimè salutant. Erat dux statura procera, æta-
te grandi: unde Saxo fertur dixisse: Eligi à venetis duces, servi-
turi aptos, qui videlicet secundum leges gubernent, iisque tenean-
tur. Præsentibus omnibus senatoribus pro defunctis missam
celebrari curavit: hinc supplicationes fieri, pro itinere feliciter
confecto, quibus peractis demonstrarunt fiscum, & thesaurum ex
gemmis, auro, margaritis, multis annis, collectum, tanti precii,
ut vix æstimari possit: pateræ sunt ex smaragdo, adamante, jaspide.
Libuit Paduam excurrere, urbem amplam, Venetæ ditionis,
cujus cives Venetos imitari, fuere humanissimi. Venetiis di-
gressi, navi vehuntur Mestrium: Tarvisio ubi abiissent itinere
trium dierum, nunciabatur Turcas vi maxima invasisse ditionem
Hamburgensem: homines ex agris in urbem cum suis confugisse
fortunulis. Exploratoribus missis, qui id certò cognoscerent,
Arnsteinium & Solcenmarkum exustum refertur, damnaq; terris
tam Cæsaris quàm Episcopi illata infanda: quod si, re non satis
cauté cognita, iter continuassent, in copias hostiles incidissent.
Quarto Calend. Novembris Kinbergi, sylvam barbarum tolli cu-
raverunt. Audito, redire peregrinatores, obviam Saxoni veniunt
50. equi, ex aula Imperatoria: & Neustadio occurrit cum magno
comitatu Maximilianus: & ejus conjunx Maria, cum suo gy-
næceo, curribusq; tribus auratis gratantes reduces, cum summa
& honorifica salutatione. Ad significandam læticiam concurre-
bant decursu ludicro aulici, & idem eos comitatus & exoptatissi-
ma gratulatio usq; ad arcem celebravit. Imperator ipse comita-
turus Saxonem ad hospitium ab hoc prohibetur: Ne qua deesset
materia læticiæ III. Non. Novembris nuptiarum solennitas insti-
tuitur, juncta è gynæceo pedisseqva aulico cuidam, cum apparatu
magnificentissimo, qui reges decet. Cùm enim honore sint emi-
nentiores, splendore etiam ceteros ut anteat oportet. Postri-
die nuptiarum Decursio militaris instituitur: Nam pro muneris
præstantia, & gradus excellentia, non leves magnorum princi-
pum lusus esse convenit. Concurrent igitur Saxo, Henneber-
gius, Mansfeldius, Zigelheimius. Albertus à Maria Maximiliani
conjuge

conjuge monile retulit, cum materia, tum arte eximium, quæ co-
râam nonnulla petenti, nihil recusavit, abunde pollicita omnia:
Et abituro Imperator septem pocula donavit inaurata, Maximili-
anus verò tres eqvos præstanti forma, phaleris ornatisimos: ad-
junxitq; discedentibus duces eqvites quingentos, per Honfel-
dam, Milcoviam, Ambstetam, Ebelsbergum: Et venerunt Pu-
erbachium, patriam clarissimi Mathematici, Georgii Purbachii in-
de denominati, præceptoris Johannis Regiomontani, sub domina-
tu Comitum Schaumburgiorum, quorum unus obviam principi
prodiit: hinc Scherdingum, sub ditione Bavari Ludovici, post Bru-
noniam, liberaliter accepti à principe: deinde Burghusio imminen-
tibus propè ab oppido occurrit gratulabundus in prato Georgius
dux Baviaræ, & Georgii conjux Ameleis soror Alberti, magno
cum comitatu mulierum: de curru & eqvis utriq; descenderunt:
post multa vota, & gratulationes blandissimas, arcem Saxo occu-
pavit, sic volente Bavaro & biduum ibi moratus, duobusq; dona-
tus monilibus die Elisabethæ, Comite Georgio Novumforum:
hinc Landshuttam processerunt: & Ludovicum ducem non satis
firma valetudine utentem accesserunt & perquam benignè tracta-
tus, donatusq; Albertus duobus eqvis generosisimis, IX. Calen-
das Decembris Ratisbonam ingressus est. Episcopus Eichstetensis,
principem bellicosum, & armis gaudentem, armis donavit, non
ignarus, munera, quibus quisq; delectatur, ea esse gratisima. Hæc
etiam urbe post serelicta, quia diuturnior absentia desiderium pa-
triæ movebat, die Divæ Catharinæ Ambergam ingressi, quamvis
reditum ad suos maturantes, tamen postridie retenti sunt, ab O-
thone Comite Novifori, & Philippo Palatino, nec inhonorati
abierunt, pignus benevolentia & amoris principibus quidem sin-
gulis eqvum dantibus, Ducis verò conjuge monile, non exigui
precii. Tertio Calendas Decembris, qui erat pridie Andreae, non
parvo numero aulicorum & satellitum muniti Vunsidelium de-
ducebantur, jussu Marchionis, metuentis insidias à Plauensi prin-
cipe: Ernestus autem, qui unicè fratrem amabat, cum quo à pri-
mis annis vixerat conjunctissimè, percepto rumore de fratris
exoptatissimo reditu, Olsratium usq; obviam ei processit, comite
Misnensi Episcopo, & postquam alter alterum in conspectu ha-
buit,

buit, de equis se demittentes, in mutuo amplexu diu hæserunt, quasi prætermisfos fructus svavitatis, pietatisq; præteriti temporis omnes exacturi: Cal. Decemb. Zviccaviam introëuntibus mirifico studio omnium ætatum & ordinum, incredibili concursu totius urbis, à sacerdotibus, monachis, scholasticis, senatoribus, plebe, virginibus, mulieribus, cum vexillis, sacris, cereis, Divorum reliquiis, hymnis, obviam itum est, deducuntibus reduces in templum Beatæ virginis: similiq; studio à Chemnicensibus. Tertio Decembris adventus eorum est expectatus ante urbem in plurimam usq; noctem, qua oppressi retrò quidem cesserunt, nihilominus, pluribus locis quàm quadringentis ignes undiq; relucebant, & lampades, cum in domibus privatis, tum publicis competitis: Nec cedebant ulli Fribergenses honestissimo occursum suam erga principem bonum declarantes observantiam. Usq; adeo mentes subditorum occupat magistratum pietas, & insui amorem atq; charitatem excitat erga inferiores æquitas. His ad urbem Dresdam appropinquantibus, præter Alberti ipsius, & Ernesti Electoris conjuges, omnes cives cum plausu campanarum sonitu, cantibus & lætissima gratulatione ad arcem usq; redeuntes sunt prosecuti, & publicè actæ gratiæ pro salvo & felici reditu principis. Sic mille viarum terra, mariq; periculis superatis divino ductu, domum reductus est, Nonis Decembris, permensus Germaniam Magnam, Italiam, mare Adriaticum, Ionicum, Creticum, Syriacum, Palæstinam, novem mensibus. Etsi autem non sum nescius potuisse hæc multò ornatiore fieri & copiosiora, si descriptionibus geographicis adumbrata, vetustioribus historiis amplificata prodiissent: tamen nudam eamq; simplicissimam & verisuram expositionem sequi malui, earum rerum, quæ illo anno, in quo versata fuit narratio nostra, acciderunt, quàm è Breitenbachio, Helffrichio, Seidlitzio, Johanne Ehrenbergio, Daniele Ecelino Aroviensi transcripta coacervare: non quòd horum tolerantiam aut studium reprehendam, digni enim sunt quorum fama ad posteros transmittatur: Sed quia ipsa simplex veritas, sine ullo fuco per se delectare lectorem potest, & suam unicuiq; laudem censemus relinqvendam integram. De toto verò itinere religioso, ejusq; causa, de Divorum reliquiis, de sacris locis lustratis

stratis, quid sit sentiendum, rectè ii statuent, quibus verbum di-
vinitus patefactum fidei norma est: quo docemur, unicum esse sa-
crificium, unicum opus, quo cœlum meremur, sacrificium filii
Dei, induentis nos indumento justitiæ, & hæreditatem vitæ æter-
næ, sua morte acquisitæ, credentibus imputantis.

Venio ad bellum Ungaricum: nisi Europa fato quodam
sinistro afflicta fuisset, arma Turcica inhibuisset & toto Danubio
ejecisset Mathias. Hic enim Turcis terrori erat, quos ad exem-
plum Johannis Hunniadis patris sui, viri fortissimi, & muri instar
contra impressiones Turcicas, fatigavit: sed impeditus est ejus
impetus, & ardor non nihil restinctus bellis Christianorum prin-
cipum domesticis, & ambitione. Nam Fridericus Imperator,
Matthiæ iniquissimus, quacunq; sanè ex causa, nostrum nunc
non est inquirere, ac ne in proclivi quidem, conjugium regi, quod
appetebat, negabat, & regnum Boemiæ conferens Vladislao Po-
lono Matthiam præteribat, foederibus fortè confusus Bojemi-
cis & Polonicis. Qua re cætera sapientissimus Imperator, mi-
nus cautè, virum bellatorem offendens, & in proceres Austriacos
severior, Austriæ & Germaniæ bella attraxit ferè exitiosa, & Tur-
cis ad vexandam Ungariam occasionem præbuit. Nam Mathias
anno 77. in Austriam irruens, obvia quæq; usq; ad extremos Ba-
variæ fines vastavit, & subegit: Viennam obsedit, Imperatorem
ad conferenda sibi regni Bojemici insignia adegit, frustra expe-
ctantem auxilia à Polono, collata antea Vladislao, ut juri suo in
regno Ungariæ renunciaret, Imperatori extorsit. Inita sunt ra-
tiones pacis, sed induciæ potius sunt judicandæ. Quia dum vi-
veret Mathias, domo Austriaca felicior & potentior fuit. Etsi
enim reconciliati sunt Imperator & Ungarus, tamen anno ab
hoc, quo hæc gesta sunt, tertio per legatos Austriam vexavit, quòd
corona Ungariæ esset transportata in Germaniam, quam repete-
bat, etiam morbo articulari æger, & anno 85. Viennam, post
diuturnam obsidionem, occupavit. Nova civitate obsidionem
adhuc sustinente, quæ & ipsa tamen longius anno armis cincta
Matthiæ se dedidit. Fridericus Imperator, qua ratione rebus lapsis,
& in dies singulos in pejus fluentibus, succurreret, ignarus: Vidit
enim Matthiæ omnia cedere, torrentis instar, quidquid occurreret,
proster-

profferenti, cōegit comitia Norinberga, & injurias Mathiæ con-
questus, quo in periculo non tam Austria esset, quam tenebat,
ostendit, quam reliqua Germania, cui Mathias gravis hostis &
violentus immineret. Principes imperii primum quidem priva-
tam hanc esse causam, ad Imperatorem, & Austriacos pertinen-
tem, asserere: eamq; ob causam, iniquam sanè postulationem
videri, ut sumptus imperium conferret: neq; cum Imperio certa-
men esse Mathiæ, sed cum familia Austriaca. Si quid moliretur
adversus dignitatem libertatemq; Germanici Imperii, non defu-
turos, non modò non sumptus, sed nec sanguinem & vitam
quoq; atq; spiritum, quem vir quisq; optimus patriæ & communi
saluti debeat. Post verò cum hortationibus preces adderet, habi-
ta ratione dignitatis Imperatoris, sumptuum bellicorum par-
tem sunt polliciti. Sed qui bellum gereret, non erat, alio aliud
ad removendum à se periculum prætendente: Tum oblitus di-
gnitatis suæ Imperator, admodum grandis natu, & cum natura
tum ætate ad præliorum congressus, non satis habilis, Albertum
nostrum Saxonem, cum lacrymis & amplexibus orare, ne desine-
ret cumulare priora in domum Austriacam merita: in eo solo
spem collocatam recuperandi amissa, & reprimendi Mathiam
adversarium, non tam animi fortitudine, quam fortunæ succes-
sibus & truculentia formidabilem. Alberto non deerant causæ,
quibus adductus id recusasset, dehortantibus etiam consiliariis,
tamen quia avunculus erat Imperator, eul debebat amorem &
majestatem imperii, atq; dignitatem nominis Germanici, quæ in Fri-
derico vertebatur, vehementer movebatur, & quia lætabatur da-
tam sibi opportunitatem congregiendi cum viro sui temporis for-
tissimo felicissimoq; victoria quasi sobole, qui nihil non sibi
cessurum putaret: Si quidem nullo bello plus gloriæ paratur,
quam contra fortissimum quemq;. Quare in Austriam movens
VII. Augusti, anno 1487. munitiones aliquot recuperat: Verum
quia nec auxilia mittebantur ab Imperio, ut ex pacto convenerat,
& bellorum nervi deerant, duo enim tantum nobiles venerant,
nec satis instructus erat, nec audebat suos, animo quidem & ar-
mis non inferiores, numero tamen longè impares, Martis aleam
committere: itaq; progressus est Mathias, & moram necessariam
Alberto

Alberto trahente, ne exercitum hosti proderet, Neustadium occupavit. Collegit tamen exercitum qualemcumque; cum autoritate nominis & celebritate famæ è bellis superioribus, tum suis sumptibus, & amicorum, quamvis serò commitantium ope atque subsidio. Etiam si autem non vicit Mathiam, neque universam recuperavit Austriam, ad conditiones tamen pacis satis æquas accipiendas coëgit, meruitque testimonium luculentum viri laudati, qui diceret, hunc Albertum solum sibi obstare, quò minus castra poneret in media Germania. Addunt autem historiae in illis induciis faciendis, quæ pace priorum annorum fuerunt firmiores, sancita durissimis conditionibus, convenisse Ungarum & Saxonem in Divi Hippolyti oppido, & nemine conscio, collocutos de induciarum unius mensis tempore, quo pacificationis ratio iniretur. Ante conclave autem inter ministros, regis & ducis facto murmure, & altero alterum, ut sit inter hostes verbis irritante, seditionis metuens consiliarius, fores aperit, tum alter alterius humeris brachium injecisse, & ambo se mutuò complecti conspiciuntur. Ne verò à pace esset alienior Albertus, multa erant, quæ hortarentur, auxiliorum inopia, impetus Mathiæ, & ejusdem felicitas: metus, ne in Germaniam provolveretur hoc belli incendium, & ne occasione hac usus admodum commoda Bajazetes Turca, occupatis bello intestino principibus Christianorum, & in sua viscera favientibus, se moveret: Pecuniæque defectus, qui tantus erat, ut postulantibus militibus stipendia & hastas atque ictus bombardicos minantibus, triginta millia nummum de suo numerans, furiosos sedarit. Neque dubitabat, quin morbo fractus, bello fatigatus, & longinquitate temporis mollius Mathias, ad pacem esset pronior. Itaque facta pace, arma domum retulit, sed quem antea Imperator humiliter & supplex etiam profusis lacrymis ad bellum gerendum obtestatus fuerat, eum ne in conspectum quidem suum admisit: Non quòd esset, quod in fortissimo heroë desideraret, sed quia conscius sibi malè erat, qui adeò inermem, contra pacta, gentibus ferocissimis objecisset, & spe auxiliorum deseruisset: & quia non erat, unde belli impensas numeraret. Accidit autem perquam commodè ista pacificatio: Nam, si productum longius fuisset istud bellum, neque solertia Al-

berti sedatum, sopitumq; conditionibus tolerabilibus, &, ut e-
ventus docuit, domui Austriacæ frugiferis, non facilè sustinuis-
set bellum Imperator, alterum contra eum ducem, qui quæcum-
que in partem se converteret, victor rediret: alterum verò ad-
versus Frisios, populum ad seditiones concitandas natum. Nam
non ita diu post, capto à Gandavensibus, qui primas sibi audaciæ
partes sumebant, erantq; cæteris confidentiores, atq; ad facinus
tantum paratiores, & à Brugensibus rege Maximiliano bellum
exarsit in Germania inferiore: ad quod tollendum, eo duce opus
erat, qui cum Mathia manus conferisset.

Bella Belgica

Belgica duo bella gessit: alterum Imperatoris & Imperiï
nomine, alterum suo & filii Henrici. Ac primum quidem pro
Maximiliano gestum est Friderici Imperatoris filio. Is enim rex
Romanus declaratus XVI. Februarii Francoforti ad Mœnum post
acceptam coronam, primùm Aquisgrani XXVIII. Martii (nam
ter coronari solent Imperatores Romani veteri consuetudine, pri-
mùm Aquisgrani corona Caroli Magni ferrea ab Antistite Colo-
niensi, qua fortitudo & robur significatur: deinde argentea ab
Episcopo Mediolanensi, in villa Modiciensi: qua claritas &
splendor: tertio aurea in Ecclesia Divi Petri ad aram sancti Mau-
ricii, qua principatus & justitiæ dignitas designatur) cui corona-
tioni interfuit officii & honoris causa Albertus, equitatum du-
cens, omnium, qui unà aderant, ornatisimum: Roma cum de-
scenderet in Flandriam, quam, conjugio Mariæ, ex hereditate
dotali à focero Carolo Burgundo tenebat, contemptus est, & tari-
dem etiam captus. Minori enim erat auctoritate, quod contra
aliorum imperatorum morem, nulla insigni pompa conspicuus,
nullo comitatu magnifico septus, nullo exercitu munitus esset.
Perstringit enim imperitos, & in oculos variæ multitudinis in-
currit externa magnificentia. Neq; verò aliter Maximiliano li-
cebat, siquidem dum viveret pater, nihil peculii possidebat, su-
stentatus munificentia Sigismundi patruelis. Contemptum au-
gebat præfectorum avara injustitia, qui novis quotidie exactio-
nibus subditos expilabant: solet autem vulgus, si quid præsidium
culpa sit injuriosum, in principes exacerbari. Eamq; acerbita-
tem animorum irritabat, imperando non exiguam vim pecuniæ
cui

cui solvendo esse non videbantur, & nonnullos capite truncan-
do: Et tacite respiciebant nonnulli ad Gandavensium exemplum,
urbem populosiorē, & Gallis addictissimam. Nobilitas & or-
do equestris nihil recusabat, qui indignè ferebant civium auge-
scētem in dies licentiam: Ecclesiastici verò hac conditione,
quantum jure fieret, & salva libertate sua, assentiente pontifice:
non ad bella, ad quæ non essent instituti aut edocti, sed ad aulam
& dignitatem regiam. Plebs verò parum sollicita, quòd sum-
mo principum Electorum, omniumq; ordinum imperii consensu
esset designatus Imperator: quòd non regi solùm, sed ipsis glo-
ria id esset futurum & ornamento: quòd arma Imperatoris po-
tentis essent metuenda, cujus dignitatem totum esset vindicatu-
rum Imperium, suæ cupiditati obseqvebatur: Furiosè pridie Ca-
lendas Januarii in custodiam, liberam tamen, deposcitur Maxi-
milianus à Brugensibus 1488. & in domo Audientiarum Johannis
de Grosfis novem menses asservatur, multis nobilibus aulicis in
conspectu Maximiliani, spectaculo visu horrendo, trucidatis.
Quo facinore audito, tota commovit se Europa: inde arma in-
tentante Imperatore, & universa conjurante Germania: hinc
censuram Ecclesiasticam, & excommunicationis fulmen vibran-
te Papa: Facinorosos autem ipsum facinus reddit pervicaciores.
Igitur ab insania neq; nobilitatis elapsæ comminationibus, neq;
Imperatoris irati vindicta, neq; pontificis diris revocabantur.
Cum vitæ periculo fiebat, si quis vel ausitaret pro rege: prodi-
tor patriæ appellabatur, qui injuriam principi factam judicaret.
Sed crudeliōres cæteris Gandavenses, qui nunc blanditiis insidio-
sis, nunc vi regem Brugensibus ereptum moliebantur tradere Gal-
lo hosti. Fridericus imperator bellum immanibus hominibus
denunciat, quiescente & sedente rege Maximiliano, qui jura-
mento confirmaverat Brugensibus, non se futurum vindicem,
neq; persecuturum injurias sibi illatas. In hoc tumultu Philip-
pus Ravensteinus, qui nomine Maximiliani juraverat Brugensi-
bus, & quo autore foedus factum fuerat, ad Gallum Carolum VIII.
Ludovici XI. filium transivit, Slusa oppido & arce occupatis &
munitis: & robur nobilitatis Germanicæ fractum erat oppugna-
tione Thami, interjecti inter Brugas & Slusam. Albertum mul-
ta de-

ta dehortari poterant ab hoc bello : dissidium inter fratris filios & regem cum Polonia tum Ungariae : longinquitas terrae, alienati in conventu Lipsiensi, quo pecuniam imperarat invitis, subditi : ordinum ditionis suae simulas, cum habito Dresdae consilio omnibus adversantibus publice professus est, se contumeliam illatam avunculo, Imperatori, Imperio, bonis, quieti, vitae ipsi, qua nihil sit charius, longè anteponere : Iturum bonis auspiciis. Qui nolint se sequi, mancant : Qui sponte sequantur, gratiam iis se habiturum. Rebus itaq; domi compositis & gubernatione commissa Georgio Filio natu maximo, annum ætatis agenti decimum septimum (natus enim fuerat anno septuagesimo primo) & adjunctis illi consiliariis, profectus est. Quamvis autem in itinere audiret, ubi jam venisset in Hassiam, regem custodia liberatum, perrexit tamen, estq; à Maximiliano prodeunte illi obviam extra portam, & ab Imperatore sub ipsis portis, exceptus. Venerabantur enim, ille natu majorem : hic rebus gestis & fama nominis clarissimum. Cæteris principibus domum repedantibus, Imperator, levibus aliquot præliis factis, & Gandavensi agro vastato, invito Maximiliano, qui sacramenti religione ductus nefas sibi putabat, quidquam hostile agere, abiturus, salutem filii Maximiliani, & ex hoc atq; Maria Burgundica nepotem Philippum, natum anno 78. cujus tutelam, ut planè excluderetur Maximilianus terris dotalibus, sibi Gandavenses vendicabant, ut etiam Margaretae filiae commendat, patrem suorum, conservatorem tranquillitatis publicæ Albertum salutem, gubernationi præficit, belli ducem constituit, urbium administrationem ei soli committit. Arduum onus videbatur : Sed arduum magis, deserere Imperatoris avunculi filium publico consensu regem creatum. Iniquè ferebant Flandri externi principis dominium : infesti admodum regi, clandestina coquentes consilia cum Gallo Philippum malebant Ravesteiniam, qui Slusam tenebat, & exercitui regis imminebat, quem caesum profligarat ad Thamum. Quod ubi intellexit Albertus, comitate agendum ratus, neminem fidum deprehendit, & sua consilia prodi. Bruxellenses oppida aliquot occupant : Ipse Grimbergavi expugnata, de Thamo arte occupanda consilia inquit : Brugenibus nihil damni infert, ut juramentum

tum, quantumvis à rege vi extortum, ne violaret, & commodius, id quod agebat, perficeret. Petivit autem à Brugenſibus ſe intro- mitti inſpiciendæ urbis gratia, & colloquendi cum primoribus de re magna & ſeria: Quo impetrato, equites præmittit, paratum hospitia & cibos. Credebant Brugenſes pernoctaturum ibi prin- cipem, nec dubitabant admittere majorem etiam multitudinem: vel quia nihil mali ſuſpicabantur: vel, quia ſi qua vis fieret, pares ſe pro civitatis magnitudine & civium copia, futuros ſperabant ad reſiſtendum: alii igitur hospitia ingrediuntur, alii porta, qua Thamum itur, exeunt, ſimulantes id eò fieri, quòd nollet omnes princeps urbe recipi, ne vim cives metuerent. Princeps verò aliò ſelectit, & Brugas nunciari jubet, in diem ſequentem ſuum ad- ventum differri: quare nec alii equites in urbe diutius ſibi moran- dum putarunt. Ubi conveniſſet equitatus univerſus, Albertus urbem Thamum improvifo aggreditur, &, quia auxilia à lociis ſibi mitti Thamienſes opinabantur, oppreſſi ſubitò in poteſtatem Alberti venerunt arte, qui expugnari antea vi non poterant: eſtq; interceptus Brugenſibus commeatus, & de pace agitata à Ravestei- nio conſilia, ſolutaq; à Brugenſibus ſtipendia militibus, non mo- neta excuſa, quæ nulla erat, ſed argento: Inſidias, quas ipſi ſtrue- bat Ravesteinius, tormentis æneis latenter diſpoſitis ex utraq; ripæ parte, ubi pontem tranſiturus erat, effugit, ſive caſu & genio quodam propitio admonitus, ſive ſolertia militari fraudem de- prehenderis. Bruxellas obſidet: pecus civium abigit, cives te- merè prorumpentes cædit. Cùm verò ſtipendium non accipe- ret ab Imperatore, qui tum erat in Austria, vel quia non erat, un- de ſolveret, nec ab urbibus, quæ regem ſequebantur, exhaustis, quicquam impetraret: Veteranis tumultuantibus, & ad ſeditio- nem omnibus ſpectantibus anxius animi, conſilia primùm verſa- bat atrociam & violentam, reprimendi eos ferro: poſt verò tutius ra- tus diſſimulare & compescere motus animi iracundos, blandè mi- lites compellendo, & in furorem veluti actos, jamq; iſtum tor- mentorum minantes ſedat. In ſe nihil moræ, quin ſtipendia ac- cipiant: communem fortunam ne recuſent, & propriam expe- rant: ſiquidem Imperatoris id fiat culpa: non auſus dicere quic- quam contra rebelles & ſeditioſos, de pœnis licentiæ: theſauros, & quid-

& quidquid auri argenteive facti infecti erat, furiosis offert: malle se egere, quam milites suos. Nec verò impunis fuit ea seditio: nam in oppugnatione Arschoti, maxima pars autorum hujus tumultus cecidere, ut nec Arschotiensibus insolentia, quod scrofa muris imposita, quæ colum tenebat & fusum, tum demum ab Alberto captum iri urbem clamitabant, cum pensum scrofa absolvisset, perque vicos urbis scrofam egerunt, Bacchi ministris rabiosiores. Dissimulabat ignominiam Albertus, & contra Ravesteinium creditus ire, quo iter direxerat, retrò abiens invadit urbem vino somnoque sepultam VI. Non. Maji: urbs crematur, ciconiæ nido flammam concipiente, incertum unde: Primo incursum fit cædes, postea miles inhibetur, civitate misericordiam orante. Hoc casu territi Thenenses, præsidio firmissimo muniti, veniam orant, concussum nocturno Alberti adventu: à cæde sibi miles temperat, sed à direptione ut sibi temperaret in urbe opulentissima, in quam multi alii suas fortunas convexerant, sibi temperare non potuit. Lovanienses & Bruxellenses similem veriti exitum, ne militem avarum darent, ad ducem legatos mittunt, qui serius sunt auditi, quod ab peste infectis venirent locis, & quod maximum erat, ut quibus erat iratior, tristius responderet. Reversos ad regem rejicit, cujus sit exploraturus sententiam: die iterum constituta, mutata veste, habitu pullato, supplices veniam orant: culpam belli à se removent, in præfectorum rapacitatem, & in plebem, quæ ab his irritata fuerit, & inflammata, conferunt: se invito veluti procella raptos in commune pelagus: Nihil recusare, modo pacem consequantur. Albertus re sapienter deliberata, accurateque pensata, quia instabat bellum à Montfortiis, quia nondumerat omnino fractus Ravesteinius, quia metuebat, ne suppiices, qui nunc essent, abirent in furorem: quia orabant Flandrorum & Brabantinorum eorum legati, qui à rege non defece- rant: exprobrata ipsis crudelitate in ministros regios innocenter occisos levitate, qui justis principis dominio excussi Gallum sequerentur, veniam pollicetur, verum his conditionibus, si se tradant, regios restituant, multam solvant, hostes regis Maximiliani relinquant: sua omnia sequi dedant. Hoc modo rebus in Belgio sopitis, Norinbergam proficiscitur, cum præfectis, tum subdi-

subditis, sui unoquoque officii admonito. Annus tum agebatur
1491. cum Norinbergam veniens in solenni principum conventu
publicè fides, fortitudo, scientia bellica, meritaq; non tam in do-
mum Austriacam, quæ sint maxima, quàm in ipsum imperium
commemorata sunt ab Imperatore: qui solus suã vitã, suum corpore
periculis hostilibus & sanguinem objiceret: ornatusq; aurei vel-
leris insigni, quantum esse potest, honoris & benevolentia pigno-
re maximo: in quem ordinem non recipiuntur, nisi intimi. Con-
suetudo enim est principum, ut peculiari societate & ordine con-
stituto, certisq; legibus devincto se ejus principes & magistros fa-
ciant, & non, nisi quos habent fidissimos, & virtute atq; fortitu-
dine perspectos sibi adsciscant. Ita Aurei Velleris ordo cœpit:
sive Johanne Nivernensi, Caroli VI. Regis Gallia agnato, sive Phi-
lippo Burgundo autore, sive alio: Varia enim scribuntur. Al-
bertus II. Imperator Draconem gesit, cruce capiti infixã, eoq; in-
signivit Adolphum Ducem Schlesuicensem, & Schaconem Ran-
zovium: Johannes Moscovitarum Imperator anno 57. ordinem
crucis caelestis & rosæ unionibus ornata, fundavit, de cujus cate-
na quadraginta duum articulorum, imago dependet Christi tri-
umphantis & ad caelos ascendentis: Fridericus II. Rex Da-
nia ordinis sui insignibus utitur Elephante turrato è solido auro:
quo præter cæteros conspicui sunt, Petrus Danielis, qui bellum
gessit Friderici II. Regis Dania nomine & auspiciis adversus Eri-
cum XIV. regem Suecia, frater, & Henricus Johannis Equitis
aurati filius, de nobilissima Ranzoviorum familia. Suntq; exem-
pla alia. Peractis Comitibus Dresdam secutus est tres filios, quos
Norinbergam ad se evocarat, & urbi incubuit instauranda, quæ,
præter famis malum, quo Germania universa ferè affligebatur,
Die Viti, à pistore, in platea Minore textorum, orto incendio,
ultra dimidiam partem, unã cum templo S. crucis in cineres ive-
rat. Appetente hieme, Lipsia, eò enim paulò ante abierat, relicto
Georgio, discedens, rediit in Brabantiam, ducens secum filium
Henricum, & misso Senas in Italiam studiorum causa Friderico.
Reversus in Belgium Wordam, à Monfortis defensam, obsidet,
& deditioe post mensem quartum recipit: Monfortum ipsum
acriter oppugnatum subjugat, Harlemum oppidum Ravensteinia-
na fa-

na factio Phrysiis evertendum commiserat, ut à defectione ad Saxonem alii deterrentur: qui pro aquila panes, pro leonibus caseos ferebant in signis militaribus, ii ex insidiis cum se proripuissent, omnia foedè diripuerunt, vastarunt, everterunt, perdidērunt: sed ex improvise Alberto occurrentes cæduntur, qui Harlemo recepto, castrum extruit, cui à Saxonibus nomen fecit, & præsidium Misnense imposuit. Hinc invitantibus Ziriciensibus se contulit in Zelandiam. Est Ziricea urbs unius insularum Zelandicarum, Scaldia videlicet, à Scalde flumine præterfluente sic nominata: extracta in formam civitatis tempore Lotharii Imperatoris, circa annum 849. ut scribit in illa ipsa urbe natus Lemnius, & à parvis initiis in eum splendorem adaucta, ut cum urbibus clarissimis exæquetur. Hujus civitatis tam potentis, & fidæ amicitiam non putavit repudiandam. Et quia domitæ videbantur fermè omnes provinciæ, inter eundem contendens Mechliniam, agrum Gandavensem vastat, operâ Henrici filii: Veriti graviora cives, senatum cogunt ad petendum veniam: Centum ex omni numero lecti, factiq; Duci supplices, vix agrè gratiam impetrant. His etiam domitis Slusa restabat: quæ à Ravensteinio in sextum usq; mensem defensa, dedita tandem est: cum obsessis, tum obsidentibus minus feliciter agentibus. Obsidentes enim premebat firmitas arcium & munitionum, commeatus in urbe & rerum necessariorum copia: jactus tormentorum inanis, ob loci distantiam, foris rei frumentariæ inopia: Quibus victis, nam & alteram arcem disjecerant, & fruges comportarant, & viam ad mœnia aditumq; propiorem aperuerant, spem victoriæ conceperunt. Intus Ravensteinus fatigabatur flagitationibus civium, ne omnes perderet non solum insontes, sed etiam bene de ipso meritos: indignatione & fremitu cruciabatur militum, peste insuper sævissima. Itaq; quamvis invitus, extrema quæq; passurus, si licuisset, inermis Alberto & supplex, se & urbem dedit. Omnibus in hunc modum compositis, literis Alberti in Flandriam evocatus Maximilianus, patrem audit mortuum VII. Calend. Octobris, anno. 1493. Domum igitur rediens, patri parentat, præsentem Alberto: & comitia indicit post biennium Wormaciensia, quibus præter Albertum interfuerunt Duces Saxonie Fridericus Elector, Sapiens post dictus

dictus: & Johannes frater Electoris: Georgius, Henricus, Fride-
ricus Alberti filii: quibus imprimis conspicuus fuit Albertus, &
stupori, canicie venerabilis, & nominis fama spectatissimus: qui
cum compellaretur, ut in Italiam sequeretur Imperatorem, non
renuit: ut Ducem se omnium nomine contra publicum hostem
Gallum designari pateretur: grata quidem fuit ipsi gravis hæc de
sua virtute existimatio, tantum tamen onus, suæ senectuti impar
recusavit: nihilominus prolixè omnia & cupidè patriæ impensu-
rum, nec Reipublicæ defuturum, affirmavit: Petiitq; sibi restitui
sumptus, in bella Belgica factos: quod cum aulici protraherent
benignè tantum pollicendo, Albertus more tam diuturnæ impa-
tiens in agro Mediolanensi ipsum Imperatorem ea de re convenit.
Transacta verò demùm ea res penitus est, defuncto jam Alberto
inter ipsius filios, aliquot annis post. Incidit autem in illa tempora
expeditio in Carolum Geldriæ Ducem, Adolphi filium ejus, qui,
quod patrem in vinculis habuisset, immatura ætate ad Tornacum
cecidit, sed revocatus bello Helvetiorum Maximilianus, qui ter-
ras domui Austriacæ subjectas armis invadebant, anno 1499. cir-
ca finem Feb. curam rei gerendæ Alberto Saxoni, Georgio Bava-
ro, Wilhelmo Juliacensi, & Johan. Clivensi commisit: solum-
modò autem terra Geldriæ vastata est, & quia proferebatur quo-
tidie solutio stipendiorum, milesq; (quem Guardiam appella-
bant, ex diversis populis & nationibus militem, Germanis præci-
puè, Svevis, Italis, Bavaris, Helvetiis, Francis, Gallis, Saxonibus,
Lombardis, Geldriis, Hispanis, Brabantinis, Scotis, addunt, &
Æthiopicis, qui videntur fuisse ex regno Granatæ & Beticæ, qui
militarunt Alberto, Maximiliano, Duci Geldriæ, Johanni Dano-
rum regi, magno Duci Saxonie inferioris) in agrum Juliacensem
& Clivensem excurrere, omnia evertibat: igitur certis condi-
tionibus pacem fecerunt, & Albertus gubernationi Phrysiæ, quam
in compensationem laborum, sumptuumq; & in præmium ingenti-
um meritorum, acceperat ab Imperatore, quamvis dissuaderent
consilarii, ne induci se pateretur, gentem esse immanem & feris
similem: has terras viris, armis, pecunia exhauriri, longè esse sitam
provinciam: ab Imperatore illud agi, ut domus Saxonice poten-
tia populi feri armis attereretur, ea arte, qua hostibus objectu

Carolus Burgundus totam domum suam subverterat : plusq;
impensarum fore, quam reddituum ; præfecit tamen gubernationi
filium Henricum, adductus his rationibus, quod imperio aude-
rent adversari : quod Selandiam, imperatoriae jurisdictioni sub-
ditam, armis aggredi non vererentur : quod expeteretur ab Id-
zardo, qui Eduardus est, idiomate Phrysiæ appellatus Edizardus,
Comite Orientalis Phrysiæ, & Hugone Comite Embdano : quod
ipsæ inter se dissentientes urbes victu faciles essent : Non autem
esse rationem rei bene gerendæ meliorem, quam hoste odiis inte-
stinis laborante. Itaque post occupata aliquot oppida, in ea parte
occidentalis Phrysiæ, quæ quod ad occasum tendit, Westgovia di-
citur (nam altera Ostgovia appellatur) & imposita præsidia, si-
quidem fluxa est fides harum nationum, domum rediit. Ecce au-
tem subito mutatis animis, & contempta ætate Henrici, agebat
enim tunc temporis annum ætatis decimum septimum, qui non
eo, quo pater ardore arma circumferret, siquidem pax videba-
tur stabilis, principem obsident, & mortem minantur. Albertus,
tanto facinore audito, coactisq; equitibus, continenti itinere in
Phrysiæ, irarum plenus & vindictæ ardens cupiditate, hostibus
nihil tale somniantibus supervenit, tanto terrore injecto incolis,
ut, non conspecto duce, folius nominis fama disjecti, fugam ca-
perent, & latebras in locis palustribus circumspicerent. Atqui
temerè facit, qui potentioris jugum recusat, pugnam nihilomi-
nus timidè pro se suisq; fortunis detrectat. Liberato filio Hen-
rico, Groningam Albertus ducit exercitum, in ea vel dedita vel
occupata cardinem victoriæ verti reputans. Dum autem hære-
ret victoria, nam natura loci palustris urbs erat munita, & com-
meatu instructa, & armis valebat : in ipsa tractatione pacis, inter-
cessione Episcopi i Trajectensis, dum conscriberetur forma condi-
tionum, de reditu in Saxoniam cogitans, in castris morbo cor-
reptus, & feбри, ex animi & corporis continua defatigatione
contracta, Embdam se deportari iussit : & sibi moriendum ubi vi-
dit causam Idezardi Comitiss filii commendavit, quæ Groningen-
sibus invisum sciebat ; Idezardo & præfectis filios ; mortuusq; est,
cum paululum excessisset annum Climactericum 56. ut est apud
Ranzovium, Pridie Idus Septembris, & ad majorum tumulos
trans-

transportatus Misenam: funus procurante Johanne Pincerna
Tauteburgio, orationem funebrem habente de rebus ab ipso gestis
luculentam Johanne Henningio Haynensi: Exequiæ celebratæ
sunt die Mercurii, quæ Conversionem Pauli proximè sequebatur.
Anno 1501.

Recensuimus bella tantùm, non descripsimus, quibus vel cum
Imperio fuit, vel ordines honestos duxit: Omisiss aliis, quibus non
tam fundus est Ducis loco, quàm auxilium amicis tulit: Pro quibus
nullum sibi detrectandũ putabant periculum: Cùm Duces Saxonie
foedere essent conjuncti Brandenburgensibus, qui ad domus Sa-
xonice & Hassicæ fraternitatem accesserant, Anno 1457. eos sibi
non deserendos statuerant. Quare adversus factionem Stelmei-
ferorum, proximè ab obitu patris auxilia tulerunt Marchicis fra-
tres: auspiciis Wilhelmi patru. Item adversus Saganenses. Al-
bertus suo focero Georgio adversus Austriacos, quos concitabat
Mathias, quem furie Pontificiæ ad bellum contra Georgium in-
flammabant, declaratum hæreticum à Paulo II. Tunc Albertus,
cui sua auxilia addiderunt Brandenburgenses, suo corpore hosti-
um impetum sustinuit, & Bojemos jam mactandos, aut combu-
rendos sua virtute defendit.

Anno 1488. Bojemis à Friderico Lignicensi dissipatis & fri-
gore in agro enectis, bello Glogoviensi excitato, insania Johan-
nis Saganensis, transitum per Misniam dedit, & Sprottam usq;
obviam profectus est: Erat enim tum hostis Mathiæ, qui Silesiæ
Fridericum præfecerat, quòd oppugnaretur affinis ipsius Henri-
cus Monsterbergensis, Georgii Bodiebratii, cujus filiam Alber-
tus conjugem habebat, filius: Ac suas quoq; provincias munien-
das intelligebant, quòd suspecti essent Mathiæ, ut qui consilia
contulisse credebantur cum Johanne Saganensi, qui auxilia petie-
rat à Casimiro Polono: Quin & hoc agebat Mathias, ut bello do-
mestico distenti, ne Cæsari, quem infestabant, auxilio esse pos-
sent Principes. Verùm nec animus illis defuit, copias aggredi-
endi Mathiæ, in Lusatiam superiorem missas, ut fines Misnenses
invaderent. Nam multos hostium ceciderunt: nec fidem erga
Imperatorem passi sunt à se requiri. Reconciliatus autem Ma-
thias

thias est, attamen honestis rationibus, sine detrimento Imperii
à Johanne Episcopo Varadiensi, 1489.

Anno 1476. XXVII. Februarii mortuo Henrico ultimo Glo-
govienfi, qui Barbaram conjugem, Alberti Achillis Germanici,
Electoris Brandenburgici filiam, quod sine liberis discederet, hæ-
redem totius ducatus instituit: de eo ducatu contendebant Ma-
thias Ungarus, Marchiones tuentes Jus Barbaræ, Vladislaus Bo-
jemus, Johannes Saganensis: inventa tandem ratio est, qua con-
tentiones dirimerentur, ut Barbara nuberet Vladislao, & dotis
loco traderetur ducatus possessio. Deserta autem Barbara ab
Vladislao, Johannes jus suum statuit armis prosequi. Quare
miserè vastatus ducatus est. Quod Albertus etsi militari esset in-
genio, tamen ad arma rem venire nolebat, nisi coactus, non tam
quod Johannem Saganensem, jam penè Silesia extorrem verere-
tur, quàm quod Mathiæ armis hic fulciretur. Est autem sedatum
hoc bellum, Anno 1479. à principibus Saxonis, quorum virtutem
cum Mathias, tum alii principes plurimi faciebant.

Incidit autem cursus ipsius in tempora periculosissima, &
ætatem verè bellicosam, ut appareat fato quodam propitio res
nostras respiciente datum hunc principem, qui & autoritate va-
leret, & animo inter tela hostilia volitandi armatus esset: qui
unus impetum hostium circumjacentium, & imminentium Ger-
maniae, patriæ nostræ cervicibus & libertati, fortiter sustineret, su-
am ipsius salutem discrimini exponendo, & arma suo corpore
excipiendo: Quiquid; nihil charius aut antiquius duceret, quàm di-
gnitatem Imperii, sanguine majorum partam, suo sanguine tue-
ri. Quin & dixisse fertur, nihil habere se magis in votis, quàm
ut liceat in Turcas Christiani nominis hostes arma ferre, aut eti-
am, si Deo ita visum fuerit, oppetere. Sed obstiterunt tum bel-
la propiora & domestica, quibus distentus, hostem illum aggredi
non licuit.

Nec verò in armis præstantior, quàm in toga: qui ædificiis
terras suas exornavit, metallis inventis ditavit, honestæ discipli-
næ consuluit: concordia & tranquillitatis domesticæ causa nihil
non egit: superiores coluit: in suos fidelis & pius: in subditos
humanus: erga omnes æquus, & apertus. Fratri adhibitus in
consili-

Opera Alber-
ti tempore
PACIS,

consilium leges conscripsit, quibus modus conviviorum & ciborum præcipitur, ad coercendum luxum, & prodigalitatem, quæ mater est miseræ paupertatis, tollendam: Reliquerunt tamen coenas Saliarum Clericis, qui tum temporis legem putabant se tenere nullam: interdicta œnopolia, quibus alter ab altero ad potandum invitatur, cum contemptu Dei, detrimento facultatum, animæ exitio: Latæ sunt leges vestiariæ, pro ratione opum, conditionis, ordinis. Præterea de servitiis, de ministris, opificibus, mercede servientibus, mutata moneta, interdictum nobilibus, ne exercerent cauponariam, & institoriam, indignam ordine equestri: nec ferrent opifices, qui artibus mechanicis, unde vivunt cives, & tributa solvunt principibus, sunt nocumento. Præterea respectu habito peregrinorum, hospitibus leges certæ, & modus sumptuum est præscriptus. Acta sunt hæc triennio ante mortem Ernesti, & leges archi Dresdensi affixæ: quas eorum successores, nunc auctas & pro ratione temporis, in quibusdam mutatas sequuntur.

Moderati animi, pacisq; & concordie amantis, indicium est evidens, quod, etiamsi in rebus gerendis præcipua autoritate fuit, fratri tamen natu majori, & Electorali dignitate ornato, non tantum non prætulit se, verum etiam submisit, & inter incedendum, passu ferme uno fratrem est secutus: cumq; fratre uno animo, conjuncto domicilio Dresdæ, absq; similitate & offensione vixit, ad illum usq; annum, quo Romam profecto Ernesto, ad salutandum Pontificem, unde Romam revulit auream, dicatam postea Ecclesie Misnensi, iniquiores expertus est præfectos fratris: quibus tamen ut cederet, nec causa contentionum esset, Torgam se contulit, & hanc sedem elegit, delectatus amœnitate ejus loci, qui silvis, pascuis, frumento, cerevisia, piscibus, fluvio, venationum commoditate, quæ belli sunt *προσ μὴν σμῶν*, cæteris præstaret, vel non esset inferior.

Arbiter electus inter senatum Magdeburgensem & Clerum dissensiones sua composuit prudentia, non ignarus, quantum malorum intestina discordia afferrent. Regiones tantum abest, ut diminuerint fratres, etiamsi nunquam domi segnis aut iners, bella semper ferè gesit Albertus, ut comparatis urbibus eam vehementer

inemer amplificarint, vel armis fines dilatarint. Nam anno 1473. Risenbergam arcem Bojemix, & Duxam urbem occuparunt, obsideri coeptam die Mercurii, qui festum Dionysii antecedebat. Anno 1472. exeunte paulò ante nativitatem Christi, aureis Ungaricis 55000. Ducatum Saganensem emerunt à Johanne Johannis XI. filio: qui, ut exosus erat toti pœnè Silesiæ ob scelera & crudelitatem contra fratrem suum, ita injustè triginta millia & unum sibi retinuit: singulis sororibus, quarum tres erant, mille dedit; quod supererat fratri Wenceslao, de quibus hic victitans omnium summa benevolentia, vitamq; privatam agens Uratislaviæ obiit, anno Christi 1488. Nec tamen integram summam primum numerarunt venditori Saxonici principes, sed partem tum demum, cum impetrato Mathiæ regis Ungarici assensu jus possessionis solidum acquisivissent, quod factum est Anno 1474. ult. Septemb. Et quidem salutaris fuit horum principum gubernatio ducatu Saganensi in illis motibus, quibus reliqua Silesia & imprimis ducatus Glogouiensis, cui ille quondam fuerat conjunctus, durissimè concussa & afflicta est: mansitq; ducatus sub principibus Saxonis usq; ad annum 1549. quo transactione inter Mauricium Alberti nepotem, & Ferdinandum regem, ad hunc Ducatus rediit. Fuerunt iidem principes paraturi Ducatum Olsnicensem à Conrado Albo, qui non usus propitio Mathiæ, Ducibus Saxonis suam provinciam obtulit vendendam 1475. Et quidem emissent, quia & pecunia ex felici metallorum proventus abundabant, & apud Mathiam illo tempore gratia atq; autoritate valebant: Sed spe, à Mathiæ facta, exciderunt, prætentibus callidè consiliariis aulicis, paulatim hac ratione ad externos Silesiam perventuram. Itaq; Mathias Conradum Album gubernatoris dignitate Ducatu præfecit.

Compararunt iidem Bescouiam, Soraviam, Storcauiam à Bibersteiniis, quæ anno 1510. ære soluto, ad Dominos priores revoluta sunt. Præterea Dolensteinam, eo ipso anno, quo in spem regni Bojemici Albertus est excitatus: Accessit etiam Alberto Frisia Orientalis anno 1496. cujus gubernatorem dedit Henricum filium. Verùm quia ad seditionem ea gens prona erat, nec sufficiebant redditus illius terræ ad alendos exercitus, quorum metu, ferocia

ferocia ejus populi cohiberetur: nec penitus subacta erat, erant-
que bella in longè disitis regionibus sumptuosa & impedita: nec
parum momenti afferebat mors Alberti immatura, quæ incidit in
annum 1500. quo sublato, ad ingenium ii populi natura instabi-
les redierunt: Frisia Imperatori cesserunt. Domi si quando esse
licuit, per negotia, Imperii dignitatem atq; salutem spectantia,
quidquid potuit ornamenti conferre provinciæ, studiosè egit.
Arcis Misnensis extructionem orsus est Albertus, Architecto Ar-
noldo quodam Westphalo, qui etiam pontem Misnensem ex-
truxisse scribitur, quo anno, videlicet septuagesimo primo, etiam
templum Divi Wolffgangi ad Misnam rivulum conditum fuit,
hoc ferè tempore desertum, & solius Johannis Rivii Attendori-
ensis viri absolutè docti, tumulo clarum, posito ibidem monu-
mento à Georgio Fabricio, testante erga optimum virum præ-
ceptorem magistrum morum severissimum (sic enim habet Epi-
taphium) grati animi memoriam. Prospektat ea arx Misnam ri-
vulum, quem Meissam dicunt accolæ, & Albim præterfluentem:
qui rivulus, sub ipsis, quibus arx insistit, montis radicibus in Al-
bim delabitur: arci adjunctum est templum magnificum, & sum-
ptuosissimis principum donariis ditatum: de quo Fabricius in
Annalibus Misnensibus accuratè, sicut omnia & diligenter.

Torgæ urbis amœnitate imprimis delectatus fuit. Sita ea
est in planicie, sed ita tamen, ut quæcumq; portam ingrediaris,
in collem assurgat. Habet in latitudine & poli elevatione (si
quid hoc ad rem facit) gradus 51. 30. secundum Leovicium:
Longitudinem verò 30. 36. Præterlabitur Albis fluvius: adjun-
ctaq; est urbi arx magnifica atq; splendida, quam extruxit Johan-
nes Fridericus Dux Saxonie Elector, anno 1539. Præter Albim a-
gros fœcundat aqua nigra: sic vocata à colore, quem refert, tin-
cta vel peculiari terræ proprietate, vel quas leniter serpendo tran-
sit, per multas ambages & reflexus, ab alnis, ut quorundam docto-
rum est opinio, quarum non cortices solùm, ad fucandam lanam
expetuntur, sed ligna quoq; eandem facultatem habent. Ex hac
aqua, addito hordeo & lupulo, cerevisia coqvitur, de more anti-
quissimo gentium septentrionalium, quæ *ύενηρ οδωρι*, & ne-
quaquam hircum olet, ut asseritur invidiosè in Græco quodam
Epi.

Epigrammate, sed odorem refert aromaticum, nulli impar, dixerim ferè, cæteris superior, coloris suavitate, odoris gratia, caloris temperie, effectus vi & præstantia. Aer salubris est: campi à piscinis, vinetis, frumento, pratis, pecore, arboribus, saltibus, feris, non sunt inopes.

Pons extrui cœpit sub Friderico Electore III. & Johanne fratribus Ducibus Saxoniae, Ernesti, qui frater erat Alberti, filiis, ex dispensatione Pontificis innocentii VIII. is enim rogatu Principum, esum butyri & lacticiniorum, tempore jejunii, & aliis diebus, quibus iis vesci nefas habebatur, liberum permisit hac conditione, si singuli per annos XX. quotannis solverent vicesimam partem aurei Rhenani, sic tamen, ut pecunia primo decennio collecta extructioni pontis impenderetur: altero decennio quarta pecuniae pars Monasterio Divi Petri Romæ ædificando; residuum Ecclesiae Parœciali urbis, ponti & sacello. Ea verò pars, quæ in territorio Alberti cogebatur, templo collegiato Fribergi dicato 19. Calend. Septembris, Anno 1480. sub Pontificatu Sixti IV. quarto anno post reditum Alberti è terra sancta fuit destinata. Est & collatum aliquid de his redditibus ad extruendum templum sanctæ crucis, cœptum die Gertrudis anni 1493. ipso Friderico primum collocante lapidem, futurum initium fundamenti, antequam in Palæstinam profecturus iter ingrederetur. Elapsis verò annis XX. cum non tam ad nostræ terræ ædificia absolvenda redditus non sufficerent, quàm ad explendam Ecclesiasticorum pontificiorum avariciam, siquidem dolium verè sunt Danaidum inexplebile, plenum rimarum, hac atq; illac effluens, autoritate Pontificis Julii II. indulgentiæ istæ fuerunt prorogatæ in annos alios XX. edito diplomate pontificio, & missis ab Electore Friderico literis ad omnes omnium Ecclesiarum patronos & magistratus, quibus scriptis Wimariæ, additus est annus 1513. & Dominica Lætare, qui erat pridie Non. Martii, obsigatisq; sigillo Electoris, serioq; edicitur, ut non solum annis securis libertatem diebus nefastis edendi prohibita redimant, verùm etiam si qui anno 1512. interjecto inter finem priorum annorum XX. & promulgationem posteriorum, eam sibi licentiam sumpsissent, nec jus istud certo precio redemissent, à peccatis ne absolverentur,

nisi

nisi eo numerato, quod ex pontificia dispensatione sancitum es-
set: Erat quidem etiam ante hoc tempus per Albim transitus, sed
ponte ligneo, qui violentia & impetu fluvii ruptus fuit 1342. & 1343.
eo loco, ubi nunc est officina tinctoria. Sacellum verò, cuius me-
minimus, Albi proximum fuisse dicitur, quo destructo, domus
ædificata est fermè ponti contigua, infra pontem tamen. Adeò
fœcundæ fuerunt indulgentiæ pontificiæ: adeò stolidi homines
nostri, ut pecuniam crederent cistæ occlusæ, cuius clavem non
possiderent. Urbem ipsam antiquissimam esse, dubium nullum
est, cuius etsi conjecturæ tantùm supersunt (nam monumenta o-
mnia perierunt incendio, Anno 1442. orto pridie Pentecostes in
plateæ amplioris, ædibus Carpentarii, hominis incuriosi, &
levis: qui excavando modiolos rotarum, non satis cautè ignem
tractavit: Tota igitur urbs conflagravit, exceptis sex ædibus ejus
plateæ, cui à sacco nomen fecerunt) eæ tamen non sunt nullius
momenti. Pars turris ad Divum Nicolaum, tempore Caroli Ma-
gni stetit, nec quidquam ædificiorum, præterquam ea, quæ
nunc quoq; veteris urbis nomen retinent: religionem non fuisse
aliam, nisi ethnicam: Cœmiterium verò eo loco, quo nunc culta
sunt vineta, non longè ab urbe, ubi anno trigesimo octavo supra
millesimum quingentesimum erutæ sunt urnæ, operculis tectæ,
ossium humanorum plenæ, serente ibi vites Marco Othone cive
Torgensi. Et memoratur Reinhardus Comes Torgensis ad Al-
bim, qui Anno 931. tempore Henrici Aucupis, prælio interfuerit.
Pugnavit verò eo anno contra Danos, Slavos, Obotritos: Anno
autem 1342. Lutholdi & Johannis: 1382. Botonis, & literis anno
1387. scriptis Henrici Comitis de Torgau, mentio fit. Erepta au-
tem urbis possessio fuerat Comitibus ab Adolpho rege, bello
contra Fridericum & Ticemanum fratres, Landgravios Turin-
giæ: & fuit sub Waldemaro Anhaltino aliquandiu, tempore am-
bitus inter Ludovicum Bavarum & Fridericum Austriacum, qui
eam obtulit Hermano patruo, quem conabatur evehere ad di-
gnitatem Imperii: sed eo deserto à cæteris Princib. rediit urbs ad
Fridericum Landgravium, & mansit postea sub potestate Mar-
chionum Misniæ. Quod autem anno 960 pagus fuisse dicitur,
non inficior: Ea enim rerum humanarum vicissitudo est, ut quæ
alta

alta sunt, ruant, infima emergant: Idq; accidisse Torgæ mirum non est, in tam diuturnis & frequentibus Ungarorum & Vandalorum in hanc nostram patriam incursionibus. Quibus sopitis, respirasse hanc nostram urbem est verisimile. Et certè ex historia de Friderico Alberti filio, fratre Tizmani, minimè est ambiguum, Torgam seculo illius fuisse celebrem, testanturq; idem tempora Wilhelmorum & Fridericorum: Donec Albertus, præter ea, quæ commemoravimus, unà cum fratre Ernesto, antequam provinciæ dividerentur, occupatis pascuis, & molis duabus, cui alteri nomen fuit à scandulis, alteri à muribus, situ ipso invitatus: piscinas etiam excoluit. Quod ne cupidè fecisse videretur, aut violenter, Ernesti filii, Fridericus, patris in Electoratu successor, cui Sapientis nomen fuit, & Johannes frater, pro compensatione agrum Mosticii, villæ desertæ, unà cum omnibus juribus, judiciis, sylvis, pratis, actib. & agrum Pfluccufium, finibus certis undiq; terminatum Torgensib. concesserunt: hac tamen lege, ut de pratis soluerent singulis annis quatuor sexagenas: liber verò actus esset usq; ad riparum extremos margines. Actum id est Torgæ Idus Junii, anno 1489.

Anno 1464 post præstitum fidelitatis juramentum, triduo post diem conceptionis Mariæ, privilegia Torgæ fratres duo Elector & Albertus rata habuerunt, & confirmarunt: & quia omnes ferè urbis proventus consistunt in coctione cerevisiæ, longissimo tempore ob generositatem nobilis, ut sanctione Friderici II. Electoris, constitutum fuerat anno 1423. interdictum fuit Belgranis, Schildaviensibus, Domitianis, ne coctionem tentarent insciis & non consentientibus Torgensib. verùm cum lege certa, de qua fortassis aliàs alii.

Anno 1487. III. Non. Decembris renovato foedere successionis & jure fraternitatis inter Fridericum Electorem, & Johannem Ducem Saxonie fratres: & inter Wilhelmum Landgravium Hassiæ natu maximum, Wilhelmum natu medium, & Wilhelmum natu minimum horum agnatum: atq; insuper inter Albertum Saxonem: in verba horum principum jurarunt Torgenses, ut & alii subditi: si absq; legitima prole mascula decederent Saxonicæ Principes, agnituros se Landgravios pro legitimis hæredibus
& dos

& dominis : & sanctè polliciti sunt principes, nihil diminutum
iri privilegia & immunitates urbium. Insuper ab iisdem duobus
pirincipib9 piscatores, in fraudem Torgensium, pisces aliò vendi-
tum euntes, jubentur vendere civibus, anno 1479. & insula, arca
vicina, urbi adjudicatur, 77.

Nuptias in hac urbe celebrasse à nonnullis scribitur, Fri-
dericus II. Elector, pater Alberti, cum Margareta Austriaca :
Natus in ea est Fridericus III. Ernesti filius, Elector, quem Sapi-
entem dixerunt, XV. Calendas Februarii, Anni 1463.

Anno 1500. D. Esto mihi, qui erat 1. Mar. Johan. Elector Fri-
derici frater Torgæ duxit Sophiam filiam Magni ducis Megapo-
litani, sororem Henrici & Alberti : natusq; ibidem 1503. pridie
Calendas Julii matre Sophia Megaloburgica Johannes Frideri-
cus : Mater verò obiit III. Idus Julii, hora VI. matutina, sepulta
in templo primario.

Anno 1513. ad secunda vota transiit Johannes Dux Saxonæ,
Margaretæ Waldemari principis Anhaltini filia.

Anno 1526. Postridie Exaudi, post nuptias Bergæ celebra-
tas, Sibyllam Ducis Juliacensis filiam Torgam deduxit Johannes
Fridericus : Eaq; post, cum primùm anno vigesimo octavo, juxta
institutionem Christi autoris Cœna sacra usa esset, Anno 1530. XI.
Martii, filium enixa est, eo ipso die, quo literis Caroli V. Impe-
ratoris, pater evocabatur ad Comitata Augustana, quibus edita &
promulgata est Confessio Ecclesiarum nostrarum, coram totius
Imperii senatu.

Anno 1548. VIII. Idus Octobris solennitati nuptiarum Illu-
strissimi principis Augusti, &c. cum Anna Christiani III. regis
Daniæ filia, interfuerunt Principes quatuordecim, concionem
habente de conjugio Georgio Anhaltino è Psal. 128.

Nuptiæ Johannis Ernesti, filii Johannis Electoris, nati è
Margareta Anhaltina, celebratæ cum Catharina filia Philippi
Ducis Brunsvicensis in Grubenhagen, anno 42. XIII. Februarii.
Mortuus is est, Anno 1553. VIII. Februarii, sine liberis, Anno. ata-
tis 32.

Nata ibidem Maria Augusti, Electoris filia, Anno 1562. VII.
Idus Martii.

Nondubito quin hæc alieniora à proposito nonnullis videantur: si quis tamen accuratius perpenderit, deprehendet, habere ea, quæ commemoravimus, implicatam mentionem nostri principis, & tacitam etiam laudem: qui scilicet, eo in suos fuerit subditos animo, eaq; pietate, ut quidquid potuit ad provinciam ornandam & ditandam conferre, in id summa ope incumberet. Nihilominus finem faciam, si superioribus de schola Torgensi unicam adjiciam: ne verò molestiam cuiquam pariat, tanquam Emblemata, huic narrationi nostræ additurum lumen, versus de illa D. Georgii Fabricii præceptoris mei (cujus anima sit ligata in fasciculo viventium) subjungam hoc saltem præmissio: Tenuisse hunc locum, nostro tempore pietati & literis dedicatum, fecem generis humani, Monachos, qui verissimè fuerunt *Κρητες, αειθεως αι, και α θνητα, γασερες α γυα*, (ut est in versu Epimenidis, secundum nonnullos: Callimachi, secundum alios.) Quorum tamen unus, Franciscus Mechlerus, post in Turingia Evangelium Christi docuit annos 37. His ejectis anno 1524. juventutis Torgensis zelo, duce Leonhardo Köppio, Deo & pietati cœnobium est consecratum:

Ludus pietatis & literarum

Huc translatus divino auspicio est, eodem die, quo ante annos M. D. LXXII. dedicatum est Hierosolymis templum Dei, liberato è servitute Babylonica populo.

M. D. *XXIIII.*

Quæ non à Domino cæpit plantatio cœli,
 Eruere hanc ima stirpe, soloq; decet.
 Quo mense atq; die Monachorum turba fugata est,
 Hoc domus, hæc studiis est sacra facta bonis.
 Hoc olim è turpi Solyma instaurata ruina,
 Doctrinæ sedem cæpit habere novam.

M. D. LVII. 4. die Martij.

IN TNS

ἐν τῆς σφηκίας ὑσμηνία.

Hoc quondam tenuit vesparum nidus asylum,

Mella fauis, alio parva labore, legens:

Nunc sedem tenet hanc patiens formica laborū,

Gtana legens, populo non nocitura Dei.

Redeundum nunc est ad reliqua, quæ proposueramus. Anno 1301. postquam metalla Fribergensia coli ceperunt Anno 1171. sub Othone Divite Conradi III. Marchionis Misnensis filio, prope pagum Lusuitium, & alterum, cui à Christiano quodam nomen fuit, casu reperto lapide argenti plumbiq; feraci, ab auriga quodam Saxone Goslariensi, salem in Bojemiam deportante: Schnebergi ad Muldam tam felix fuit Metallorum proventus, ut comparari vix ulla terra iis potuerit: nec ulla fuit fodina feracior, quàm Divi Georgii, in quam invitatus Albertus à magistratu & præfectis metallicis, in ipsis argentifodinis, mensa, è solido argento exceptus, cibum cepit: neq; signari argentum potuit, neq; cudi, propter copiam, sed integræ sunt distributæ massæ cultoribus, estq; inde ditata familia Romanorum Zuiccaviensium: è qua nominavimus supra in Itinerario Sacro Martinum Romanum præfectum urbis.

Anno 1492. à summo cespite argentum purum putum Glas-hutæ ad Muglicium, qui fluvius oppidulum præterlabitur, inter altissimos utrinq; montes, est erutum.

Annæbergum sub eodem Principe coli cepit 1491. metallis uberrimum, quem locum dixere Schreckebergum: & à loco moneram, ibi primùm excusam, Schreckebergeros, ut etiam Angelicos à tribus angelis, quibus est insignita, & Molares à molendino recens ibi extracto. Sita urbs est ad radicem & pedem montis Pili: cujus fundamenta posita sunt sub Alberto: in formam urbis redacta sub Georgio Alberti filio, Anno 1497.

De observantia & pietate in Imperatorem, nihil dici dignius heroë, nihil splendidius potest, quàm quòd tanti ejus majestatem fecit, ut eam omnibus rebus humanis, ac vitæ ipsi & salutè, qua ni-
hil cha-

hil charius, autepoeret, & pro ejus incolumitate suum corpus certo discrimini exponere nunquam dubitaret, & bellorum casus varios & ancipites promptè & fortiter experiretur: Suorum verò fuit amantissimus; fratris natu majoris, cujus ætatem, non multum sua majorem, & gradum, in quem à Deo constitutus fuerat, atq; dignitatem suspiciebat, multasq; potius aulicorum molestias devorabat, quàm fraternam pietatem & concordiam labefieri pateretur. De qua versus residui sunt illo tempore scripti, ex Elegia de obitu Ernesti Electoris, rudes sanè, si carminis rationem perpendas, pleni tamen pii affectus erga illum Principem.

Præbet fraternus amor exemplum pietatis,
Qua magis esse nequit principe digna pio:
Hos tenuit domo una viginti atq; amplius annos,
Vnanimes, semper grata aderat pietas.

Atq; eam concordiam, & amantissimam, arctissimamq; animorum fraternorum conjunctionem, nulla iniquitas, nulla calumnia evertere potuit, donec tandem absente Ernesto, consiliariis hujus cesit: Reverso enim Ernesto, tum demum tentata est divisio, Anno 1485. paulò ante mortem Ernesti. Cujus culpa non in fratrem alterutrum conferenda est, sed in consiliarios. Ita enim comparatum est, ut aulici pleonectici Principum animos vel transversè agant, vel, si id non possunt, iis insciis multa tentent. Neq; confecta est divisio vulgari consuetudine, ut singulis singulæ provinciæ adjudicarentur: sed sic instituta, ut in singulis certæ urbes singulis fratribus obvenirent, idq; eo consilio, quia memores erant tristissimarum calamitatum, quibus miserrimè vastatæ fuerant hæ provinciæ bellis civilibus & domesticis, à Friderico & Wilhelmo fratribus: ne igitur se mutuò attererent, visum est cuiq; sua attribuere, verùm hac ratione, ut si quid alter tumultum moveret, absq; suarum terrarum & subditorum detrimento faceret. Metallorum proventum viri prudentes voluerunt esse communem & decimarum: jura verò patrociniarum, & feuda, ut ap-

ut appellant, divisa. Non carebat autem callida solertia hæc divi-
so, ut fit in aulis, scissis in contraria studiis, & alio alius gratiam
aucupante: sed arte artem ludente, eam partem Albertus elegit,
quæ minus habebat pecuniæ, quod minimè suspicabantur. Si qui-
dem belli nervum noverant esse pecuniam, cui bello totus erat
addictus. At ille quamvis exhaustus, urbes pecuniæ prætulit, pe-
cuniarum officinam. Si quidem pecunia semel elapsa, non faci-
lè recuperatur: urbes verò tanquam penu aliam subinde mini-
strant. Septennium ante hanc divisionem, Ernesto fratri id de-
dit benevolentiaæ fraternæ & amoris officium, ut, detento fratre
domi, cui terris non divisis, maxima oneris pars, & administratio
incumbebat, nam & natu major erat, & Elector, in Daniam iret,
itinere longo. Adducebat autem Christinam, Ernesti filiam,
puellam annorum sedecim: Etenim nata fuerat Torgæ pridie
Michaëlis, anno 1462. tanta peste insigni, ut exhaustis pagis, villa
rustica pane unico cibario emeretur. Ea desponsata erat Johan-
ni regi Daniæ Christiani I. Comitis Oldenburgici filio, qui eo-
dem Anno 78. coronatus fuerat. Transiit autem Rostochium,
cum insigni comitatu equitum octingentorum, & in his aliquot
præfulum, curribus auratis, pompa regia: Nuptiarum solennitas
peracta est Haffniæ, in urbe Selandiæ regia. In reditu Lubecam
deflexerunt, urbem Imperialem, cujus miratus ordinem, & genus
gubernationis, moresq; civium cum mirificè probaret, illud uni-
cum magnoperè sibi displicere dixit, quod in urbe aliàs optimè
constituta, & præclarè morata, tanta esset sexus muliebris licen-
tia. Nam facie velata foeminae discurrebant, & per loca subter-
ranea vagabantur: qua licentia foeminae etiam aliàs honestæ in-
cenderentur ad ferociam: Ferocia autem mater est libidinis, im-
pudicæ confirmarentur, id quod accidit Anno 1454. Sangerhusii,
& cæteris locis ad Hareyniam, quibus congregiebantur utriusq;
sexus homines, cognati, & consanguinei, qui colentes Diabolum,
specie vespæ grandioris singulorum ori insidentem, extinctis post
luminibus, alius aliam apprehendens, promiscuè libidinis incen-
dium explevit. Et fuerunt ejusmodi festa Romæ Lupercalia, &
festa Bacchica. Probavit senatus sapiens Principis prudentis di-
ctum, moremq; illum publico edicto abrogavit: sed relabuntur

K

in

In antiquum usum facile, inquit Cranzius. Edidit speciem fortitudinis princeps ludo equestri, in superiori prætorio: habitusq; est à senatu & civibus liberaliter.

*Albertus ad
regnum Bo-
jemia voca-
tur.*

A morte Georgii Bodiebratii, quæ incidit in annum 1470. post varios labores, multasq; fortunæ mobilis vicissitudines, ortas ab excommunicatione pontificia, quæ hæreticus declaratus auctoritate Pauli II. sacris omnibus arcebatur, à Bojemorum proceribus honesta legatione Albertus invitabatur ad capeffenda regni gubernacula. Ardua videbatur deliberatio. Etenim non deerant rationes in utramq; partem, quæ cum ad ingrediendum iter impellebant, tum, ne periculo se offerret, dehortabantur. Ab una enim parte videbantur Bojemi rem seriò agere, & bona fide: quòd affinitate esset conjunctus regi defuncto Bodiebratio, cujus filiam Sidoniam uxorem habebat: eamq; ob causam non nihil juris in eo regno sibi esse opinabatur: Deinde, quia non malè de hoc regno fuerat meritus, cujus exercitum in Austria jam incendendum à Mathia rege Ungariæ, qui Pontificiorum partes sequebatur contra Georgium, socerum Alberti, in melendino, in quod è fuga se receperant, defenderat, retundens ipsius impetum, & victoriæ cursum inhibens, quæ de causa infensorem ipsum regem habebat. Præterea non videbatur consultum, ut oblatam dignitatem repudiaret, ne aspernaretur de sua virtute regni tam potentis, & viro- rum prudentum judicia, qui intelligebant, principe sibi opus esse forti, cujus armis & rei militaris scientia, regnum, cui Poloni pariter & Ungari inhiabant, gentes efferæ & armis assuetæ, defenderetur.

In alteram partem propendebant nonnulli consilarii, qui non arbitrabantur faciendum, ut ejus se gentis, cujus perfidia esset suspecta, fidei fluxæ committeret: & meminere idem ut evenisse Wilhelmo III. Landgravio Turingiæ, patruo: qui Imperatore, Gallo Carolo, Casimiro Polono, & ducibus Austriacis, id ambientibus, etsi, facta collatione præferretur: tamen vel odio religionis, quam diversam proferebatur, Bojemi enim Johannis Hufs doctrinam sequebantur, Wilhelmus pontificiam, vel ratione patriæ, quæ erat externus, vel levitate populi, vel deniq; assiduis procerum sollicitationibus, aliò propendentium, fuit repudiatus.

Nec

Nec consultum existimabant, competitoribus magno studio regnum affectantibus, bello se implicare difficili: & plura appetendo, eaq; incerta, sua in discrimen mittere non dubium: Imitari igitur voluit cautos, & non temerarios medicos, qui in perplexis & latentibus morbis, nec dum probe cognitis, cujusmodi saepe incidunt, non praebent medicinam, quae materiam viciosa, ministrantem morbo alimenta, evehat, sed tale quid, quo morbi tantum incrementum inhibeatur: donec naturam morbi penitus perspexerint: Ita se Albertus servavit integrum, ut nec recusaret honorem delatum, nec temere susciperet. Quare & munivit se adversus vim, si qua ingrueret, quinque equitum millibus, robore, ornatu, animo lectissimorum, & ductore Nicolao Coccericio, anno 1471. Dominica Quasimodogeniti Dresda profectus, Pragae exceptus est summo civium & primatum gaudio & gratulationibus, petitumq; fuit, ut Matthiae impetus, armis regnum quaerentis, non legitimis suffragiis, retunderet, si quid hostile & violentum tentaret. Albertus etsi, qua de causa vocatus esset, facile intelligebat, tamen operam suam in tuendo regno, & fidem offert Ordinibus regni promptissimam: neq; ex animo dilabebantur suspensiones, ne se totum illis crederet, easq; augebat Mathias, qui moneri per hominem fidum jussit, ultimos Bojemos clades, a majoribus ipsius, imprimisq; patre Friderico acceptas: & nolle se, ut dux tantus a gente perfida, virtus a proditione nefaria perdat, seu dolo, ut Albertum, quem ex omnibus Germaniae principibus solum, Ducis & Imperatoris nomine dignum judicasse perhibetur, & de quo ausus est dicere postea, si absq; hoc esset, se brevi castra metaturum in media Germania, nemine obstante, ab ambitu & accipiendo honore deterreret: seu serio. Sunt enim nonnulli animi generosi, & solidae virtutis amantes, ut hanc etiam in hoste probent, & a clandestinis machinationibus, molitionibusq; sceleratis abhorreant. Nam vera virtus absq; fuce est, & fallaciis, qualis Fabricii tradentis Pyrrho hosti medicum, qui ipsi promiserat, se dono accepto, Pyrrhum veneno necaturum: Et hujus Mathiae, qui familiari cuidam Georgii regis Bojemiae, postulatam caedis praemium, dato chirographo aureorum quinquies mille promittens, ferro quidem ut tolleretur permisit, venenum ne

miscerat, interdixit, delectatus voce Fabricii Heroica: Romanos ferro, non venenis pugnare consuevisse: Georgium vero ut sibi caveret à venenis etiam hostem monuit. Alberto re diu multumq; agitata, neutri fidem habendam deprehendit: Bojemis genti mobili, & regi hosti. Itaq; certamen equestre, certa hora constituta, suis militibus indixit, & ad præbendum virtutis specimen, & ad injiciendum Bojemis terrorem, ut, si quid auderent, cum quibus res esset futura, intelligerent, & deniq; ad delectandos spectatores: Revera autem, ut commodè, & sine suspitione deprehensa fraudis urbe excederet. Nam imparatos suos egredi iussit, & ne quis moram neceret, nec in urbem repetitum sua rediret, interdixit, supplicio capitis in delinquentes constituto. Conjurati jam captos Misnenses opinabantur, & circumventos, Civibus suis edicunt, clanculum arma in promptu haberent, ut vel spectaculis, & cursui equestri intentos opprimerent, vel, si interdiu deesset oportunitas perpetrandi sceleris, noctu sopitos trucidarent. Verùm sagacissimus princeps fraudem sceleratam odoratus, sibi domum redeundem ait, accitu fratris, incidisse magnum quid, cui adesse, intersit sua plurimum: Discessit itaq; circa festum Pentecostes, solerti & prudenti astutia deludens facinus improborum, relictis etiam omnibus impedimentis, quorum omnium restitutionem postea extorsit.

Utcunq; verò hæc se habeant, evidentissimum sunt & magnificum testimonium de virtute Alberti, quem Bojemi vel regem designare voluerunt, dignum eum regno judicantes: vel tollere, virtuti invidentes: Mathias verò eum se solum habere suæ fortunæ quasi remoram, significavit: quo sublato, expeditiora essent futura omnia. Nam & durantibus bellis, quibus de Silésia dimicabatur, cum in Mathiam dixisse nescio quid durius perhiberetur, quod famam regis læderet, eo audito, Albertus aditum ad regem petiit, & causam sui adventus exposuit: Ita se edoctum à parentibus, ita educatum, ut non in lingua gladium gereret muliebriter, sed manu cum hoste congrediretur: se militem esse, non conviciatorem: neq; intercedere privatae quicquam offensionis: publicam se Imperatoris & Imperii, qua nihil ducat antiquius, causam agere: revereri se ipsum ut regem, suspicere ut virum fortem, admi-

admirari ut gestarum rerum gloria illustrem: non assuetum se ad
contumelias, contemptum, obrectationes: sed ad candorem, ob-
servantiam superiorum, praelia. Cum statura herois eximia,
tum vultu non quidem feroci aut truculento, intrepido tamen &
vigoris pleno: tum denique voce generosa & magnanima, in ad-
mirationem Alberti Rex incensus, cum testificatione suae bene-
volentiae ipsum dimisit. Habet laus ab hoste profecta plus pon-
deris quam ab amicis: illa enim ex vero iudicio provenit, haec ex
affectu amoris, non raro iudicium animi obnubilantis. Et ea-
demum vera laus est, quae ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vi-
xerunt. Quanti praeterea principem nostrum fecerit Mathias, in-
de quoque constat, quod post nuptias Philippi Ingenui Electoris
Palatini, cum Margareta Ludovici Divitis, Ducis Bavariae filia, ad
quas cum fratre Ernesto Dresda die Valentini anno 74. Amber-
gam profectus est, re multum deliberata cum amicis Elector in
Silesiam abiit, solus quidem, ut est in quibusdam Annalibus, quod
Albertus Imperatori militaret: ut alii scribunt, uterque frater pa-
cificationem tentavit, Albertus quidem ad Mathiam in castra in-
gressus est: Ernestus vero missis ad Casimirum legatis mense Se-
ptembri a Mathia impetravit, profectus Vratislaviam, ut mitteret
ad Casimirum legatos de pace, & ipse summa ope id egit, ut lon-
gus quotidiè grassans incendium averteret. Videbant enim
principes prudentes, molem belli non contentam fore finibus il-
lis exiguis, sed in ducatum Saganensem, qui Ducibus Saxoniae pa-
rebat, & in Germaniam ipsam, patriam dulcissimam, quae salva,
salva sunt omnia, tanquam ignis sumptis viribus, progressuram,
hinc Mathia, rege spiritus ferventissimi, & in re bellica felicissi-
mo, mucronem ostentante vindicem, turmasque trahente Rascia-
nas: inde Casimiro robur suae gentis, & Lituanos concitante, &
in Silesiam ductante. Itaque armatis sexcentis equitibus, & juris
prudencia, usu rerum, autoritate, etiam doctrina clarissimis Wil-
helmo principe Comite Hennebergio, Hauboldo Schleunicio,
Diterico Schönbergio, Johanne Scriba Doctore, interque ceteros
eminente, ut scribunt nonnulli, Johanne Marchione Brandebur-
gico, suae aetatis eloquentissimo: principes nostri non tantum ju-
rarunt in verba Mathiae, à quo feudum tenebant Ducatus Saga-
nensis,

nenfis, id quod ante fecerant pridie Calendas Octobris Vratisla-
via, sed professi sunt intrepidè, se æquas pacis condiciones acce-
pturos, futuros auxilio adversus eas respicientem: & quamvis non
vicerunt armis hos reges potentissimos, tamen autoritate sua cer-
vicibus Germaniæ nostræ malum impendens averterunt, civili
digniores corona iis, qui armis hostem submoverunt. Quare
haud immeritò patriæ tutor, pietatis corona, & gloria regni, Er-
nestus appellatur, in ea, cujus supra meminimus Elegia, nec teme-
rè Albertus Dextera manus Imperii ab Innocentio VIII. Pontifice
Maximo, in Diplomate nominatur: ut à militibus Belgicis Ro-
landus, quem cum corporis dignitate referret: Solet autem in
corporis majestate inesse summa veneratio, - magnorumq; ope-
rum ii soli capaces existimantur, quos eximia specie natura do-
nare dignata est, ut de Wilhelmo III. supra memoratus autor
inquit: tum multò magis animo, & rebus pro patria feliciter su-
sceptis representaret.

Ex hujus herois disciplina prodiit celebris Michael Glin-
cius, princeps Ruthenicus: qui in Frisia cum Alberto adolescens
militasset, sub hoc tolerare magistro militiam & grave Martis
onus assuevit, primis atq; hunc miratus ab annis, ob rei bellicæ
scientiam & virtutem regum sibi favorem comparavit, rerum ge-
starum gloria insignis, & in historiis celebratus Polonicis. Quem
cum virtus perdere non posset, tandem invidia perdidit, & aula-
rum pestis, calumnia. Accusatus enim affectati in Litvania do-
minatus, quam Tartaris effusè populantibus, fortissimè cum ho-
stibus immanibus dimicans, tutatus fuerat: Apud Alexandrum,
quidem regem Poloniæ, virtute calumnias facilè extinxit, quæ
nulla re melius, quam virtute, ut candens ferrum aqua, extingvun-
tur: apud Sigismundum verò, cujus aures, ut regum plerunq; mos
est, magis obtrectatoribus patebant, ne auditus quidem est. Itaq;
post variam fortunam, quæ virum principem, adversarium suum,
in lecto cubantem obruncavit, qui impediverat reconciliatio-
nem cum rege, tentatam ab Vladislao: & à Mosco, ad quem con-
fugerat, tradito ei ducatu Smolencensi, deceptus indignè & perfidè
fuit: & post aliquot annos, cum, reconciliatus regi, opera Vla-
dislai, apertè dixisset, se nulli ex regiis fidem habiturum, quàm
duo-

duobus nobilibus Germanicis, invidiam magis auxit. In carcere tetro & squalido vitam finivit, pari fermè cum Belisario exitu. Nam finis magnorum viro- rum sæpe tragicus est, ut se homines, vel ipso eventu admoniti, meminerint.

¶ Ejusdem auspicia secutus est Christophorus Bernsteinus, qui in primis annis Ditericum Schönbergium, auratæ militiæ equitem, Magistrum habuit, cujus mores & gravitatem imitaretur, literisq; navavit operam Lipsiæ: post ad arma se contulit, & in bellis Belgicis, strenuam Alberto operam, non minus ac in studiis humanioribus navavit, & inter ductores præcipuos recen- feri cepit. Meruit aliquot annos Mathiæ regi Ungariæ: secutus est Henricum, Alberti filium in Palæstinam, & propter linguæ Sclavonicæ noticiam & vestem Hungaricam à Mamaluchis Ægyptiis pro Rasciæ gentis homine habitus & præ aliis honori- ficè tractatus est.

¶ Anno 1495. militavit Ferdinando Arragonio Alphonsi filio, eiq; cum Germanis suis non ultimus autor fuit, Gallum regno ejiciendi. Creatus eqves auratus iterum, ut & Hierosolymis.

¶ Militavit ex illa ipsa perantiqva & nobili familia Bernstei- nia eidem Alberto Christophori frater Georgius, in Frisia, lau- demq; magnanimitatis & scientiæ bellicæ retulit eximiam: & a- pud Georgium Alberti filium natu maximum gratia atq; autori- tate floruit.

¶ Suscepit Fridericus II. Elector è Margareta Austriaca plures liberos, sed de sexu virili Ernestus tantum & Albertus superstites fuerunt. Filiarum Hedvigis Quedlinburgensis, Margarita Su- felicensis facta sacerdos ad Albim est dimidio infra Misniam, miliari, hoc tempore sub familia laudatissima, & viro- rum docto- rum altrice Pistorum.

*Fridericus II.
pater Alber-
ti.*

¶ Anna nupsit Alberto Marchioni Brandeburgico, Achilli Germanico: Ameleis Georgio Duci Bavarix. Filii, Fridericus III. Colebs, Alexander infans, Henricus adolescens, obierunt. Ernestus duxit Elizabetham Alberti Bavarix ducis Movaci habi- tantis filiam, è qua septem liberorum factus est parens.

¶ Albertus Sdennam, quam Zedennam vocant, Idenam, Zoi- nam, Zodenam, sive Sidoniam filiam, Georgii Bodiebratii Comi- tis de

tis de

ris de Nidda, fundatoris familiae principum Munsterbergenſium, qui gubernator primū fuit regni Bojemiae, poſt verò Rex, cum accepiffet inſignia à Friderico III. Imperatore, & qui hoſtis fuit primū Miſnensium, quorum oppida Dobelam, Wilſtorſium, Lomacium, Mituveidam, exuſſit, anno 1450. ferens ſuppeticas Wilhelmo Landgravio Turingiae contra fratrem Fridericum circa feſtum Purificationis Mariae, filiam duxit, anno 1459. XI. Novembr: qui dies Divo Martino ſacer eſt, è Cunigunda prima conjuge ſororem Catharinae, quae Mathiae Corvino nupſit. Suntq; peractae nuptiae ſolemniter Egrae, ad flumen ejusdem nominis, ortum è montibus, dictis non à pinis, quae arbor non eſt in noſtra Germania, ſed ab arboribus piciferis. Fuit hæc foemina ſimpliciſſima & tranquillitatis amans, unde à mariti obitu annos decem exegit vidua, in loco montoso & ſolitario, arce excella ad Weiſſeritium fluvium, vicina Dippoldiswaldo, & montibus ab appellatione, quae Auſtrum Germani dicunt, nominatis, quam arcem Tarandum dixerunt noſtri: hæc enim quietis amans & ſtrepitui, frequentiaq; inimica, data optione, ipſa ſibi elegerat, ubi vitam finivit, & mortua eſt, anno 1510. Calendas Februarii, relata ad tumulos principum Saxoniorum, Miſenam, ad latus ſui mariti.

Inter fratres autem Erneſtum & Albertum mira fuit naturarum & ſtudiorum diſſimilitudo, ita tamen, ut, ſi ſcopum videas, nullo modo adverſatae ſibi fuerint. Corpus Alberto erat firmum & robuſtum, natura atq; exercitiis corroboratum: Erneſto minus ſolidum, nec ferendis adeo, ſi collatio fiat, laboribus aptum: E vultu Alberti vigor quidam & animus ad ſuſcipiendum ardua natus, difficiliorumq; negociorum cupidus, & ardor elucebat: Erneſtus placidior & pacem præ ſe ferebat: Quod animadvertens Wilhelmus utriusq; patruus, Alberto dixit: Vide ut è bellis, evadas me ditior. Ille caſtris & armis tractandis accommodatior, in quibus ætatem exercuit totam, nec tamen alienus planè ab actionibus pacificis: hic paci utilior, nec tamen, juſtis cauſis ad arma incitantibus, meticuloſus aut ſegnus: Ille audacior, & periculorum contemptor, manu promptior & expeditior: hic cunctator & quidvis potius, quam arma experiebatur. Albertus patiens inedia, algoris, vigiliae, ſupra ætatis ſuae homines, animo
apertus,

apertus, insolens infamiae, & obtreccionis: in hostes gravis, in milites severus, pari humanitate conjuncta: Ernestus femina dissensionum tollere, bella sopire, injurias & similitates avertere, leges domi praescribere, judicia constituere. In amicos fidus uterque; in subditos pius, indulgens alter in alterum. Concordiae enim fraternae causa injurias dissimulando vincebat Albertus, ne quid mali animis exacerbatis oriretur, in caeteris rigidus, praesertim, si quid Imperii majestati dignitatiq; obfuturum videretur: In domesticis Albertus de suo jure potius cedere largiendo, quam conjunctionem turbare jus strictum persequendo: Ernestus in hoc par fratri: nam postulanti reditus auxit: in caeteris majorum dignitatis rationem habens, nihil sibi derogari passus est, bello potius sua tutatus. Ernestus consilio & gravitate auctoritatem sibi comparaverat: Albertus manu & fortitudine: hic bello & armis, ille pace & toga. Recte itaq; dici ille possit ὄρεξ, hic verò χείρ, quemadmodum Trojani Hectorem & Aeneam, alterum χείρ, alterum ὄρεξ appellabant: quod ille manu valebat, hic consilio & prudentia. Pares erant ambo pietate, qua adducti, Romam Ernestus abiit religionis ergo, ut tum ferebant tempora superstitiosa, salutaturus Papam, & ab Sixto IV. qui Innocentium proximè antecessit, Rosam auream retulit, & templo Misnensi dedicavit: Albertus ingenti cum periculo terram sanctam adiit, & ea loca, quae filius Dei suis pedibus calcavit, religiosa animi pii meditatione perlustravit. Mortem obiit Ernestus placidè Colditii VIII. Calendas Septembris, relatus ad tumulos parentum Misenam: Albertus in Frisia in coenobio Embdano, febris acuta extinctus est pridie Idus Augusti: Quamvis alii alio morbo, alii ictu globi tormentarii interiisse scribant. De quo in medio sunt, quae refert Fabricius in Annalibus Misnensibus. Famam nominis uterque; reliquit sempiternam: Ernestus paci, quam diu vixit, semper studuit, & justitiae atq; veritati: qui sciens & volens nulli passus est injuriam afferri, ut est annotatum à civibus nostris. Albertus fortitudinis & aequitatis laudem egregiam ad posteros nunquam intermorituram propagavit. Sepulturam ambo meruerunt Misena, ubi natus fuerat Ernestus, juxta majorum monumenta, Ernestus quidem hac inscriptione:

L

Anno

Anno à Christi nativitate 1486. XXVI. Augusti, obiit Illustrissimus princeps & Dominus, Dn. Ernestus Dux Saxoniae, sacri Romani Imperii Archimarschallus, Princeps Elector, Landgravius Turingiae, ac Marchio Misnensis. Ejus memoria semper sit apud Deum, in benedictione justorum.

Albertus verò hujusmodi: Anno à nativitate Christi 1500. die Saturni post nativitatem Mariæ, hora duodecima meridiei, obiit Embdæ in Frisia Illustrissimus & generosissimus Princeps ac Dominus, Dn. Albertus Dux Saxoniae, Landgravius Turingiae, ac Marchio Misnensis, Gubernator Frisiae hereditarius, nomine sacri Imperii, cui propitius sit Deus, & opera bona compenset ac remuneretur in æternum.

Uterq; prole felicissimus. Nam Ernestus ex Elisabetha Bavaria, procreavit Albertum Archiepiscopum, Electorem Moguntinum: Ernestum Archiepiscopum Magdeburgensem, & Praesulem Halberstadensem: Huic testamento Ernesti cautum fuit, ut si qua injuria, Ecclesiastica dignitate privaretur, redditibus ad principem honestè alendum necessariis illi prospiceretur, autore Alberto. Et repetitum est idem à Friderico III. condente testamentum, cum iturus esset in Palaestinam, XIX. Martii, anno 1493. Fridericum III. Electorem Sapientem, qui cum natus fuisset, anno 1463. XVII. Januarii, coelebs obiit, anno 1525. V. Martii. Ex hujus manuum soliditate & robore Sultanus, qui tenebat Palaestinam, anno 1493. judicium sumpsit, Fridericum nobili & generosa stirpe procreatum: Johannem natum 1469. XXIX. Junii, fraternæ dignitatis heredem, qui confessionem Augustanam obtulit. Carolo V. Imperatori: Wolffgangum, qui mortuus puer est. Filias duas: Christinam reginam Daniae, Johannis regis conjugem, cujus filia Joachimi I. Electoris Brandenburgici conjunx mater atq; avia fuit septuaginta principum, quibus maxima ex parte superstes fuit, mortua anno ætatis 70. vel 72. Alteram Margaretam Henrico XII. Duci Brunovicensi & Luneburgensi traditam.

Johanne natus est animi invictissimi heros Johannes Fridericus Elector, fusus ad Albin, accepto vulnere, à Carolo V. Et hoc

hoc nati Johannes Fridericus II. Johannes Wilhelmus, & Johannes Fridericus III. cœlebs mortuus.

Johannis Friderici II. filii Johannes Casimirus, cujus uxor Anna Augusti Electoris Saxonici filia: & Johannes Ernestus, Johannis verò Wilhelmi Fridericus Wilhelmus, & Johannes.

Albertus sobolem reliquit non minus præclaram Georgium, qui natus est anno 1471. in vigilia Augusti, circa meridiem: uxorem habuit Barbaram Casimiri Poloniae regis filiam: à morte patris anno quarto Idib. Martii in Frisios rebelles movit. Tum multum rusticum sedavit 25. Obiit è mœrore animi, quem per ceperat è morte omnium filiorum, Anno 1539. XV. Calendas Maji, princeps pacificus, elemens, religiosus.

Henricus 1472. die Gertrudis natus, qui est 16. Martii, cum patre Frisiam, quæ huic pro compensatione impensarum, & remuneratione laborum concessa erat à Maximiliano Imperatore, adiit, ibiq; gubernationi præfectus fuit. Frisii jugi externi impatientes, & inhiantes libertati, Henricum obsident, pater obsessio suppetias fert. Palæstinam accessit, Anno 1498. A morte fratris Georgii, hujus ditionem occupat, quam aliò transferre, odio religionis repurgatæ, conabatur, quam Henricus apertè profitebatur. Mortuus est 19. Augusti, anno 1541.

Fridericus studiis accommodatior fuisse videtur, quàm armis: Igitur literarum causa Senas in Italiam jussu patris se contulit. Natus fuit anno 1474. die Crispini & Crispiniani. Summus magister factus ordinis Teutonici XXXIII. profectus in Prussiam est, equis 800. comite fratre Georgio, eidemq; se or lini addixit Nicolaus ab Altmanhausen. Mortuus est anno 1510. Rochlitii hydrope, relicta illa dignitate injuria Alexandri regis Poloniae, anno ætatis trigesimo sexto, XIV. Decembris, sepultus Misena. Ludovicus & Johannes eidem attribuuntur Alberto, ætate prima mortui.

Filias habuit duas, quarum Catharina primùm Sigismundo Austriaco locata fuit, Anno 1484. pridie Non. Februarii: sedecim annos nata: nam tempus natale ei faciunt annum 68. pridie Jacobi horam septimam vespertinam. Eo mortuo IV. Martii,

Anno 1497. secundis nuptiis Erico Brunsvigio, tradita Guilielmi VI. junioris filio, patri Erici, qui post duxit Sidoniam, Henrici filiam: mortua 1524. Altera Anna puella obiit.

Henrici filii tres fuerunt: Mauritius natus Fribergi, anno 1521. XII. Calendas Aprilis, manè, è Catharina Megaloburgica, quæ Sophiæ matris Johannis Friderici Electoris Saxoniae est soror, Magni Ducis filia. Æmulus avitæ gloriæ bella gessit maxima: Turcicum, anno 42. & 53. Contra Gallum militavit 1543. & iterum anno sequenti: Contra Brunsvicensem 1545. Militavit sub auspiciis Caroli V. anno 1547. Adeptus est dignitatem Electoris Saxoniae, victo Johanne Friderico 48. VI. Calendas Martii. Magdeburgum certis conditionibus deditioe cepit 51. Bellum intulit pro Germaniæ libertate Carolo V. Imperatori, & socerum Hassiæ Landgravium liberavit 52. Globo trajectus est bombardico pro aris & focis pugnans, & pro patria 53. IX. Julii, cum vixisset annos 32. Ex Agnete Philippi Landgravii Hassiæ filia suscepit Albertum, qui puer mortuus est, & Annam filiam.

Secundus Henrici filius Severinus, Oeniponte morbo interiit, ubi instituebatur unâ cum regis liberis, annum agens undecimum, VI. Idus Octobris, anno 1533. sepultus in cænobio Stamfiano Cistertiensium, ubi etiam conditur Sigismundus Austriacus, & Maria Blanca Mediolanensis, Maximiliani Imperatoris uxor.

Augustus natus 1526. III. Calendas Augusti. Militavit in Gallia Carolo V. cum victoriam consequeretur ad Divum Victorinum. Castra fratris secutus fuit in Germania: Bellum Gothanum totius Imperii nomine adversus seditiosos, patriæ & tranquillitatis publicæ perturbatores suscepit, & feliciter confecit. Cui qui pietatis amore, in religione constantia, in fovendis artibus & Academiis, in conservanda pace, conferri possit, haud facile inveneris. Ejus uxor fuit Anna Christiani III. regis Daniæ, ut nomine, ita re quoque verè Christiani, è Dorothea Magni Ducis Saxoniae inferioris filia, soror Friderici II. Daniæ regis. Quæ mortua est Calendas Octobris, anno 1585. Altera conjunx Agnes Hedwigis filia Joachimi Ernesti Principis Anhaltini 1586.

Nati

Nati ei sunt è Christiano filio, & hujus conjuge Sophia, Johannis Georgii Electoris Brandenburgici filia, nepotes duo, Christianus, editus in hanc lucem 23. Septembris, anno 83. & Johannes Georgius V. Martii, anno 85. & neptis præterea, cum aviæ paternæ, quæ Anna fuit, è regum Daniæ sanguine, tum aviæ maternæ, quæ Sabina fuit, Georgii Brandenburgici filia, mortua 2. Nov. anno 1574. nomen referens Anna Sabina, nata Anno 1586.

Filiæ Henrici fuerunt: Amelia uxor Georgii Marchionis Brandenburgici: Sidonia conjunx Erici ducis Brunsvieensis, defuncta 4. Januarii, anno 1574.

Filios præterea Illustrissimus Elector Saxoniae Augustus habuit octo: è quibus tamen, præter eum, quem dixi, Illustris principem Christianum, nullus est superstes: & filias in universum sex, quarum tres defunctæ sunt: Superstitum verò una Elizabeth, nupsit Johanni Casimiro Comiti Palatino: Dorothea Henrico Julio Episcopo Halberstadensi, Administratori Mindensi, Duci Brunovicensi & Lunæburgensi, 26. Septembris, anno 85. in matrimonium collocata est: Anna Johanni Casimiro duci Saxoniae, Johannis Friderici II. filio, Johannis Friderici I. nepoti, XVI. Januarii, anno 86.

Atq; hæc quidem fuere, quæ breviter de summo seculi superioris Duce commemoranda judicavimus, quo tum temporis major nullus fuit in universa Germania, vel hostium ipsorum, quo nihil potest esse gravius, verius, luculentius, testimonio, si quidem non ex affectu amoris, qui nonnunquam sibi blanditur, & sæpe non laudanda vehementer prædicat, sed è vero judicio profectum est, & re ipsa factisq; comprobatur. Quod si quis ex innata levitate hoc factum nostrum reprehenderit, morem is sanè gerat suæ libidini: Si verò alicui rectè judicanti non videbor verba factis æquasse, neq; ad tantum argumentum dicendi genus dignum attulisse, is sic statuatur, agnoscere nos tenuitatem nostri ingenii, & æquo censori, cujusmodi hoc scriptum est, subjicere, neq; subterfugere bonorum judicia: Præterea sic existimari velim, non agere nos historicum, sed hanc laudem & palmam iis concedere, qui ex professo historias principum Saxoniorum conscribunt, in-

fructi majori cognitione eruditæ antiquitatis, ampliore genere dicendi, copiosiore bibliotheca, ingenio dexteriore, memoria acriori. Quinetiam iniquos iudices admoneri velim versus antiqui:

Ἀρχεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Oro Deum æternum & omnipotentem, ut Ecclesias turbatas clementer tueatur, veritatem vocis cœlestis conservet, animos principum ad concordiam flectat, & Imperii membra jam ruinam minitancia fulciat, neque extingvi sinat, usque ad illum diem, quo, prioribus extinctis, novum regnum filius Dei auspiciabitur.

NOTÆ IN HISTORIAM

ALBERTI III.

A Saxoniam ducit principibus.] *Qui animos revocant ad ultimam gentis Saxonice memoriam, ex Ptolomeo recordantur, Saxonas antiquitus super cervicem Cimbrica Chersonesi habitasse. Itaque turbant historie rationes, quotquot existimant, in Chersoneso consedisse. Quod eò minus est ferendum, quia hoc modo regionum fines perperam describuntur, & Cimbrorum Saxonumque sedes confunduntur. Subit autem mirari, cur plerique aliter tradant, & Chersonesum, cujus ultimum recessum Cimbri incoluerunt, Saxonibus attribuant. Contra Daniel Langhornius in e-lencho antiquitatum Albionensium affirmat, Anglos (Saxonas maritimos) ne attingi quidem, aut verbo nominari in Ptolomaica Chersonesi descriptione, & ubi Beda vetustissimus Anglo-Saxonum scriptor, ac Fabius Ethelwardus Anglos collocant, ibi à Ptolomeo longe alias collocatas esse gentes, pag. 330. Quod sanè observavit rectissime, etsi postea sibi non constat, quum docet, Saxonas ab Albi in Jutiam profectos, & Angrivariis Saxoniam trans-veseranam, quæ nunc Westphalia dicitur, assignat, Anglariosque in ea sede Angrivariis successisse*

successisse commemorat. Sed pro nobis loquatur ipse Ptolomeus.
Εφεξής δὲ τῆς τὸν αὐχένα τῆς κίμβρου κῆς χερσονήσου Σαξωνίας. Hinc
super cervicem (vulgò dorsum reddunt) Cimbrica Peninsula Saxo-
nes. Ipsam autem Peninsulam tradit habitare Sigulones: postea
Sabalingios: post Cobandos: supra eos Chalos: & super eos magis
esse occidentales Phundusios: magis orientales Harudes: omnium
maximè Septentrionales Cimbros. Unde apertissimè intelligitur,
Saxones non modò non habitasse in Cimbrica Chersoneso, sed ne ani-
mum quidem eò migrandi priscis illis temporibus habuisse: si qui-
dem à cervice Chersonesi, ubi primò habitarunt, egressi, non trans
Eidoram in Cimbricam peninsulam, sed trans Albim, in terras ad
Amasium usq; porrectas transierunt, & hinc profecti fines suos usq;
eò protulerunt, ut jam tum Juliani Ὁρβάρτ avo inter Visurgim
ac Rhenum latissimè imperarent. Vid. Zosimus lib 3. Caterùm se-
quioribus seculis mediterranei Saxones, in Chersonesum quoq; pene-
trarunt, & Jutas subegerunt, Saxones autem maritimi quinto post
Christum natum seculo in Britanniam trajecerunt, ut legere est a-
pud Bedam, cujus vetustissimus mihi codex est, lib. 1. hist. Eccles.
cap. 15. Cui addatur Robertus Sheringhamus de Anglorum gen-
tis origine, & qui eum sequitur, Daniel Langhornius in antiqui-
tatibus Albionensibus, quas ab antiquo nomine, quo Britannia olim
denotata est, appellavit. V. Beda lib. 1. cap. 1. Ea vero Anglo-Saxonum
migratio peperit nomen Saxoniae transmarinae, quã Angliam extu-
lit Bonifacius, ut aborigines Saxonas, qui maritimas Germania oras
coluerunt, ab iis, qui ductà hinc origine, trans mare migraverunt,
discerneret. Illorum post Ptolomeum meminere Hieronymus,
Isidorus, Eutropius, Ammianus Marcellinus, Paulus Orosius. Zosimus
atq; Paulus Diaconus: nec falluntur, qui ad societatem hujus trans-
marinae migrationis, adjungunt Fresones, quod à narratione Bede
non est alienum, neq; aliquid impedit, quo minus Fresonum sedes por-
rigantur usq; ad Saxoniam Cismarinam, unde non modò Saxones
in mediterraneas Germania provincias, sed etiam aliquot post se-
culis, velut missà ab se gentis suae in peregrinum solum coloniã,
trans mare in Britanniam sunt profecti. V. Beda ipse Anglo-
Saxo, & scriptor ejus gentis antiquissimus lib. 5. Hist. Eccl. cap. 10.
atq;

atq; ex eo Witichindus Corbejæ monachus *annal. Sax. i. Wernerus Rolevinck cap. 6. de situ & morib. Westph. Alb. Cranzius Sax. lib. i. cap. 18 19. 20. Dav. Chytræus Sax. lib. 6. pag. 158. Ubbo Emmius hist. rer. Fris. lib. 3. p. 41. Ubi sanè id perquam est memorabile, quòd Beda priscos Saxones, Anglorum parentes, apud Rhenum collocat, atq; hoc testimonio approbat, antiquam Saxoniam fuisse Westphaliam, id est, quæ à Rheno patet ad Visurgim. Quam sententiam tenent Rolevincius, Nuenarius, Crantzius, aliq; veteris historiae intelligentes. Nondum tamen Ptolomæi ævo ibi vel vestigium Saxonie fuit. Illud verò longius petitum est, quòd Iohannes Neuwaldus, cujus liber de antiquis Westphaliae colonis Anno M D LXVI. Wittebergæ editus, ac superiori anno Osnabrugæ recusus est, existimat, ex Sacarum gente esse arcessendos. Nusquam enim tradit Strabo, Sacas, quorum lib. 11. rer. Geogr. mentionem facit, in Germaniam profectos. Sed neq; nomen Saxonum eâ ætate, quâ Strabo scripsit, notum fuit: tantum abest, ut scribere potuerit, Saxones fuisse sobolem Sacarum. In quo errore confutando jam ante me operam posuit Robertus Sheringhamus, de Angl. gent. orig. p. 204. seq. quem, ut alias, ita hic sequitur Daniel Langhorn. antiq. Albion. p. 328. Post Strabonem primò omnium Tacitus Anglorum nomen usurpavit, etsi multis est vero simile, quædam ex Tacito, ac nominatim ea, quæ ab eo de Saxonibus accolis peninsulae Cimbrica prodita fuerant, injuriâ temporum esse deperdita. In qua opinione mecum est peritissimus antiquitatis Germanicæ Hermannus Conringius, de antiquiss. statu Helmstadii p. 81. Proptereaq; Philippus Cluverius paulò est audacior, quando persuadere vult, pro Taciti Fosis legendos esse Saxones, lib. 3. Germ. antiq. cap. 21. Neq; eam meam quidem sententiã rectius sentit Daniel Langhorn, quum Taciti Suardones ex Saxonum nomine ortos putat, antiq. Albionens. p. 333. quando quidem ii non Saxoniam, sed Germaniæ Cis-balticane partem coluerunt, atq; adeò à Cluverio rectè illis populis adnumerati sunt, qui trans Viadrum Pomeraniæ insigniorem portionem antiquitus tenuerunt. V. lib. 3. Germ. antiq. cap. 27. Sed redimus ad migrationem Saxonum, quam ex Macedonia repetit Witichindus fabulosis narrationibus deceptus, quas dudum vanitatis*

60 argu-

coarguit Henricus Meibomius, not. ad eum p. 39. seq. Neq. verior est commemoratio auctoris speculi Saxonici lib. 3. art. 44. Cumq. hic simul de Goropio Becano cogito, prope est, ut dicā, eum planè ineptire, quum docet Saxones ab Istra progressos, usq. ad Hercyniam sylvā pervenisse, atq. hoc pacto in Germania sibi sedes fixisse. Multo enim crebrius, & migrationum documentis convenientius est, ex Scythia in Scandiam, quæ Iornandi vagina gentium audit, transisse, & mari Sarmatico in Chersonesum trajecisse, atq. evo Ptolomei in cer-vice ejus consedisse. Nam, qui cum Richardo Verstegan, viro alio, qui Anglo-Saxonica antiquitatis gnaro existimant, priscas gentes, non, ut nostræ rationes ferunt, ex Scandia in Germaniam, sed ex Germania in Scandiam migrasse, oppidò falluntur. Quamobrem Suffridus Petri etsi gentis Frisiae origines non rectè assequitur, tamen id veris momenti expendit, quòd memorat, Saxonum antiquas sedes non in Illyrico, sed in Nordalbingica esse quærendas, unde postea egressi, se longè lateq. propagarunt, & non tantum Saxonie transalbinæ regiones Holsatiam, Stormariam, Dithmarsiam, impleverunt, sed etiam per vicinas continentesq. regiones diffusi, ampla atq. expedita itinera susceperunt. Dan. Langhorn accenset Nordalbingicæ Wagtiæ, sed nemo non videt, postea Wagriam, quàm hic Vendia esse desit, in jus nomenq. Saxonie primò coaluisse. Rectè igitur Albertus Cranzius, nisi quòd Vandaliæ cum Vendia perpetuò confundit, initium Saxonie nationis ducit ab Holsatia, lib. 1. Sax. c. 1. Amplius enim non debet extendi, neu à Jutia, quæ Cimbrica Chersonesi finibus comprehenditur, arcessatur. Ut maximè enim Jutæ, Beda teste, cum Saxonibus in Britonum Insulam profectis se junxerint, tamen neq. sedium ratione ad Saxoniam Borealem pertinent, & originis mentione ad Cimbricos referuntur, Danosq. cognatos habent. Itaq. turbant originum migrationumq. rationes, qui cum suis quamq. in sedibus gentem collocari oportere sciant, nihilominus Saxones Cimbrica Chersoneso includunt, & quòd ex eorum sententia sequitur, eos ex Cimbris ortos tradunt. Quam opinionem in dissertatione de rebus Danicis An: c. 1. c. LXXIII. recensui: quòd nunc nō persequor, ne longius, quàm ratio instituti postulat, progrediar.

Witichindus I. pronepos Sigardi. Majores Witikindi singularim à scriptoribus Carovingicis non enumerantur, haud dubiè non ob aliam causam, quàm quòd Saxonia ad ea usq. tempora nullos

M

hæc

hereditarios, ac plenâ potestate duces habuisset. Quod cur sentiamus, faciunt annales Franc. ad A. DCC LXXVII. ubi appellatur unus è primoribus Westphalorû. Similiter ad A. DCC LXXXII. primoribus Saxonum annumeratur, neq; secius proditum est annalibus Pitthoeanis, in quibus nunquam nomine regis, aut Principis, quatenus notionem civilis imperii habet, vocatur. Contra ex iis quoq; intelligi potest, tantum in primatibus Saxonum fuisse numeratum, ad A. DCC LXXXII. Quod sanè cum antiquissimo Reipublicæ Saxonice statu apprimè congruit, tum ex Beda, qui multum diligenterq; hoc executus est, licet cognoscere, apud quem verba sequentia leguntur. Antiqui Saxones regem non habent, sed Satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui ingruente belli articulo, mittunt æqualiter sortes, & quemcunq; fors ostenderit, hunc tempore belli Ducem omnes sequuntur, & huic obtemperant, peracto autem bello, rursus æqualis potentia omnes fiunt Satrapæ. His similia monumentis commendavit Witichindus, & tres Saxonice gentis populos commemoravit, quorum reipublicæ diversæ, ac fœdere tantum junctæ erant. Westphalis, qui aliter Saxones occidentales ac transveserani dicuntur, præerat Witechindus, Angris, quos vulgò, at perperam pro Angrivariis habent, Bruno, Ostphalis, id est Saxonibus orientalibus, sive Cisveseranis Hesso præpositus fuit, quod probatu non est difficile, atq; ostendi potest ex annal. Francicis, & Monacho Prumiensi, ac Poëta Paderbornensi, conf. Cranzius lib. 2. Sax. cap. 22. Haud alia fuit constitutio reipublicæ Saxonum transalbinorum, sive Nordalbingorum, nisi quòd his serius Dux hereditarius est impositus, reliqua autem Saxoniam diu ante Ducibus hereditariis paruit. Martinus Milagius, qui auctor est brevis & summarie relationis, affirmat pag. 25. Witechindum à Carolo M. investitum fuisse in magnum Ducem Saxonie. Sed quibus monumentis id firmari possit, non video, quandoquidem ætate Caroli M. neq; magni Duces Saxonie extiterunt, neq; tunc ea potestas Ducum fuit, ut pleno ac proprio jure aliis imperarent. Quod scribo, non ut detraham dignitati, nedum juribus stirpis Witechindi, sed ut sine dubitatione intelligatur, quinam ex stirpe Witechindi, cujus posteritas omninò firmum atq; stabile hujusmodi jus obtinuit, primi fuerint Duces hereditarii, & verum ac civile Saxonie Imperium habuerint. Certe

Certè enim ex Witichindo Monacho, cujus magna in rebus Saxonis auctoritas, & perspecta fides est, colligamus, Ludolfum, Wittekindi pronepotem, hereditarium Saxonie Ducatum possedisse, & primum Ducis Saxonie titulo fuisse nobilitatum. V. Annal. Sax. i. p. 6. 7. cū quo conf. diplomata foundationum Ludolfi, in quibus DUX Saxonie audit, & multi graves historici, Gobelinus, atq; Abbas Stadenfis. Ante eum verò nemo alius sive in diplomate quodam, sive in Carolovingica, sive antiqua Saxonica historia occurrit, qui DUX cum adjectione Saxonie sit appellatus. Wittekindus quidem à Corbejensi Monacho magnus DUX, sed non magnus Saxonie Dux vocatus est. Repugnat enim Carolino ævo titulus, qui sequioribus temporibus additus est à regionibus, quas comites, unde duces eligebantur, nomine imperatorum administrabant. Constatq; illa ætate Comites atq; Duces nec regni Ostro-Francici Principes dictos, neq; hereditariâ potestate auctos, simpliciter provinciarum rectores fuisse. Quod in mentem venire debuit Joanni Palatio, qui insignibus Wittekindi ineptam, & à seculo Carolingico abhorrentem inscriptionem Gallicè exaratam attribuit, & ducem pariter atq; Saxonie principem appellat, Aquil. Franc. pag. 66. Incautè enim sequitur scriptores novos, ac monumentis optimis neglectis, sepe uni Crantzio assentitur: neq; melior est genealogia, quam ex Gabriele Bucelino affert, regesq; Saxonum abs tertio post natum Christum seculo repetit, & Wittekindum nunc regem, nunc magnum Ducem Saxonum cognominat, Aquil. Saxon. p. 7. 8. Sanè dabimus, Carolum M. postquam Saxoniam in regni Ostrofrancia provinciam redegerat, Wittekindum Saxonibus transveseraniis dicundi juris causa præfecisse tamen non eò pertinebit, ut continuo existimeretur, Wittekindum cum plena ac hereditaria potestate Ducem Saxonie institutum fuisse, ac jam illa ætate heredem, ut hodie loquuntur, feudalem reliquisse; siquidem tale jus post demum, quàm auctoritatis imperatorum Francicorum imminutio facta, resq; publica ipsorum bellis attrita concussaq; est, acquisitum, & non dubiè à Ludolfo Henrici aucupis, Francorum Saxonumq; regis avo, ad successores atq; posteros Wittikindeæ stirpis justo atq; legitimo ordine devolutum fuit. Hoc enim veris documentis demonstrari potest, & dudum viri de historia Germanica egregiè meriti Henri-

eus Meibomius, atq; Hermannus Conringius in eo argumento laudabilem operam collocarunt. Verum qui factum sit, quod Wittekindo regis titulus vulgò adscribatur, & unde id Crantzius, magnæ vir aliqvi auctoritatis, hauserit, vocari hic in questionem posset, nisi perspicuum esset, præter laminam æream, quâ regis titulo allegatur Wittekindus, etiâ Gobelinum Personam, qui in diœcesi Paderbornensi vixit, ac ad veterem historiam plurimum diligentie contulit, ansam dedisse, dum scripsit, Wittekindum quandoq; nominari regem, quandoq; ducem, quandoq; unum primorum Westphalorum. Quarum primum illud in nullo IX. & X. seculi scriptore, qui probus quidem atq; incorruptus sit, reperiamus. Nam cuiusmodi ea lamina sit, quam Reineccius refert, vel illi ipsi versus, qui incisi sunt, demonstrant, quippe quos Carolingicorum Saxonorumq; imperatorum ætas planè ignoravit. Sunt enim, ut vulgò appellari solent, Leonini, quos nemo censeat ante seculum XII. esse confectos: prius enim hoc carminis genus cepisse, non videtur. Tametsi Chronicon Mindense, quod multò est recentius, & operâ curâq; Johannis Pistorii in lucem exiit, regis titulum ei impertit, p. 723. & Crantzius non vult diffiteri, in nonnullis codicibus nominari regem Saxonum lib. 2. Saxon. cap. 22. Non tamen isti codices eo numero sunt, ut ejus, quæ hic desideratur, antiquitatis fidem illis ipsis tribuamus. Neq; hoc dissimulat Crantzius, & Wittekindum sic describit, ut non alium, quàm regem Laconicum, qui tantum belli prætor erat, intelligere videatur. Reliqui tituli, quos Gobelinus Wittekindo attributos memorat, passim leguntur in antiquis monumentis, hoc autem diversum dissimileq; habent, quòd posterior, quo Wittekindus unus primorum dicitur, ultimis retrò temporibus Carolingicis quoq; sit usurpatus: prior autem, & sine adjectione Saxonie positus, demum in scriptoribus Saxonice reperitur, quippe qui & magnum Ducem nominant, at verò Ducem Saxonie certè haud nominant. Ut vel hoc significationem dare possit, quale sit monumentum illud, quo Wittekindus rex Saxonum appellatur. Quid verò cause sit, quòd Duces Agilolfingici adjectione Bajoaria jam tum in annalibus Carolingicis describantur, neq; id perinde fiat, quum describuntur primores Saxonum: id facile eadem intelligi ac expeditâ ratione judicari potest. Etenim familia Agilolfingorum, ipsa etiâ Carolin-

gicâ

gica antiquior diu ante Carolingicum imperium, hereditario ac nemini obnoxio jure Bavariam possedit: cui successit familia Tassilonica, oriunda quidem aequè ac ipsa Carolingica ex Agilolfingis, sed non tam alto dignitatis gradu, ut nulla supremi domini lege teneretur. Namq; post Odilonem, quem res novas molientem, armis ad officium redegere Carolomannus & Pipinus, Tassilo ejus filius à Pipino Francorum rege Dux Bavaria institutus, à Carolo M. sacramento est obligatus, ut traditur in annal. Pithocan. ad A. DCC XLIX. & DCC LXXXI. (Unde convenienter explicari debet titulus summi Principis, qui ei attribuitur peculiari diplomate, quod est apud Wolffg. Laziū l. 7. de migr. gent.) Quod cū Tassilo in gratiā Desiderij Langobardorū regis, cujus filiam in matrimonio habuit, violasset, bellumq; Carolo facturum esset, non multo post eò redactus est, ut supplex venire atq; obsides dare cogeretur, cumq; ne sic quidem infide atq; obsequio clientelari perstaret, judicio majestatis damnatus, ac Ducatus, qui jam diu ex supremo factus erat clientelaris, nunc quoq; hereditarius esse desit, & mutato superioris dignitatis nomine, Comitibus regendus traditus fuit. Annal. Pith. ad A. DCC LXXXVII. Monachus Egoismensis in vita Carol. M. p. 245. 252. seq. Eginhartus de vit. Car. M. cap. XI. Adelmus Benedictinus ad A. DCC LXXXVIII. Ado Chron. p. 213. Abbas Stadenfis col. 71. Donec à Carolingis in patrimonium redigeretur, & postliminiò successionis jus regniq; titulum reciperet, ac partitione hereditatis facta, Pipino attribueretur, Testamentum Caroli M. §. Italiam verò: Johannes Aventinus annal. Boj. lib. 3. & 4. Multo aliter cū Saxonia aditū est, quæ tametsi antea sui juris & imperio potyarchico nemini obnoxio libera, primò à Carolo M. in ditionem Francorum redacta est, tamen videtur aequo & pari jure cum Francis esse usa, nec perinde sub jugum, ac aliæ gentes, missa, quod ex Eginharto, & Witechindo colligitur, neq; omnes Saxonia populos aequè comiter habitos, quod oppidò constat de transalbinis, nec, quod memorabile in primis est, universam Saxoniam uno tempore Caesaribus factam esse beneficiariam, quod de magno terrarum cis Visurgum tractu multis documentis liquet, & aperitissimè indicat Arnoldus Lubecensis lib. 2. Chron. Slav. cap. 36. dum inter Henrici Leonis, proscripti à Friderico Aenobarbo Saxonie Ducis patrimonium, ac regiones beneficiarias distinguit, & aliunde exploratum est, insignes

*Ostphalia portiones à clientela nexuq; fiduciario alienas, primùm
A. MCCXXXV. ad legem beneficiariam esse redactas, quod diplo-
mate publico testatum reliquit Fridericus II. Imperator, cujus copi-
am fecit Henricus Meibomius opusc. hist. pag. 503. seqq. cum quo
conf. Abbas Stadens. ad A. MCCXXXV. Alb. Crantzius lib. 8.
Sax. cap. 5. Chronicon Riddagshufan. p. 1. 2. Id verò ab omni ve-
ritate alienum est, quod Suffridus Petri pro vero affirmavit, ex
Wittekindi Saxoniam imperio feudalem fuisse, propterea quòd si ma-
ximè olim Saxonia Francis tributaria facta sit, nunquam tamen fa-
cta sit clientelaris ac beneficiaria. Diploma, quod Suffridus profert,
falsitatis dudum est convictum. Neg; tunc imperium, quale Suffri-
dus intelligit, apud Francos constitutum fuit, quando vixit bellumq;
cum Francis gessit Wittikindus, quippe qui priusquam cum domo
genteq; sua Carolo parendi lege se obstrinxit, non Saxonie Dux feu-
dalis, ut putat Suffridus, sed unus duntaxat inter Optimates, rei q;
publice liberae, ac populi optimatumq; imperio temperata bellicus
magistratus fuit. Nihilò verius est, quod censuit Alb. Cranzius, Epi-
scopos per Saxoniam institutos à Carolo M. regalia accepisse, lib. 2.
Sax. cap. 23. Quamquam enim Episcopi jam ante Carolum seculi ne-
gotiis se immiscere voluerunt, & ab Adone Viennensi proditum est,
Anepotem regnantibus in Francia Merovingis, secularis conversa-
tiones fuisse virum, ac duxisse exercitum Francorum in Svevos,
Chronic. ad A. DCCXIV. tamè eà administratione non consecuti sunt
regalia, nedù civile imperium, quandoquidem ea tunc regia Caroli
potestatis ratio erat, ut suae emulam, ac territorii jure descriptam
non ferret, sed quibus poterat modis Episcopos in ordinem redigeret,
ac libertate luxuriari volentes, legibus constringeret. Verùm Saxo-
nia, quae dicitur transalбина, à Carolo M. inde usq; ad Ottonem M.
praefectos habuit, ab Ottone autem jure hereditario, primùm con-
cessa est Hermannò Billingo, deinde hujus posteris in Magno Transal-
bianorù Duce extinctis, A. Cl. CLXXX. decisis ex antiqua Saxonia An-
gria Westphaliaq; Ducatib; auspicio Friderici Ænobarbi cum tractu
Wittenbergensi, qui ex veteri Soraborum regione decerpto, postea su-
perioris Saxonie nomen tulit, jure beneficiario possidenda Bernhardo
Ascanio tradita est. Veteris Saxonie titulus, majorq; pars Philippo Ar-
chiepiscopo Coloniensi cessit, reliqua Dominos naeta est Episcopu
Monasteriensem, sive propter insignem eam accessionem, sive propter
Archi-*

Archiepiscopi Coloniensis emulationem affectavit Ducis Westphaliae titulum, Ducem Juliacensem, qui ratione portionum ex ea detractarum sine dubio in conventibus circuli Westphalici aequè ac Episcopus Monasteriensis partes dirigendi tenet, Archiepiscopum Bremensem, qui ad suam ditionem adjunxit Comitatum Stadensem, Episcopos Osnabrugensem, Mindensem atque Paderbornensem, Comites Lippienses, Bentheimenses, Tecklenburgios, Pyromontanos, & Pyromontanæ Dynastiæ hæredes Waldeccios, quorum & antiquus Comitatus Swalenbergicus inde est decerptus, Diepholdenses, Hojenses, quorum comitatus postea facti sunt ditionis Guelficæ, Oldenburgicos atque Delmenhorstanos. Vid. Arnold. Lubecensis Chron. Slav. lib. 2. cap. 24. Abb. Stadensis ad A. 1180. Chron. Nuffiense p. 192. Albert. Cranzius Sax. lib. 6. cap. 38. seq. D. Chytræus Saxon. p. 73. Ubbo Emmius rer. Fris. lib. 7. p. 108. Chron. Brunswic. p. 157. Saxonia Palatinatus lege beneficiaria delatus est ad Hermannum, atque hinc ad ipsius filios Ludovicum VI. & Henricum Rasponem, inter marcos ejus familia ultimum, justâ serie est devolutus. Ex quibus certum atque exploratum redditur, Saxonia Palatinatum antiquitus ejusmodi fuisse Ducatus Saxonie accessionem, ut ab eo abesse potuerit, & revera interdum abfuerit, separatasque rationes habuerit. Etenim Bernhardus Ascanius, Alberti Ursi filius, A. c. l. CLXXX. in comitiis Herbipolitanis Ducatum Saxonie ritu solenni beneficiario obtinuit, Palatinatus autem, qui jam diu ex Saxonia transveserana in Cisveseranam deductus erat, Landgraviis Thuringiæ ex diversâ causâ partus, atque ab Saxonia Cisveserana, in cuius ditionem Thuringia transsunstrutana transiit, ac diu Nortburingiæ nomen retinuit, sepeque propter ejus fines habitæ est controversia, ablatu fuit. Quamobrem, proscripto Henrico Leone, & præter Bajoariæ Saxonieque Ducatum, Palatinatu Rhenensi Saxonieque privato, primò Hermannus Thuringiæ Landgravius, beneficio Friderici Anobarbi appellatus est Saxonie Palatinus, ejusque adjectione tituli distinguitur à fratre Ludovico V. apud Arnoldum Lubecensem, Chron. Slav. lib. 2. cap. 30. & 36. Quamquam Cyriacus Spangenberg & Petrus Albinus existimant, Palatinatum Saxonie prius Ludovico V. beneficiaria lege fuisse addictum, Spec. Nobilit. pag. 306. Chron. Misn. pag. 192. A Landgraviis

gravius Thuringia pervenit ad Marchiones Misnia, fuitq; apud hos
 à tempore Henrici illustris usq; ad tempora Alberti II. Ascanii, quip-
 pe qui Rudolphi Habsburgii, quem suffragio suo imperatorem renun-
 ciaverat, permissu beneficioq; Saxonia Palatinatum impetravit,
 tametsi ipse ac ejus successores non semper titulo ratione Palatinatus
 Saxonia, neq; ratione officii imperialis debito uterentur, & donec
 superessent ex gente Ascania Saxonia Duces atq; Electores, scripturâ
 quoque tituli Electorum prudenter fere abstinerent, partim ob Mar-
 chiones Misnia, qui mortuo Alberto II. Saxonia Palatinatum vin-
 dicabant, partim ob reliquos imperii Principes, quorum sive invidia,
 sive emulatio recentioris usu tituli excitari potuisset. Interest enim
 cujusq; internoscere, quale sit Melchioris Goldasti diploma, quod Al-
 berto II. Ascanio tribuit, Pol. Reichshandl. part. 1. ad A. 1291.
 Primò enim Thuringiam inserit, quæ jamdudum Marchionibus
 Misnie attributa, ac nominatim A. MCCXXI. Henrico ejus no-
 minis illustri concessa fuerat. Verba diplomatis, quæ quidem huc
 faciunt, concepta hæc sunt. Tibi post mortem avunculi tui Hen-
 ricus Landgravi Thuringiæ (designatur Henricus Raspo, Veteris
 Landgravorum familia postremus, qui quinto post anno, quàm à Fri-
 derico II. facta beneficiaria Henrici illustris inauguratio erat, pro-
 pterea quòd ab Innocentio IV. Pontifice instigatus, Cesaream digni-
 tatem affectasset, apud Ulmam cæsus est) duos principatus suos,
 videlicet Landgraviam Thuringiæ & Comitiam*Palatii Saxonie,
 (unde intelligitur, Thuringia Landgraviatum nullâ præterquam
 Imperatoriâ concessione institutum, nec alio, quàm eo titulo heredi-
 tarium Thuringiæ Principum jus fundatum delatumq; esse ad suc-
 cessores: quod de Palatinatu, tanquam ex diversa causa Impera-
 torum beneficio acquisito, minus dubitationis habet) & omnia alia
 feuda, quæ à nobis & Imperio tenentur cum ipsorum pertinen-
 tiis, jure contulimus feodali: & quæ alia ibi sequuntur, quæ sanè
 sunt præter meum institutum. Deinde titulum Electoris non modò
 non præter consuetudinem istius seculi, sed etiam præter morem scri-
 bendi pragmaticum perpetuò alias receptum sui oblitus adducit:
 quandoquidem dignitas Imperii officialis multò ante acquisita, usu
 pragmatico præponitur titulo Electoratus, non modò quia hic longè
 post acquisitus, sed etiam quòd postquam acquisitus erat, non simul
 usur-

* Stylo XIII.
 sec. quo Palati-
 na Comitata di-
 citur Chron.
 Gozec. p. 229.
 Similiter Co-
 mitatus & Co-
 mitata in Spe-
 culo Sax. quod
 eodem seculo
 conscriptum
 est, commu-
 tantur, lib. 3.
 pag. 52.

asurpatus, neq; ad hunc modum instituto Curia receptus fuit. Quod Goldastus planè invertit, ut vel hoc indicio sit, ejus tituli scripturam non esse sumtam ex tabulis indubitata fide præditis, ac eos quoq; erroris admonere posse, qui jam tum Alberto I. Patri ipsius titulum Electoris adscribunt, quanquam is nec uno alteroque statim facto, & inter Imperii turbas, reg; publicam malè affectà gesto, & adeò per se ad pariendum jus non idoneo, neque suffecturo, sed iniquo etiam, & cum injurià Cesarum Hobenstauffiorum, quibus legitimà electione Cesarea dignitas jam antè parta fuerat, conjuncto, ejusmodi jus obtinere potuit. Revera autem ac sine controversia demùm illud obtinuit Albertus II. ipsius filius, quippe qui quatuor legitimis electionis Cesarearum actibus interfuit, atq; à Rudolfo Habsburgio, Imperii factionibus fessi instauratore privilegiū electionis, quæ ante ad omnes pertinebat, nunc verò reliquorum silentio patientiaq; ad septem Principes redacta erat, tabulis quoque eò concessis consecutus est, titulum tamen Electoris nunquam, nec Mareschalli adhibuit. Quod adeò verum est, ut affirmem, scripturam tituli Archimareschallatus imperii circiter Caroli IV. tempora cœpisse, ac multò post & insequenti sanè seculo adjunctum fuisse electoratus titulum, & lata etiã anno MCCC LVI. de Imperii Electoribus pragmatica constitutione, nondum adscivisse sibi hunc titulum, quod vel sola Wenceslai Ascanii diplomata anno M CCLXXIIX. & sequioribus temporibus prodita evinunt. Cum verò omnes sciant, id salvo jure atq; omni dignitate, quæ ratione Electoratus convenit, intelligi, & luculenter alioqui tabulis Cesarearum inaugurationum confirmari; tum hoc attinet observari, ipsos etiam Saxonie Duces non-Ascanios, qui ab Conrado Timonis filio descendunt, illius scribendi moris baud fuisse immemores, & Fridericum I. bellicosum, filiumq; hujus Fridericum placidum fere contentos fuisse scribere se S. I. Archimarescallos, donec Ernestus utrumq; titulum Archimarescalli Electorisq; conjungeret, atq; ab eo tempore hac scribendi ratio atq; consuetudo firma stabilisq; permaneret. Quod legentibus diplomata, quorum bene multa in manus meas venerunt, non potest esse incompertū. Verum Palatini Saxonie titulum Marchiones Misnie tuendi juris sui gratia constanter retinuerunt. & quaralibet mortuo Henrico illustri, donatione Rudolphi

N

Habs-

*Habsburgii in Albertum II. Ducem Saxo-Ascaniis collatus, atq; anno
M CCC LXXVI. Wenceslao Ascanio, successoribusq; ejus confirmatus
est, apud Melch. Goldast, tom. I. const. imp. ad d. A. tamen neque
sic Marchiones Misnia destiterunt usurpare, quod docent multa di-
plomata, longè post illam Caroli IV, confirmationem edita pariter &
manuscripta, ex quibus vel unum hoc Friderici & Wilhelmi fra-
trum fidem nostra sententia faciat, quod A. M CCCC IX. hac tituli
scriptione legitur. Nos Fridericus senior, & Wilhelmus fratres
Germani, divina favente clementia, Duringiæ Landgravii, Mar-
chiones Misnenses, & Comites Saxonix Palatini. Plura afferre
supervacuum est, etsi præterire nolo, Marchiones Misnia postea,
quàm Albertus III. Ascanius propaginis sue ultimus A. M CCCCXXII.
è vita decesserat, cum Ducatu Electoratuq; Saxonie Palatinatum si-
mul per Fridericum bellicosum obtinuisse, ut argumento esset Saxo-
nie Palatinatum, qui aliqvi salvo electoratu penes aliam esse pos-
set, & revera aliquando à ducatu Electoratuq; Saxonie abfuisse,
nunc ex repetita Sigismundi Lutzelburgici anno M CCCC XXV.
confirmatione, intelligi perpetuam esse Electoratus Saxonici accessio-
nem, atq; adeò hodie Saxonie Electori, non tanquam Marchioni
Misnia, quod olim Marchionum postulatum erat, sed tanquam Ele-
ctori Saxonie convenire. Vide diploma beneficiarium apud Pe-
trum Albinum Chron. Misnens. tit. 16. Balth. Mencilium in ex-
plicat. stemmat. Ducum Saxon. in Friderico bellicoso; quibus
addantur Johannes Cuspinianus, scriptor gravis Austriacisq; ta-
bulariis usus, in Sigism. Cyr. Spangenberg rerum Saxoniarum
oppidò peritus, nisi quòd in antiquis genealogiis ac temporum
rationibus non semel hæsitavit, ut quando Rudolfo I. Ascanio epi-
stolas anno 1290. scriptas perineptè attribuit, lib. 3. Chron.
Qverfurt. cap. 27. & specul. Nobilit. col. 318. Ipsæ tabulæ, qua-
rum exemplum est a me proditum, in sanctiori curia Saxonica
hodieque asservantur. Cateroquin usque à Friderico bellicoso Mar-
chiones Misnia, postquam Saxonie palatinatum, tanquam Electro-
ratus Saxonici accessionem beneficiariam susceperant, eo titulo absti-
muerunt, non ut juri, quod ratione illius ex cap. 5. aureæ bullæ ad
domum Saxoniam pertinet, quodq; etiamnum durat, se privarent,*

and

aut insignibus propter eum convenientibus renunciarent, & quoquo-
modo derogarent, sed quò usui vulgari loquendi hoc darent, ut so-
li Principatui Rhenensi nomen Palatinatus relinquereetur. Alio-
qui in diplomatis, quæ dicuntur, investiturarum expressa Palati-
natus Saxonie mentio fit, & certè hinc intelligitur, Palatinatum
Saxonie, Archimarescallatui dudum apud Ascanios instituto acces-
siss, atq; ex diversa causa & diverso tempore cæpisse, & Palatinatum
adeo post Electoratum quoq; esse acquisitum, licet ille prius in scri-
pturam tituli redactus, & postea etiam, quàm forma & consuetudo
variavit, planè omissus, contra autem Archimarescalli atq; Electoris
titulus perpetuo usu tenoreq; scribendi retentus firmatusq; fuerit.
Illud verò non piget adjicere, recentiores plerosque scriptores allega-
re titulos antiquis diplomatis non consentaneos, inter quos sunt Er-
nestus Brotuffius, non modò quod præter historia fidem origines A-
scanias à Bernthobaldo repetit, sed etiam quòd Bernbaro Alberti
Ursi filio Electoris atq; Ducis Saxonie titulum attribuit, Chron.
Anhalt. lib. 4. col. 64. tametsi tunc nullum certo numero defini-
tum electionis jus acquisitum erat, Balthasarem Mentzium, & plu-
res alios, qui acquisito definita electionis jure, constitutoq; septem e-
ligentium numero, protinus & nullo discrimine adhibent imponuntq;
electoris titulum, quem non ratione verosimili, aut solà conjecturâ,
sed usu consuetudineq; scribendi judicari oportet: de stemmat, atq;
orig. Duc. Sax. Is enim ubi ab Ascaniis discessit, Fridericum bellico-
sum affirmat scripsisse titulum Ducis atq; Electoris Saxonie, Land-
gravii Thuringie, Marchionis Misnie, & Palatini Saxonie. Ve-
rùm nemo est, quin certum habeat, electoris Saxonie titulum non
esse ex usu curie: deinde in diplomatis non dubiis, quæ ego quidem
vidi & legi, Dux Saxonie, & sacri Rom. imperii archimarescallus
nominatur, ut propterea si electorem se scripsisset, primo Saxonie du-
cem, dein sacri Rom. Imperii archimarescallum atq; Electorem scri-
pturus se fuisset. Neque id repetere nunc vacat, quod jam supra
dixi, tempore Friderici bellicosi titulum Palatini Saxonie in-
desuetudinem abiisse, quem quidem ex eâ gente primus usurpaverat
Henricus illustris. Præterea extant Friderici II. cognomine placidi
literæ, ac in meis manibus versantur, quibus continetur
titulus Ducis Saxonie & sacri Rom. Imperii Archimarescalli,
N

nullâ tituli neq; Electoratus, neq; Palatinatus facta mentione, de care-
ro modus atq; ordo tituli Landgraviij Thuringia & Marchionis Mis-
nia servatur. Omnino autem Ernestus, Friderici placidi filius, à
jure veteribus investiturarum Cæsarearum diplomatis fundato
quoq; titulum recepit, & conjunctim sacri Roman. Imperij Archi-
marescallum atq; Electorem se scripsit. Quod auctoritate exem-
ploq; omnes ipsius in Saxonico electoratu successores confirmarunt,
& postquam ex diplomatis Cæsareis à Friderico III. & Maximilia-
no I. concessis, atq; à Rudolfo II. novissimè confirmatis, jus in Du-
catum Juliaci Montiumq; ab Alberto animoso, cujus gratia hæc scri-
bere ingressus sum, tanquam à primo acquirente ad se derivatum
acquisiverunt, neq; eo secius, licet ex alia acquirendi causa, specia-
timq; ex pacto nuptiali jus in Ducatum Clivie à Johanne Frideri-
co I. tanquam ab auctore ad se deductum transmissumq; spe agnatio-
nis usque huc tenuerunt, sanè insignem veteris Saxonie partem, li-
cet diversa acquirendi ratione, pretendunt, & præscripto Ducum
Juliaci, Clivie Montiumq; titulo jus tuentur, more Principibus fa-
miliari, & inter cultiores gentes recepto, quando animo retinent
rerum regionumq; amissarum jura. Cetera Saxonie, quæ nova di-
vitur & transalбина, pro eâ parte, quæ est in patrimonio Lauen-
burgico, ex pacto Ducis Julij Francisci cum Electoribus, Ducibusq;
Saxonie super mutuâ successione anno cdo Inc LXXI. inito ad Electo-
res Ducesq; Saxonie perveniet, si extiterit conditio, quæ illo conti-
netur, Duxq; sine liberis maribus legitimè descendentibus decesserit.
Quod sanè eò factum existimari possit, ut Saxonie, quæ dicitur su-
perior, quæq; olim sub Ducibus Saxo-Ascanis cum principatu Lauen-
burgico cõjuncta fuit, sub Ducibus Electoribusq; hodiernis postliminè
aliquando jungatur. Ne dicam, quod alias non dissimulo, eâ
quoque ratione iniqua judicia Alberti Crazii opportunissimè re-
felli posse, ut qui passim in Saxonie quasiverit materiam superioris
Saxonie Duces Electoresq; carpenti, nunc verò ipsiusmet Ducis Lau-
enburgici exemplo, pactoq; novissimè facto, & priusquam hoc fieret, ta-
bulis Sigismundi Imp. A. MCCCCXXV. & MCCCCXXXIV. exara-
tis, abunde possit confutari. V. Georg. Spalat. Chron. anno 1553.
cum præfatione Phil. Melanchth. editū. Ceterum consultò scriptum
est, Saxoniam transalbinam nunc à me considerari pro eâ parte, quæ est
in patrimonio Lauenburgico. Equidem tractus iste Lauenburgi-

cus, qui nomen Saxonie transalbinae etiamnum quoque retinet, a-
na duntaxat est portio Saxonie transalbinae, ex qua Holsatia, Wagria
atq; Stormaria attributa, & certè postliminò restituta sunt Adolfo
Holsatie Comiti. Lubeca auspiciis Friderici Enobarbi in libertatè Im-
perij asserta est V. Arnold. Lub. l. 2. chr. cap. 36. De Dithmarsia armis
disceptatū est inter Antistitem Bremensem, & Comitem Oldenburgi-
cum, sed illius causa vicit, nisi quòd nomine compensationis sumtu-
um in eam expeditionem factorum ab Adolfo Holsatie comite vin-
dicata, ac non multò post eidē precepta fuit. Similiter Urbs Hambur-
gensis saepe mutavit suos dominos & postquam praefectos Imperatorios
habere desiit, primò in ditione ducū stirpis Billinganae fuit, dehinc ad
Guelfos, mox ad Holsatie Comites pervenit, atq; his erepta à Danis,
auspicio Waldemari regis sine ullà juris Danici exceptione, Alberto
Comiti Orlamunde vendita est, à quo demum, numeratis MD argen-
ti libris, jura atq; immunitates suas emit, seq; hoc pacto honestissi-
mo in libertatem vindicavit, omninò est sita in Saxonie transalbinae
solo, salvo tamen sacramento fidelitatis, quo duci Stormaria, & ci-
vilis obsequii atq; subjectionis, quo, nullo interjecto, Imperio illiga-
tur, eòq; in statu repetitis non ita pridem à Leopoldo Cesare diplo-
matis conservatur. Vid. Adamus Bremensis lib. 2. hist. Eccl. cap. 4.
qui tantum in commemoratione originis Billingiae ex Witichin-
do Monacho est corrigendus, Abbas Stadenensis ad A. DCCC LXI.
Alb. Cranzius lib. 4. Sax. cap. 16. lib. 5. cap. 26. Fr. Irenicus exeges.
lib. 3. cap. 61. at saepe circumspectè legendus, praesertim priori cap.
60: ubi talem adducit Henrici superbi titulum, qualem nec di-
plomata ulla habent, nec admittit istius aevi stylus, neq; appro-
bat curiae Guelficae usus, ut alibi ex professo est demonstrandum.
Ulbo Emmius rer. Fris. lib. 7. p. 108. sed qui paulò post ex Arnol-
do Lubecensi lib. 2. Chron. Slav. cap. 36. emendandus est, dum non
accuratas in patrimonio Guelfici rationes: neq; eo secius Lu-
dovicus Persona in oratione alioqvi erudita de Witteberga habi-
ta, atq; anno 1603. cum ejus Academiae sacrum saeculare esset, edi-
ta. D. Chytraeus Sax. lib. 2. H. Meibomius op. hist. in vind. Bil-
ling. p. 305. seq. Petrus Lambecius Orig. Hamburg l. 1. Tantum
in extremo hujus commentationis est addendum, nunquam Saxoniam
neq; ab antiquis Romanorum Imperatoribus devictam, neq; ab ea
nomen titulumq; susceptum fuisse. Contra numi suppetunt multi,

qui doceant, Franciam, Alemanniam, ceterasque ejus generis provin-
cias non modo à Romanis imperatoribus subactas esse & triumphas-
tas, sed etiam nomina earum ad adornandos instruendosque Augu-
storum titulos valuisse. Quod latè à me explicatum est in historia Sa-
xonica manuscripta. Proinde rectè scribit Jo. Tilius lib. 1. de Or. Franc.
totam Germaniam nunquam potuisse subigi à Romanis, Francici autè
subacta testimonium habet numus antiquus, quem attulit Ezechiel.
Spanhem. de numism. p. 750.

Sacro ablutus baptismi lavacro est. Ex quo Wittekin-
dus Angaria, veteris Saxonie regione oriundus, tandem animi ma-
gnitudinem, reverentià Christiani nominis amoreque pacis tempera-
vit, auxit vires famamque Carolus, & cum religionem amplificavit,
tùm certè potentiam auctoritatemque apud Saxonas stabilivit. Re-
ctene, an perperam, res alibi consideratu digna fuit: nunc satis est,
memorià tenere locum, quem Wittekindus suscepto veri Dei cultu il-
lustravit. Bojemus noster Mittebachium nominat. fortè Westpha-
lie oppidum, quod Medebacum dicitur, ac etiamnum in ditione
Antistitis Coloniensis est, indicans. Alb. Cranzius licet dubitanti
similis, aliorumque narratione fretus, Bardevicum antiquissimum
in Ostphalis oppidum fuisse memorat, ubi Wittekindus primò se ad
societatem Christiane religionis adjunxerit. Mox addit, alios exi-
stimare. Minda apud Visurgim sacra primò esse amplexum, lib. 2.
Sax. cap. 23. Quod, ut aliàs solet, ex eo repetit Joannes Palatius
in aqvil. Saxon. p. 7. Wernerus Rolevincius, qui in diœcesi Mona-
steriensi natus est, & Saxoniam alioque præclare cognitam habuit,
planè sui immemor fingit Bethlehemi in Westphalia sacro fonte ablu-
tum, lib. 2. cap. 7. de situ & morib. Westphal. Quæ opinio cum
nullo antiquitatis monumento congruit, dudumque à viris doctis est
rejeçta, etsi nuper eam cum Rolevincio communem habere voluit
Johannes Justus Winckelmannus historicus Hassus, in notitia
historico-polit. Veteris Saxo-westphaliae lib. 3. cap. 3. p. 388. Con-
tra scriptores Francici unà mente atque animo affirmant, non in Sa-
xonia, sed Attiniaci in Francia Wittekindum Saxonem Christi sa-
cris initiatum fuisse. V. annales Fr. Pithoeani ad A D C C L X X V.
annales Fr. à Reubero editi ad A eundem. Sed quis fuerit an-
tistes, qui ejus abluendi curam munusque gessit, in ambiguo est. Bo-
jemus noster asserit fuisse Bonifacium, Moguntia antistitem. Quod
ite-

iterum historia certâ argumentorum fide roborata repugnat. Etenim Bonifacius anno post natum Christum DCC LV. in vivis esse defuit, quod testantur Hermannus Contractus, Lambertus Aschafnaburgensis, Marianus Scotus, ex recentioribus Gaspar Bruschius, & Petrus Merſſæus in Chronic. catalog. atq; annalib; Archiepiscoporum Mogunt. ad d. A. (Sigebertus unum retrò numerat) Wittekindus autem primùm anno DCC LXXXV. sponsore apud sacrum fontem Carolo ablutus, & repurgatis ab idolorum cultu mysteriis initiatus fuit. Proinde sunt, qui Lullum* Bonifacii in archiepiscopatu Moguntia successorum hoc munere perfunctum tradunt, sed nullo auctore veteri & ad probandum idoneo. Alij putant, has partes obiisse Ludgerum, Ecclesie Mimingrodensis (Monasteriensis Westphalorum) antistitem, quanquam nec hujus sententiæ certum proferre documentum possunt. Itaque missas facio inanes irritasq; conjecturas, & omninò Ubbonis Emmii judicium probo, qui fatetur hoc omne esse incertum, atq; adeò in medio relinqvendum: rer. Fris. hist. lib. IV. ad A. DCC LXXXV. Ceterum qui animos adhibent, ut de Caroli actis rectè existiment, facile intelligunt, Wittekindum non tam armis, quam religione victum esse atq; emollitum: deinde hoc Caroli consilium non ad solum Wittekindum, sed ad universum Saxonie populum, apud quem magna Wittekindi auctoritas erat, pertinuisse: tum propter hanc causam in Saxonia ad regni Ostrofrancia ditionem redacta varios episcopatus instituisse, sed non simul cum Witechindo universam Saxoniam in Caroli potestatem venisse, neq; anno DCC LXXXVI. quo editum diploma Verdensis est, omnes statim populos Saxonum Carolino imperio paruisse, difficilimosq; ad obsequium fuisse Saxones transalbinos, hisq; demùm subactis, & in Franciam traductis, dominatorem Saxonum se scripsisse & non modò diversos Saxonie populos, sed etiam diversos eorum populorum Ordines dissimili ratione ac diverso regnandi modo habuisse, atq; disparè adeò nobilitatis Saxonica & plebis conditionè sub uno eodemq; Ostrofrancico regno fuisse, nunquam autem eò crudelitatis Carolum processisse, ut judicio sanguinario, quod dicitur, Vehmico fidei fracta crimen in Saxones vindicaret, ac postremò impeditis discordia Carolingis, req; publica factionibus perturbata, magnam superioris status factam esse conversionem, & Saxonie Adelingos cum primis dignitate privilegiisq; crevisse. Quæ & talia colligit

* In diploma Verdensi vocatur Lullo, quod manu testimonioq; suo firmavit, & Lullo subscripsit, fuitq; magnæ auctoritatis, & primæ Germaniæ pontifex, atq; Ecclesie Verdensis suffraganeus Moguntinensis, cum dignitate Metropolitana præpositus.

* A. DCC
LXXXVI.

quod extat
in sylloge
diplomatum
novæ Adami
Bremenſis edi-
tioni ſubjun-
ctorum. Ver-
ba hæc ſunt.

Terram autem
eorum (Saxo-
num) ſecun-
dum antiquum
Romanorum
morem in pro-
vinciam redi-
gentes. Quæ
dictio fere re-
petitur in di-
plomate Bre-
menſi A. DCC
LXXXVIII.
confecto.

* In monu-
ment. Pader-
bornenſibus
p. 201.

atque judicari poſſunt ex Eginharto de vit. Carol. M. cap. VII. Wi-
techindo annal. Sax. 1. pag. 6. & qui hinc exſcribit, Adamo Bre-
menſi, l. 1. hiſt. Eccl. cap. VII. ubi Franci atque Saxones ſic con-
juncti inter ſe dicuntur, ut unum populum unamq; gentem effici-
ant. Conſentit Poëta Paderbornenſis, Arnolſi Imp. æqualis, car-
mine quidem haud eleganti, ſed vero, cujus ſex verſus inprimis hæc
pertinent, qui libro quarto cum A. DCCC III. congruenti in eandem
ſententiam leguntur. Verba diplomatis Verdenſis, quod uno an-
no poſt initiatum ſacris Wittekindum eſt compoſitum, * non oppres-
ſam penitus & extinctam Saxonica gentis libertatem indicant, ſed
valent ad describendam immutata reipublica Saxonica formam,
quippe quæ antea jure polyarchico, nunc verò unius Caroli imperio
obnoxia, per præfectos ab eo impoſitos, ſalvâ tamen gentis libertate,
regebatur. Tabulæ, quas edidit Ferdinandus Paderbornæ Antiſtes,
privilegium Oſnabrugenſis Eccleſiæ continentes, vocabulo domi-
natoris tantum exprimunt ſupremum Caroli in Saxones imperium,
non ſimpliciter quæle heri in ſervos eſt, ſed quatenus intelligitur ex
diverſa cauſa à regno Franciæ, in quod Saxones cum Francis coalue-
rant, eſſe acquiſitum. De Wittekindo conſtat inter omnes, non
captum, neque in ſervitutem redactum, ſed ſide publicâ veniſſe ad Ca-
rolum, & pacto ſe atq; conditione retinenda libertatis ſubjeciſſe.
Haud aliter cum reliquis ejus gentis proceribus, quorum ſlos atq; ro-
bur Graviones, materia & quaſi ſeminarium Adelingi erant, ac-
tum fuit. Quin imo ipſe Wittekindus, trans Viſurgim dicunda
Saxonibus juri præfectus, exemplo docet, non tuliſſe ſe jugum ſervitu-
tis, ſed retinuiſſe libertatem. Quamquam non diſſitebor, gentem Sa-
xoniam cum primis ſub imperio Saxonum ad altiſſimum dignitatis
gradum provectam, honoribusq; in republica maximis eſſe auctam.
Prodit ſanè Corbeja monachus, Henricum Aucupem, qui & primus
Saxoniam urbibus firmavit, totum fuiſſe in exaltando gentem ſu-
am, annal. Sax. 1. pag. 14. atque ex eo Conradus Urſpergenſis
ad A. 920. Quæ opinio munitur quoq; auctoritate diplomatis Bre-
menſis, quod anno DCC LXXXIX. conſcriptum poſteritati conſer-
vavit Magiſter Adamus, aliter Bremenſis nominatus, ac non mi-
nùs ad confirmandam Saxonica gentis libertatem, quàm ad conve-

nienter

nienter explicandas tabulas Verdenses pertinet: lib. 1. H. E. cap. 10. Nam siquid etiam de libertate Saxonum detractum fuerat, id affirmat Carolus ab se restitutum, Saxonesq; pristinae libertati donatos, ut vel ex eo liquet, quod cum ipsorum Adelingis honores & munera reipublica communicavit: quod ad plebem sane universam trahi non debet, & sufficit, honoratioribus ejus gentis ordinibus equali cum Francis jure dignitateq; floruisse. De judicio Vehmico haud necesse est quidquam addere, quoniam id assensu suo comprobavit Melchior Goldastus, Wipponis Conradi Saliqui sacellani fide nixus, prolegomen. Specul. Saxon. cui equidem multum tribuo in historia Conradi, tanquam plurimorum ejus actorum testi oculato, in reliquis autem, quae nec vidit ipse, & ab aliis perperam tradita accepit, non peraeque assentior, cujusmodi est, quod de lege crudelissima Saxonum a Conrado Saliquo confirmata refert, pag. 430. edit. Pistorianae. Eo minus credendum est commemorationibus Henrici Hervordiensis, Aeneae Sylvii, postea Pii secundi Pontificis, Werneri Rolevincii, Felicis Fabri, Alberti Crazii, Johannis Aventini, Johannis Caspiniani, Jacobi Spigellii, Ulbonis Emmii, virorum sane praestantissimorum, nisi quod nimis creduli, fabulam duobus post Carolum M. seculis lepide confectam serio amplexi fuerunt.

Ecberti II. Marchionis Misniae.] Multa sunt, quibus moveor, ut existimem, Bojemum nostrum hic sequi sententiam atque opinionem Georgii Fabricii, quem in oratione pro Augusto Electore habita laudat praeceptorem, praeterq; eum insigni testimonio ornat Nicolaus Leutingerus, commentar. de Marchia part. 6. lib. 3. col. 68. Is vero licet praestanti ingenio atq; in historia exercitato esset, tamen hic prodidit, quae approbare non possumus, orig. Sax. lib. 3. p. 376. & lib. 5. p. 536. Nam quilibet per se existimare potest, Ecbertum fuisse Marchionem Saxoniae, cujus morte Marchionatus Misniae, quippe qui a Marchionatu Saxoniae maxime diversus erat, non potuit fieri vacuus, siquidem non fuit in ditione ejus, tamen si omne studium operamq; contulit, ut Misniam Henricus senior, ad quem jure pertinebat, recuperaret. Vid. post Lamb. Aschafnaburg. P. Albinus Chron. Misnens. tit. 10. Nec opus

nunc est, ut requiramus, quid Fabricio secus sentiendi occasionem dederit, eò quòd aliàs exploratum sit, eum sepe incautiùs secutum esse Ernestum Brotuffium, l. 2. Chr. Merseburg. cap. 21. Atat non sine causa hic in historicis diligentiam desiderat Fabricius, & confitetur, esse obscuram hujus argumenti historiam, atq; tam negligenter traditam, ut ne quidem nomen Timonis in scriptoribus Heinrichi IV. Imperatoris Salici equalibus reperiat. Alioqui non debuit nescire, Monachum Lauterbergensem meminisse Timonis, & Tiderici hujus nominis II. filium nominasse, atq; origines maternas ab Eckardo I. Marchione Misnia verè meritoq; deduxisse, Chron. ad A. 1171. & appendix pag. 202. A Timone per Conradum, qui hujus propaginis primus investitus Marchio Misnia fuit, descendunt continuata serie hodierni Marchiones Misnia, qui & Saxonie Duces atq; Electores sunt, quorum genealogia est apud Reinerum Reineccium, de integro à Madero proximè edita, & Chronico Lauterbergensi præfixa, Dav. Chytræum Sax. lib. 2. p. 48. seq. Georg. Fabricium orig. Sax. ad p. 424. Eliam Reufnerum in stemmate Witichindeo, Cyr. Spangenberg, Andreani Wernerum Chron. Magdeburg Ulbonem Emmium in geneal. Saxonie Principum, quæ addita est ejus historia rerum Frificarum editionis Arnhemienfis, postea in Lugdunensi omiffa, & alii enarrandis Saxonici generis originibus occupati, inter quos tamen hoc interest, quòd multis fiducia operæ alienæ, multis negligentia obstitit, quò minus eas eruerent rectè atq; pensitarent. Cum vero hoc omitto tum id tacitum intactumq; præterire nolo, quòd, licet Marchionatus Landgraviatusq; titulo in republica Germanica principales & sublimi territoriorum potestate comprehense dignitates denotentur, atq; earum ratione sive initia causæq; sive occasio data fuerit plures atq; insigniores Principatus acqvirendi, tamen crebro comitorum usu pateat notumq; sit, atq; ex rerum imperii principatuumq; contextu intelligatur, Duces Saxonie atq; Electores, non aliter, quàm Duces atq; Electores summum in Confessu Electorum atq; Imperii Principum reg; publica Germanica locum dicendæq; viritim sententiæ* jus & privilegia planè regia atq; immunitates maximè memorabiles & antiquas de non provocando ac non evocando obtinere. Quibus reb; maximè eminet Saxo-

* Sed ratione
Principatus
Hennebergi-
ci, non quæ
Duces Sa-
xonie, sed quæ

nica

nica Domus, & hoc proprium ac peculiare habet, ut non alio, quam suo & Saxonico jure, cujus custos conservatorq; & ut stylo pragmatico loquuntur, summus Protector est Saxonicus Elector, utatur atq; censeatur. Eò vid. Andr. Knichen, Dom. Arumæus, Jo. Limnaus, & communiter juris publici scriptores.

Fridericum gravem designatum regem Roman. Verè prudenterq; literis hoc mandavit, ut intelligat posteritas, quæ vires ejus domus, quod nomen atq; auctoritas semper fuerit. Verè, quia præter imperii acta, Albertus Argentinensis his verbis commemoravit. Principes Electores vocato Friderico Marchione Missenensi, ab nepote quondam Friderici imperatoris ex filia ejus, genero prædicti Ludovici Principis defuncti, in principio mensis Junii in Kans Bavariæ convenerunt, ubi inter eos actum est, quòd idem Marchio prædictam Beatricem, olim Imperatricem in uxorem duceret, & de Romano regno ad eorum electionem intromittere se deberet, Chron. p. 145. 146. Prudenter, ut hæc oblata Romanorum imperii gloria ab oblivione vindicaretur, cum sint, qui id dissimulent, præcipuè scriptores Bohemici, quæ fatum ex eadem domo expertus est superiori seculo Fridericus III. El. sapiens, quæ eadem oblata dignitatis augustæ gloriæ splendoreq; Hispani fraudare voluerunt, atq; eo consilio partem commemorationis de Friderico El. Instituta ex Chronico Funciano deleverunt. Verum cessit Fridericus gravis, & verenti ejus potentiam diffidiq; Carolo Lutzelburgico haud invitè jus suum vendidit, Alb. Argentinensis ibidem, ex eoq; Hier. Megiserus in annalibus Carinthiæ lib. 9. cap. 13 Huld. Mutius Germanor. Chronic. lib. 25. Laurent. Peccenstein in Illustr. Wittikind. profap. in Friderico II. ex quibus constat, Fridericum Misniæ Marchionem imperatorem consalutatum consensisse quidem primò in eam electionem, mox autem artibus persuasionibusq; Caroli IV. inductum, numeratis X. millibus argenti libris, promissisq; aliis liberalissimè factis delinitum, proposito destitisse, juriq; suo penitus renunciavisse. Hujus Friderici Carolus IV. in vita sua ab se descripta meminit atq; affirmat, studio Ludovici Bavari imp. socii atq; fœderati Anglorum, sub Edoardo VI. contra Gallos, quibus Johannes Caroli IV. pater militavit, stipendia meruisse, pag. 102. edit.

Condomini
hujus Ostro-
franciæ Comi-
tatus, dignita-
te Principali
aucti, in Co-
mitiis com-
parent, vid.
Arum. Vol. 1.
disc. 9. de Co-
mit. Imp.

edit. Freher. Proinde nunc abunde intelligitur, secretum Caroli me-
tum fuisse erga Fridericum, vicinum sanè viribus validum, & ex-
perta fortitudinis, ac necessitudine Domui Bavarica innexum, sine
cujus amicitia aut non consequi imperium, aut vix retinere po-
tuisset. Quod sanè exemplum pro eo, ac debuit, apud animum re-
putavit filius ipsius Sigismundus, Princeps, ut de eo scripsit Cominaeus,
ingenio valens & longo rerum usu peritus, qui Friderici gravis ne-
poti cognomine bellicoso beneficiis magnopere obstrictus erat, non re-
fecturus lapsas res, nec servaturus Bohemiam, si eo adjutore caruisset:
qui amor mutuus non cum Lutzelburgicis imperatoribus extinctus
est, sed in successoribus Austriis robur incrementumq; cepit, quod vel
ex historia Alberti nostri colligere plus satis licet, & alibi à me est co-
piosè explicatum. Pertinetq; hoc pactum, quod dicitur, unionis,
quod Rex Bohemia & Electores Ducesq; Saxonia jamdudum inive-
runt, & postquam Electoratu privatus est Johannes Fridericus, de
integro cum Mauricio confirmarunt, atq; se perpetuo defensionis fœ-
dere obstrinxerunt, quod de pacto successionis vulgò interpretandi
ansam dedit Eberhardus à Weybe. V. Acta Bohemica anno 1548.
edita, & Goldast. de regn. Bohem. lib. 6 cap. 18. Cujus religio pa-
tri maxime ei regno profuit, & novissime Ferdinando II. Casari
hunc fructum tulit, ut sociali bello ab Saxone contra dominatum ex-
ternum defenderetur, & antiquo pactorum successionis necessitudi-
nisq; jure Domui Austria conservaretur. Quamquam & prius, quam
Austrii in perpetuam continuatamq; ejus regni possessionem venerunt,
Wilhelmus Saxo, Friderici placidi frater prudentis moderatq; Prin-
cipis significationem dedit, quod regni ejus ex affinitate potiundi spem ac
necessitudinis cum Alberto II. Cas. & Ladislao ejus filio, Bohemia regib;g
contracta titulum omitteret. Omnino enim juris sui rationes represen-
tavit, sed consiliu adipiscenda possessionis tranquillitati publice amorisq;
Austria domus remisit, etsi quodq; huic à Georgio Podiebratio & Vla-
dislao Polono est præceptu, ac primu Ferdinandi I. auspiciis in ditio-
nem potestatemq; Austria gentis rediit. Disertè enim Aeneas Sylvius,
diligens illorum temporum scriptor id prodidit. & his verbis testatur
reliquit. pari ratione (respicit jus uxorium à Casimiro Polonia rege ex
eodè capite præter. su) Guilielmus Saxonia Dux utebatur, cui soror
nata major (Ladislai posthumi, Alberti II. F. cui Anne nomen erat)
nupsisset: histor. Bohem. cap. 72. ex quo repetit Wenceslau-
Hages

Hagecius Chron. Bohem. part. 2. col. 166. ex eoq; Martinus Boregk. Chron. Bohem. part. 2. col. 541. qui tamen mox de facto hoc dubitat, propterea quod in annalibus Misnensibus nil tale continetur, quæ ratio dubitandi cur nullum hic momentum habeat, quilibet intelligit, qui cum animo cogitat, non inesse vim in argumentis, quæ ab silentio struuntur.

Nobilem ab excepta Academia Pragensi.] Eam historiam eruditè ac summè complexus est Matthæus Dreserus, in oratione de Cancellarii munere anno M D XCIV. Lipsiæ habita. Adjungi possunt Jacobus Cardinalis Papiensis, Aeneæ Sylvii æqualis, nec diligentiam inferior Comment. lib. 6. Paulus Langius in Chron. Citiz. an. M CCCC VIII. Alb. Crantzius Vand. lib. 10. cap. 1. Johannes Dubravius hist. Bojem. lib. XXIII. Wenceslaus Hagecius Chron. Bohem. part. 2. pag. 66. Mart. Boregk. Chr. part. 2. p. 343. Zacharias Theobaldus bell. Hussit. part. 1. an. 1408. unde ostendere liceat, Academiam Lipsiensem & coloniam esse Academia Pragensis, & literarum in Misnia instauratarum matrem, & famam usque eò floruisse, ut à viris doctis academia augustissima appellaretur: quod didici ex epistolis sub initium superioris seculi scriptis, ut Balthasaris Licht, atque aliorum. Fuitq; ibi Joachimus Camerarius, quod olim in Wittebergensi nostra Philippus Melancthon, uterque magnum Germania ornamentum, ille etiam ex Melancthonis nostri, communis Germania præceptoris, scholam profectus, & de vita ejus peculiari libro, lectu sanè utilissimo, commentatus. Ad quem spectat laudatio Dav. Chytræi in Vita Ulrici Sitzingeri: Camerario sufficit, à P. Pithæo, summo inter Gallos viro, in magnis esse numeratum, in præfatione Paulo Aquilegensi præmissa ad Basilium Amerbachium. Eandem ex literis gloriæ atque suæ Austria intulit Maximilianus I. studiosissimus Saxonici nominis, & Friderici bellicosi præterito, atque Friderici sapientis præfatione excitatus. Nam in utraque domo jam diu laudabile institutum viguit, ut parem in republica cultum optarent, & acciperent mutuò ac traderent sibi exempla, & certamine quodam laudis ad se transferrent, quod usquam esset optimum publiceq; profuturum.

Materna prosapia est Austriaca.] Cum familia hæc sit antiquissima, cum divina consilio contigit, ut potentia ejus toti Europæ nota & testata sit, quippe quod hujus

* V. Præter
scriptores do-
mesticos
Chr. Johan.
Garzon. cum
quo conf. Siff.
Presb. an. 1294.
seq. Chron.
Colmar. an. eo-
dem, Alb. Ar-
gent. Chr. p.
109.

* Melchior
Neofanius in
catal. Episc.
Halberstad.
anno 1519. lit. e.
cum quo Conf.
gleid. com-
ment d. an.

* V. Thomas
Carvæus ep.
rer. Germ. an.
1617. Carolus
Caraffa in
Germ. sacra
restaurat. p. 53.
54.

maïorem partem imperio complectitur, & omnium ætatum seculo-
rumq; decus in terris maximum, ac venerabile apud barbaros vir-
tute augusta tuetur. Id verò aliàs constat, quod tanta ejus gentis am-
plitudo atq; incrementa fuerint, ut maxima ex parte Europa Prin-
cipes cognatione contingat, necessitudiniquæ suæ jam inde antiquitus
innexos habeat. Initiũ evedæ amplificatq; dignitatis fuit in Rudolfo
Habsburgio, qui Germaniam diuturno interregno afflictam penitus
atq; conturbatam in veterem statum vindicavit. Cujus Filii
Albertus I. ope Marchionum Misnie Adolphum Nassovium hostem
atq; amulum debellavit, * ac interceptum genti suæ Romanorum im-
perium recuperavit. Illiusq; abnepos Albertus II. dignitatem au-
gustam, quæ ab excessu Alberti I. à domo Austria diu absuit, perpetuã
descendentium serie usq; ad hæc tempora conservatam Austria de-
nuò intulit, à Friderico placido adjutus pariter ac inusitatã forti-
tudine defensus. Fridericus III. Ernesti ferrei filius, caput fortunæ
augustæ salutemq; prope omnem debet Ernesto, atq; Alberto septem-
viro & Saxonie Ducibus, suis ex sorore nepotibus. Maxemilia-
nus I. qui Germaniam legibus & literis ornavit, primusq; imperii
regimen, libertatis Germanicæ fulcimentum, ac tribunal imperii au-
gustum instituit, Fridericum III. Sapientem auctorem sociumq; ar-
dui consilii habuit, & Alberti ductu se ab interitu atq; imperium
à turbis liberavit. Similiter Carolus V. fortis, & omnibus majo-
ribus suis major imperator Friderici III. integritatem atq; con-
stantiam est expertus. Nam hujus auctoritate suffragii, & erga
Austrios fide observantiaq; Francisci I. * ambitus irritus fuit atq; in-
anis. Mauritius quoque pro Caroli causa arma cepit, & peri-
cula adiit, & belli ejus in Germania, quoad libertas Germanica passa
est, robur firmamentumq; fuit. Ferdinandus I. & Maximilianus
II. Cæsares erga Protestantes æqui moderatq; in Augusto Septemvi-
ro presidium dignitatis suæ firmum atq; stabile collocarunt. Apud
Rudolphum II. Cæsarem æque benignum & piæ eximia & singulari
gratiã floruit uterq; Christianus. In Matthiæ obsequio firmè con-
stanterq; perstitit Johannes Georgius I. nil mutatus neq; animo ne-
que consiliis, præterea obfirmatus contra factionem, quam quidam
excitaverant nimia libertate luxuriantes. * Ferdinando II. ad cu-
jus perniciem spectabat Unio, proprio ac peculiari nomine fidelem
operam,

operam, bellig³ Bohemici sedandi insignem, atque posteritati memo-
rabilem curam approbavit, ac Casari in preceps consilium verso rati-
ones servanda pacis sapienter representavit, cumq³ honesto & utili e-
jus proposito vehementia quorundam obstaret, mentem nihilominus
veterem voluntatemq³ in Austrios propensam retinuit, ac de integro
amicitiam junxit, bellumq³ fervidè & infeliciter ceptū pacis pactio-
ne mutavit, filiumq³ Ferdinandi II. pacifici nomine vocatum suffra-
gio suo ornavit, omni honore coluit, atq³ distracto turbis imperio de-
cus atque auxilium comparavit. Leopoldo uni omnium retrò Ce-
sarum ex Ferdinandi propagine maximopotentissimoque saepe testa-
tus est promptitudinem animi, & divisā intestinis moribus Germa-
niā constantiam servavit, & contra vim dominatumq³ externum
opportunitum auxilium tulit. Quas laudes, quibus gloriam nominis
sui cumularunt Duces Saxonia atque Electores, iidemq³ Misnia Mar-
chiones, suā stirpe & Domus augusta necessitudine incluti, in Au-
striis Saxoniciq³ monumentis copiosè traditas passim licet reperire.
Nunc reliquum est, uti moneamus, origines Austrias, quæ nostris
Principibus splendorem quoq³ connubiis auxerunt, esse repetendas
ex Chronico Murensi, anno 1618. in lucem emisso, Chronico
Constantiensi, quod recensuit Johannes Pistorius, Francisco Guil-
limanno, præstantissimo rerum Austriarum scriptore, quo nemo
doctius fabulas de ea gente in vulgus editas refellit, Ponto Heu-
tero, viro itidem gravi & in rebus Austriis perquam versato,
Jacobi Menlii peculiari libello de majorum Divi Maximiliani
II. monumentis, anno MDXCIII. evulgato: Johanne Stumpf-
fio, Gerharo de Roo, Hieron. Megifero, qui Hu-
nibaldi commenta, quæ secutus est Abbas Tritthenemius, du-
dum repudiarunt, fontesq³ certioris historię, quàm Albertus Ar-
gentinensis & Johannes Nauclerus, quos imitantur ferè Itali
scriptores, aperuerunt. Qui annales condunt, aliàs inquirunt,
utrum Rudolphus Habsburgius, primus hujus familiae Cesar initia ge-
neris ducat à Carolingis. Quod de materna, de qua duntaxat qua-
stio est, propagine liquidum, & diu probatum est ex monumentis
minimè dubiis, inter quæ præcipuam auctoritatem habent membra-
næ Trudtpertinæ, quarum fidem nemo nisi temere convellat ac labe-
faciet. Caterum hoc alibi, quum consideranda genealogia Francicæ
DAVI-

Davidis Blondelli occasio dabitur, expendam. Interim nunc vid.
Joh. Jac. Chiffletius vindic. Hisp. cap. 4. & lil. Franc. p. 99. Gabr.
Buccelin. part. alt. Germ. topogr. in histor. Agilolf. *Ceterum Ru-*
dolfi Habsburgii imago conspicitur in Chron. Basileensi Christiani
Urst i ssi, an. 1273. Cineres atq; ossa Spira Nemetum in templo Sa-
licorum imp. tumulis sancto condita sunt, Hier. Megiser. in Diar.
Aust. p. 72. De loco sepultura tacet Jacobus Menlius in monumentis
Austr. p. 32. fortè quia in Austria non reperit, quem in tumulis im-
perialibus Spira reperire potuisset. Conf. Michael Eyzinger in Thesau-
ro Princip. pag. 46. Hardewig à Dassel. in imperat. descript. in Rudolf.
Habsburg.

A. Conrado Kauffungo.] *Quid cause fuerit, cur*
Kauffungus nobilitatem generis, quam rectè agendo am-
plificare poterat, crimine plagiarii fœdaverit, Æneas Sylvius,
cujus eruditione atqve ingenii monumentis illa tempora
illustrata sunt, præclare commemoravit, gaudeoq; merito, talem
tunc extitisse virum, qui non magis Bohemia, quam vicine Misnia
res actaq; literis mandaverit, & ingenii bonitate usq; plus conse-
cutus fuerit, quam alii, præsertim ævo ipsius arte curaq; consequi
potuerunt. Cunradus Kaufung, inquit, nobili loco apud Saxones
natus, bellicæ rei peritus, manu promptus, & animo imperterri-
tus, cum se patria pulsum, & paternâ hereditate privatum per
injuriam Friderici Saxoniae Ducis (Septemviri II. hujus nominis,
qui placidi elogio celebratur) existimaret, scelus incredibile no-
strâ ætate perpetravit: &c. Unde perspicitur, quid mali pariat vin-
dictæ cupiditas, quæ cum privatim injusta sit, tum publicè improba
nefariq; habetur, quippe tantò pejor, & plus nocitura; quanto
major sanctiorq; est, erga quem exercetur. Vigebat ætate animoq;
Kauffungus, nec gloriâ generis carebat. Sed ira erat implacabilis,
& audax ad omne facinus, ac ingenio planè militari, ut sæpe ma-
gis impetu, quam ratione uteretur. Itaque injuriam accepisse va-
tus, præsidium in ultione ponit, pietatisq; erga patriam oblitus, con-
filium iniecit auferendi duos Saxoniae Principes, Ernestum atqve Al-
bertum, in quibus tota tunc familia Saxonica innitebatur. Rens
astu aggreditur, sociosq; sceleris adhibet, & captos, patre
absente, abducit, ut quod uni sibi acciderat, in omnes vindica-
ret, unde non privata domus, sed familia principalis reid;
publica

publica conversio oriri, Saxoniamq; praesidiis, & Germania summis or-
 namentis spoliari potuisset. Verum non inulta perfidia fuit, &
 raptor mox suo malo didicit, consilia adverso Numine suscepta fallere
 suos auctores. Haud dubie argumento providentia caelestis, quae
 Principes servare voluit, ut omnes intelligerent, eam stirpem non
 extingui debuisse, de qua Deus constitutum habuisset, ut posteris lu-
 men ferret, & sacra & leges atq; literas optimas instauraret. Quan-
 quam & ratio suppetit, cur miremur malignum praefractumq; Kauf-
 fungi animum, quem ulciscendi pertinacia sane in dementiam vertit,
 quod non consideraret, cum eo Principe rem sibi esse, qui injuriam
 quae non ad unius perniciem, sed ad omnium illustrium familiarum
 & propinqua Austriorum Domus contemptum pertinebat, ubiq; per-
 sequi vellet possetque. Nam si raptor etiam per montes Bohemicos
 elapsus fuisset, amplum iter in ulteriores terras profecturo adhuc
 restabat, & si in has quoque delatus fuisset, e manu Principis raptor-
 rene dedi volentis effugere non potuisset. Nam & barbari reges
 regum principumq; causa tale scelus detestantur ac vindicant. Qua-
 propter omnem rationis sensum ipsi malitia eripuit, ut non quid ex
 ea improbissima ultione futurum esset, sed duntaxat quomodo ul-
 cisceretur, audacia furens cogitaret. Nec alioqui insolens in Do-
 mo Saxonica fuit, quod aliquos tanquam in sinu suo angues aluit,
 qui summa impietate vita honoriq; Principum insidiati sunt, quod
 Mauritio apud Siversbusam fortissime pugnanti accidit, atque Au-
 gusto ejus fratri cognitum est, quando Guilielmus Grumbachius, pro-
 stigatus perditusq; homo, contra ipsius caput salutemq; conjurave-
 rat. Sed redimus ad infame Kauffungi plagium, quod non modo
 Bojemus noster, licet paulo diversis ab Aenea Sylvio circumstantiis,
 sed etiam Georgius Fabricius in annal. urbis Misniae an. 1455.
 orig. Saxon. lib. 7. p. 770. seq. Petrus Albinus Chron. Misn. tit.
 21. Laurent. Peccenstein theatr. Sax. part. 1. cap. 11. Peucerus, Ca-
 merarius, Bucholcerus, Albizius, aliiq; enarrarunt.

Jure haereditario adibant.] Hujus divisionis frequens atque
 assidua recordatio esse debet, cum quod in Domo Saxonica solennis
 fuit, tum quod multis litibus postea ansam praebeuit. Nam accepta
 ob comitatum Lesnicanum repulsa, ac dissidia, quae propter Wurze-
 nam

nam & cum primis Episcopatum Naumburgensem anno MD XLII. inter Johannem Fridericum ac Mauritium ceperunt, utiq; talia fuerunt, ut partim ex ea divisione oriri viderentur, partim bello in Saxonia visceribus orto occasionem materiamq; darent. Quod planè apparuit, quòd Mauritius nullà persuasione adduci posset, ut Patris Henrici exemplum imitaretur, fœderiq; Smalcaldico se adjungeret: non quòd fœderis jus esse sibi Protestantibusq; Principibus nesciret, sed quia tale fœdus ipsius rebus non expediebat, siquidem judicabat, eo non posse se tueri commodum dignitatemq; apud Carolum V. Imperatorem, fratremq; ipsius Bohemia regem, à quibus Ratisbona & Praga, facta etiam religionis retinendæ cautione, multis atq; gravibus rationibus inductus fuerat ad partes contra patruelem eligendas. Fuit enim hoc fœdus Carolo V. maximè invisum* cum propter Johannem El. qui ejus ineundi auctor fuerat, tum propter Johannem Fridericum successorem, qui illius renouandi continuantiq; curam atq; munus gesserat, eòq; heres factus erat paternæ offensæ, quæ tanta fuit, ut Johannes, quoad vixit, non posset à Carolo V. impetrare electoratus insignia, * essetq; hæc significatio amittendæ ejus dignitatis, & sive id obtentui sumtum, ut censet Thuanus, sive verus metus fuit, à domo Saxonica alienandæ, nisi Mauritius in Imperatoris partes iret, latamq; in Johannem Fridericum proscriptionem executioni daret. Vid. acta Bohemica, in qua capita atq; fontes hujus historiæ sunt, & unde rivos suos deduxit Johannes Sleidanus, qui accuratè diligenterq; hæc commemoravit, post quem

* Hinc locum, ubi coaluit, victo Johanne Friderico, excindere decretum fuit, nisi Mauritius intercessisset. Vid. VVolfg. Moller in vita Georgii Ernesti Principis Henneberg. Cyr. Spangenberg Chron. Henneberg lib. 5. cap. 53. Huc pertinent querelæ atq; exprobrationes Granvellani apud Leodium in vita Friderici II. lib. 7, p. 139.

* Vid. resp. Protestantium ad proscriptionem Caroli V. an. 1546 Sleid. ad an. eundem. Peccenstein in V Vitik. prolap. in Johanne El. is enim non modò fœdere Smalcaldico, sed etiam contradictione publicæ nomine fœderatorum Smalcaldicorum facta, rejectaq; Ferdinandi I. regis Rom. electione Carolo V. Ferdinandoq; maximè se ipsorum fecis. V. Sleid. comm. l. 7.

quem Frid. Hortlederus in eruendis his actis longè utilissimam operam posuit, atq; hujus belli initia causasq; ex veris atq; incorruptis monumentis desumpsit. *Etsi autem habita prudentia humane rerumq; Saxonicarum ratione Carolus V. sine Mauritio, nunquam id bellū ad optatum speratumq; exitum per ducturus fuisset, tamen ab eo tempore, quo hic à Johanne Friederico offensus, se causamq; à Smalcaldicis disjunxit, haud dubiū commutationis omen* dedit, factumq; est postea eo dissidio, ut agnati bello committerentur, resq; Smalcaldicorum in deterius vergerent, ac tandem prorsus laberentur. Cujus dissensionis, quæ illo quidem tempore Saxoniam perturbavit, initium hoc fuisse refert Johannes Sleidanus, scriptor fide atq; industriâ eximius, comment. lib. 14. Lis, inquit, erat de finibus, & oppido quodam (*Wurzenam nominare debuit*) & Pflugii (*prænomine Julii, viri prudentis & docti, atritus Pontificii tenacis*) causam non obscure probabat etiā Mauritius,* commendantibus eum propin-*

P 2

quis

* Tale quid jam diu ante prælagiverat Fridericus III. sapiens El. qui simul ac cum fratre Johanne aliquando è navigiolo apud V Vittebergam exiverat, illud statim ruptum contractumque vidit, quod in omen Saxonicae domus bello distrahendæ accepit, dicens: profecto metuo post nos nostræ navis, id est, domus Saxonicae, dilacerationem. Philippus in Loc. Manl. & Gasp. Peneerus de divinat. pag. 44. 45. cui dicto fidem fecit eventus, cœpto bello Smalcaldico. spectatq; huc omen Johannis Constantis apud Peccensteinium, quod à feris se fugientibus cepit. Proinde rectè scripsit Bojemus nil perinde Saxonicae necuisse, ac intestina dissidia, quibus submotis sanè felix invictaque fuit.

* Hoc dextrè est interpretandum, & eâ quidem ratione ut intelligatur, non esse quæstionem de jure territorii in Episcopum Naumburgensem jam olim Domui Saxonicae in eum tanquam Præsulem provincialem conveniente, quod certè Mauritius in dubium vocare noluit, ne jura Saxonicae domus, in cuius patrimonio ditioneque iste Episcopatus est, immineret, sed de eo duntaxat controversia erat, an ad ejus Episcopatus, potestate territorii Saxonici indubiè semper comprehensi, administrationem habilis aptusque esse posset Pflugius, cujus sanè favor apud imperatorem ex causa religionis apud Mauritium ob propensum animum erga familiam suam ditionis, de patre ac de se bene meritam, atque adeò ex ratione civili fuit, unde simul à Carolo & Mauritio, victo socialibus armis Johanne Friederico, Julius Pflugius est restitutus.

quis (diu enim gens Pflugia in Domo Saxonica gratia meritisq; flo-
 ruit, præcipuè apud Georgium & Henricum fratres, ac clientolis ne-
 cessitudineq; tunc maximè valida inter Misnia familias fuit) Haud
 multò post hæc subjungit. Initium fuit hoc offensionis inter
 ipsos, quæ post aucta tempore, gravissimum Germaniæ vulnus
 inflixit. Vid. comment. lib. 17. & 18. Id enim vanum futileq; est,
 quod de contentione inter utrosq; ex alea lusu orta vulgò memora-
 tur: ut mirum videri debeat, cur Georgius Hornius hoc commen-
 tum insectatione dignum repetere nuper, & veris inter utrosq; Prin-
 cipes excitati dissidii causis annumerare voluerit, Orb. Imp. IV.
 period. can. VII. Quod summo viro, Jacobo Augusto Thuano, licet
 extero, & sæpe etiam alias in rebus nostris hallucinato, perspectum
 nihilominus exploratumq; fuit: tametsi nescio qua de causa, & foretè
 per incuriam Jo. Sleidano ejus fabula originem acceptam refert, hist.
 lib. 2. De cætero statuendum est, Mauritium maximè à Consiliariis,
 quos ex aula Georgii retinuit, esse excitatum, ut pro causa Cesaris
 bellum patrueli faceret, quem non modò ipsi odio habebant, verum
 etiam sciebant, multis modis Imperatori esse exosum. Quod peccu-
 liari epistolâ questus est anno * ante, quam fatali prælio Johannes
 Fridericus apud Mulbergam castris exueretur, atque ita fœdus Smal-
 caldicum, quo nullum Cesari invisius, nullum formidabilius fuit, fi-
 niretur. Utcunque autem hæc gesta sunt, tamen ejus divisionis,
 unde duæ propagines extiterunt, quarum una Albertina, altera
 Ernestina dicitur, memoria omnibus seculis conservari debet, &
 optari, ut restituta per Mauritium pace, firmataq; per Augustum
 concordia, una interpretum animorum voluntatumq; consensio
 sit, & paribus consiliis vires atq; nomen Saxonicum augeatur.

• MDXLVI.
 Sleidan. ubi
 summam epi-
 stolæ ad Mau-
 ritianos ordi-
 nes dimissa re-
 sist.

Libertatis signum, à Rolando nominata.] Fabule de Rolan-
 do ficta initium dedit Turpini auctoritas, quam falsam esse, dudum
 intellexerunt docti, qui ad vetera monumenta studium diligentiamq;
 adhibuerunt. Non tamen defuerunt, qui commentū votis atq; plausu
 exciperent, quo numero sunt Erpoldus Lindenbrogius, vir aliqvi
 solers & eruditus, in Chron. Carol. M. nec meritis diligentiaq; mi-
 nor

nor Reimerus Reineccius in originibus Francorum poeta Saxonico
anonymo premissis, Ernestus Brotius in Chron. Merseburg. lib. 1.
cap. 21. Wilk. Dilichius in Chron. Bremens. Cyr. Spangenberg in
Chron. Saxon. Abraham. Bucholzerus in Ind. Chronol. Dan. Pareus
hist. medull. p. 596. Georgius Sabinus de Caesar. Germ. lib. 1. Chroni-
con Cario-Peucerianum lib. 4. Gyrald. in hist. Franc. Sabellicus, no-
vissime Bucelinus Monachus Weingartensis. A quibus discessere Jo-
Gryphander opere eruditissimo de Wichbildis, Melch. Goldastus, eum
Ducem auctoremque secutus, cum de privilegiis civitatis Magdeburg.
commentaretur, quae sententia cum veritate congruit, & sponte sequi-
tur ex firmis historiae argumentis, ac judicio auctorum Carolino Sa-
xoniorum, atque ratione ad fidem Francicorum annalium, prisco-
rumque monumentorum conformata, & rectè diligenterque examina-
ta sustinetur. Fingentium de statura ejus in vulgus sparsum confu-
tavit Hubertus Thomas Leodius de vita Friderici II. Palatini, quip-
pe sepulchro ejus, quod mentiendi licentia tam celebre fecerat, pra-
sens ac fide dignus ἀυτόπτης. Id verò aliàs perspectum est atque
cognitum, Rudlandi praefecti apud fines Britannicos meminisse in-
ter scriptores Carolingicos, Eginhartum cap. 9. de vita Carol. M.
Sed is longè diversus à Rolando Pseudoturpini est, nec palatii Comes,
sed littoris Britannici praefectus fuit, neque contra Saxones, quod de fa-
buloso Rolando traditur, sed contra Vascones, oppetit a etiam morte,
fortitudinem suam illustravit, neque à peringenti aut immani mole,
qualis gigantum est, celebratur: Etsi omninò censeo, Pseudotur-
pinum à Rolando illo vero sumfisse occasionem fabulandi, & dece-
pisse viros meritis in historiam Germanicam eximios. Haud rectè
etiam Johannes Stumpsius eum nominavit Palatinum Comitem,
& peringentis staturae: Chron. Helvet. lib. 3. cap. 86. ineptit certè
Adelarius Erichius in chron. Juliacensi pag. 188. qui comminisci-
tur gigantem, quem Saxones, Slavique non secus ac malum genium
timuerint, sanè Rolandum, ut apparet, indicans. Quanto rectius
Goldastus hoc expendit, quum Rolandi nomen, unde statua Rolandi-
ne appellationem sortita sunt, non persona, sed rei devotande impo-
situm esse tradit, eo quidem instituto, ut esset indicium dicundi juris,
ac publicum & fixum statutumque signum liberi judicii imperatorii.

Atque his statuis vetustas magnam post conciliavit dignitatem, usque
eo, ut multi hinc petant argumentum libertatis imperialis Urbi-
um Germanicarum, nec tempora, nec libertatem distinguentes, &
quod inde sequitur, plurimas quoque municipales Urbes loco nune-
roque imperialium perabsurdè habentes.

Alberti degeneris injuria.] Inde notum redditur atque ma-
nifestum, fuisse Albertum impotenti animo, moresque ab adolescen-
tia egregios atque optimos vertisse in perniciem suae stirpis, & sum-
mam arctissimamque necessitudinem ac jura sanguinis studio exter-
ni nominis & caeca praecipitique cupiditati posthabuisse, atque ex
ea causa cognomen degeneris traxisse. Is fuit Henrici illustris fi-
lius, Friderici II. Imp. Hohenstauffii gener, stirpe indoleq; inclutus,
nisi quod malo post exemplo mutatus, Thuringiae Landgraviatum
à patre cognationis, acquisitum, & jure belli, transactionis atque
Caesarea concessionis firmatum à familia primi acquirentis
atque sanguine suo, cui jure nascendi statim atque ea lege de-
beatur, ut Alberti judicio voluntateque auferri non posset,
abalienare voluit, eoque consilio Caesari Adolpho alienigenae vendidit,
Misnicis invadenda aditum communit, V. Siff. Presbyter anno
1275. 1294. Chronicon Colmariense an. 1291. 1295. Albertus Argenti-
nensis pag. 109. Levoldus à Northof. in Chron. Marcano an. 1293. si-
gillatim Johannes Garzo Bononiensis de factis Friderici & Ditzman-
ni, quem in Germanicum convertit Ernestus Brotusius, Paulus Lan-
gvius in Chron. Citizens. an. 1294. Erphesfordensis cap. 71. 73. 78.
Georg. Fabricius Or. Sax. lib. 6. qui cum Garzonis Itali narrationes ad-
vivum exigit, tum observat, in plerisque esse emendandum praesertim
in gentili Apollonii nomine, quod historia Misnica ignorat. Laur.
Peccenstein th. Sax. part. 1. cap. 2. Johannes Bangius & Johannes
Binhardus Chron. Thur. an. 1289. David Chytraus Saxon. lib. 6. p. 168.
Caeso post Nassovio, nihilo melior fuit Albertus Austrius Caesar, neque
pro eo, ac debebat, gratiam Marchionibus retulit, quippe non Thu-
ringia modo, sed etiam Misnicis fodinis insidiatus, pejora, ut vide-
batur, ausurus, nisi à Johanne patrueli interemptus fuisset.
Erphesfordensis hist. Landgr. Thur. cap. 83. De Alberti
Caesaris caede vid. Albertus Argentinensis Chron. anno 1308.
Chron.

Chron. Basileense Urstifii lib. 3. cap. 5. inde sanè scriptores Helvetii initium capiunt pulsa Nobilitatis Helvetica, quæ gravissimas poenas Alberti Austrii filii, paternam necem à paucis patratam in omnes vindicantibus pependit, major pars solum mutavit, multi arcibus privati, in exilium iverunt, alii vita factoque innocentes in terras proximas delati, familias dudum conditas, imaginibusque decoras instaurarunt, ac ad veterem stirpis suæ gloriam virtute atque meritis maximis ingentem cumulum addiderunt, quorum posteritudo hodieque Serenissimi Saxonie Electoris consilia labore, curis atque vigiliis moderantur, atque hoc agunt, hoc nituntur indies, ut literæ atque leges florent, & mercedem quæ ac fructum honesti studii capiamus, de quibus aliàs dicitur latius, cum de familia atque genere incluto Dynastarum Misnie, ac nominatim de originibus illustrissimorum Baronum FRISIORUM commentabor. Interim Helveticarum familiarum fata ac vicissitudines videas apud Albertum Argentinensem Chron. an. 1308. Josiam Simlerum in præfat. de republica Helvetior. Jo. Bapt. Plantinum de Helvet. antiq. & nov. p. 194. Constat enim ex Francisco Guillimanno, accurati judicii & multæ diligentie historico, ante hanc conversionem & illustrium apud Helvetios numerum amplissimum, & auctoritatem primariam, & bona atque facultates luculentas fuisse. Nominat enim Comites Baronesque conjunctim plures, quam ducentos, qui à majoribus deductam atque traditam illustrem nascendi dignitatem memorabili ista Helveticarum familiarum conversione in alias Germania regiones proximasque oras intulerunt, splendoremque incluta stirpis postliminio ab augustissimo Ferdinando receperunt, à cujus majoribus ad migrandi necessitatem redacti, hoc virtute atque consiliis bene sapienterque datis consecuti sunt, ut ab ejus successoribus maxima atque illustria voluntatis studiique testimonia, & cumulatisima ornamenta acciperent ac benignissime haberentur.

Carolus Burgundus regem Gallie Belgicæ & Burgundicæ inaugurarari se volebat.] Vera hæc sunt, atque unum hunc ex omnibus Ducum Burgundie numero opibus ac potentiam maximam declarant, non modo quod regis Burgundici titulum affectasset, sed quia potentissimis Europa regibus, & ipsi etiam imperatori maxime esset formidabilis.
Prin-

Princeps ingenitâ virtutè magnus, sed ferociori animo præditus, & audax pugnaxq; nominatus. Neq; id perperam à Bojemo est traditum, quod una regis Gallie Belgicæ titulum cupisset optassetq; sibi dari, quædoquidem certis indicis testatum fecit, quod studeret Galliam Belgicâ rursus cum Burgundia conjungere, regnumq; Arelatense de integro stabilire, quod Gallis, qui non quidem jus, sed possessionem duntaxat regni Arelatensis regno Germania interversam ad se transtulerunt, tantum metum incussit, ut Ludovicus XI. à nemine magis, atq; à Carolo pugnace sibi timeret. V. Jacobus Meyerus, scriptor annalium Flandricorum eruditus ac diligens lib. 17. pag. 412. cum quo conf. Philippus Cominaus testis non modo auritus, sed oculatus rerum inter Ludovicû Carolumq; ducem actarum, & vir iudicii prudentiæq; exquisitæ, nisi quod transfuga, & propter mores ingeniumq; Caroli penitus explorata, prope proditor sui Principis factus est. Emmanuel Metteranus testatur, Carolum tam vasto fuisse animo, ut Alexandrum Carolumq; magnos æquare optaverit, lib. 1. hist. Belg. Constatq; aliàs eum inusitato apud Belgas exemplo jus creandorum Comitum anno MCCCC LXXIII. usurpasse, & Brugis Johannem Crojum Comitis Hannonia honore auxisse. Aub. Miræus Not. Eccl. Belg. p. 706. Quæ fama adexteros dimanavit, & tantam illi auctoritatem conciliavit, ut ab Hermolao Barbaro Venetorum legato & Fasone Mayno, jureconsulto atq; oratore Mediolanensi rex Belgarum appellaretur. Estq; mihi cognitum, jam ante Carolum in spem regie dignitatis consequenda venisse Philippum bonum ejus Patrem, cujus rei extat testimonium atq; exemplum apud Aneam Sylvium scriptorem eorum temporum judicio industriæq; gravem, qui ad Philippum perscripsit, hanc esse sibi ab imperatore datam animi significationem, quod cuperet, regni insignia vicariatusq; Gallie Belgicæ titulum atq; munus conferre, epist. 355. Sed multum abest, quo minus credam, serio id cogitasse Fridericum imperatorem, ut qui nollet hunc ducem nimis crescere, ac quid ex eo futurum esset, accuratius in animo reputaret. Communis enim tunc imperatori cum rege Gallie erga nimia Burgundi incrementa metus erat: quamquam rebus Germanicis valde utile futurum fuisset, si citra periculum imperii tale quid fieri, Gallisq; duntaxat tam potens vicinusq; amulus opponi potuisset. Verum quia tam ingentem Burgundi
poten-

potentiam neque sibi, neque imperio conducere existimabat, totum hoc negotium irritum infectumque mansit. Per magna enim tunc de Philippo bono erat opinio, atque tanta ejus nominis passim auctoritas, ut inter felicissimos ditissimosque illius ævi Principes numeraretur. Æneas Sylvius, post commutato nomine Pius II. commentarior. lib. 3. p. 69. Præterea tanta curâ diligentiaque res suas principatumque muniebat, ut unus quovis ille regi Gallia formidandus esset, Jac. Meyer annal. Flandr. lib. 16. Hæc & talia Burgundia Ducum præconia tanti aestimavit Joh. Jac. Chiffletius, ut Ducatum eum omnibus Europe Ducatibus anteferet, & pari cum regibus jure habendum esse censeret, Vind. Hisp. cap. 14. Ut exinde etiam intelligatur, ex quo fonte manaverit Caroli V. Imperatoris consilium, quo destinabat Burgundicas provincias redigere in regni Burgundici titulum, quod cur non ~~non~~ successerit, haud potest esse iis obscurum qui cognitam habent dissimilitudinem morum institutorumque, quæ in singulis provinciis valebant, atque tanti momenti erant, ut Caroli propositum, firmandæ alioqui Hispanicae monarchiæ utilissimum, si æquè promptum effectu, ac citra periculum turbarum fuisset, omninò impedirent. Fam. Strada bell. Belg. dec. 1. pag. 19. 20. Cujus rei cum oblivisceretur Philippus II. & passim instituta legesque, cum quibus respublica illa quasi nata erat, abrogari cuperet, & invito crudelique Ducis Albani regimine unum in omnes ibi dominatum moliretur, motibus Belgicis occasionem præbuit, annoque M D LXXXI. insigniori provinciarum parte excidit, de quo argumento aliàs à me traditum est in notis ad epistolam nomine Belgii ordinum ad Philippum II. perscriptam, superiori anno editis. Cum verò ad Carolum pugnacem revertimur, tum meritò ejus vicem dolemus, quòd non perinde ac pater Philippus bonus se gereret, neque magnanimitatem cum prudentia atque moderatione conjungeret, oblitus cum quo rege sibi res esset, quem Cominæi judicio constat non uni regno, sed penè terrarum orbi regendo fuisse suscepturum. Caroli vitam literis mandavit Adrianus Barlandus non ignotus apud Belgas scriptor, in Chronico Brabant. Ducum p. 22. ac historia Comitum Holland. & Zeland. p. 297. cum quo legantur Philippus Cominæus lib. 7. de reb. Lud. XI. Jacobus Meyerus annal. Flandr. libr. 17. Jo. Isaac. Pontanus hist. Gelr. lib. 9. Jacobus

Q

bus

bus Marchantius non incelebris, neque in ultimis habendus rerum Flandricarum scriptor, de reb. Flandr. memorabil. p. 82. Ægidius de Roya annal. Belg. an. 1278. Pont. Heuterus rer. Belg. lib. 1. Fuit illi causa exitii nimia ferocia, & contemptus salutarium monitorum, quod non audiret, qui ipsum à Campibachio Italo, perfidissimo homine, dehortabantur, ut meritò prudens rerum earum estimator cogitet, à Deo in eum ob non servatam Connestablio fidem pœnam esse constitutam, quod affirmat Comineus, nec qui eum alias pungit, dissimulare potuit Jac. Meyerus, Carolum favore destitutum fuisse. Atq; hoc indicio omnibus regibus Principibusq; esse possit, justitiâ & fide regna firmari, contra fraudibus pactorumque violatione labefactari penitus atque subverti. Itaque caso anno MCCC LXXVI. apud Nancejum Carolo, pristina Europæ perniciem expectat, facies multum est conversa atque commutata: nascentibus quotidie bellorum causis, gliscentibusq; emulationibus, quarum materia etiamnum inter Austrios Gallosque superest, ut proximum bellum Gallo-Batavum testatur, in cuius partem venere Austrii. quia in eo totius Europa libertas Hispanicisq; Belorum novissimorum cap. 3. à me est commemoratum.

Dresdaq; discessit.] Hujus longinqui itineris brevem & compendiarium narrationem complexus est Cyriacus Spangenberg lib. 5. Chron. Hennebergici cap. 36. an. 1476: add. Geris, & multorum retrò Ducum Saxonie exemplo, Albertus aplacitis, ut tunc seculum erat, assuetus, animi religione solvendi causa suscepit. Quale pari instituto confecit anno MD XLII. Jodocus à Meggen, illustri apud Helvetios familiâ ortus, prælo Johannis Mayer anno MD LXXX. Dilingæ excusum, & meo quidem iudicio dignum, quod cum peregrinatione sacrâ Alberti nostri contendamus. Ceterum prima religiosa è Saxonia profectio, quam ego quidem sciam, instituta est seculo XII.
quædam

quam monumentis ad posteritatis memoriam commendavit Arnol-
dus Lubecensis, Helmoldi continuator, Chron. Slavor. l. 3.
cap. 7. ex eoq; , ut solet Albertus Cranzius Saxon. lib. 6. cap.
29. Cum vero sui quisq; religione voti se obstringeret, tum ea,
quae itineris causa nunciari solebant, imprimis ad Palaestinam,
superstitiosi more seculi, pertinebant. Si vero graves cause
obstabant atque impediabant, quo minus peregrinatio in Pa-
laestinam susciperetur, veneratione sedis pontificiae perfectum hoc
pietatis negotium censebatur. Unde nata est formula voti pro
adeundis liminibus sanctorum Apostolorum. Cujusmodi
fuit Popponis Comitis, cum prohibitus esset adire Palaestinam,
apud Cyr. Spangenberg. Chron. Henneb. l. 2. cap. 16. atque
Ernesti Septemviri, de quo vid. Georg. Fabricius orig. Sax.
lib. 7. p. 786. Quamquam autem multa inde molestiae difficult-
tatesq; proficiscentibus oriebantur, tamen existimabant hoc officium
Deo Ecclesiaeq; Romanae deberi, quod a Friderici III. Sapi-
entis excessu finem habuit, siquidem is inter Duces Electoresq;
Saxoniae ultimus fuit, qui Pontificis causa Romam iret, & voti re-
ligione obligatus Palaestinam inviseret, ac apud sepulchrum Chri-
sti officium pietatis faceret, & prout tunc consuetudo erat, te-
staretur, nomen atque dignitatem sanctae ejus regionis, ubi pri-
mo salutare doctrinae atque veritas orbi illuxissent, cordi esse
sibi. Vid. Fabr. orig. Sax. lib. 8. Ea peregrinatio incidit in
annum M CCCC XCIII. viginti post annis, quam Albertus animo-
sus ex eadem causa eò se contulit, instituta. Cujus monumenta
itineris hodieq; in hoc oppido visuntur, picturisq; & imaginibus par-
tim expressa, partim ex longinquis locis eò asportata, de quibus legi
expediat Balthasaris Menciae syntagma epitaphiorum Witteber-
gæ lib. 1. p. 14. 24. 49. seq. Redux enim Fridericus templum arcis re-
cens ab se conditum magnifice ornavit, & quanto apparatu potuit,
dona atq; munera in illud intulit, sanctorumq; reliquiis juxta usita-
tum illorum temporum morem auxit, atq; excitato post literarum
atq; eruditionis domicilio nomen sapientis accessione tituli decora-
tum, sempiterna hominum memoria commendavit. Spectatq; huc,
ut de modo & ritu creandi milites sepulchri Christi dicamus, sed

2

quia

quia id latè executus est Jodocus à Meggen. cap. 12. peregrinationis Hierosolymitanae, nunc supersedebimus hoc labore, & cum dabitur aliàs occasio scribendi de templariis, hoc ut par est, à prima origine repetemus. Tantum hic ad gloriam prædicti itineris sacri pertinet, quòd Albertus in Palæstina equites auratos creavit, loco quàm à Saxonia, unde profectus erat, disjuncto, tam ad memoriam institutæ ejus peregrinationis illustri atq; sancto. Quod singulare est, atq; recordationis causa factum intelligitur, gnaro moris ritusq; Principe, quòd qui eò proficisci solerent, iter cuperent esse sibi honorificum, atq; hujus accessione ornamenti fructuosum. Fuitq; hæc causa, cur multi à Guardiano sepulchri Christi, titulo militum sepulchri Christi ornari voluerint, putaverintq; hoc & sibi esse honori, & testimonium peregrinationis luculentissimum fore. Sed quibus eò rationibus adductus fuerit Albertus, infra exposuit Bojemus. Non eo sanè instituto, ut jus creandi auratos equites sibi temere arrogaret, sed ut per se ipse efficeret, quod in eo loco constitutus, efficere aliter non poterat, & cum ita ferret consuetudo, ut illuc profecti à Guardiano ornarentur, ipse hoc munus per se Princeps obiret, & hanc suæ voluntatis in socios itineris significationem daret, Guardianoq; auctoritatem cum gravitate conjunctam luculenter demonstraret.

Belgica duo bella gesit.] Alberti magnitudo animi, & merita in Domum Austriam, tot & tanta, & tam eximia fuerunt, ut non exteris modò, sed etiam hostibus celebrandi occasionem dederint. Fridericus III. imp. eum magna laude dignitateq; ornavit, & suæ domus atq; imperii fulcimentum, quin imò patrem suorum & custodem salutis publicæ, appellavit. Ejus filius Maximilianus I. eo duce atq; auctore gloriam pariter ac salutem suam vindicavit, fassusq; est, ei deberi, quòd pater Viennam, ipse vitam retinisset. Innocentius hujus nominis II. Pontifex, dum cogitaret, quæ pro tuenda imperii dignitate Albertus suscepisset, usuiq; omnibus, & ornamento patriæ suæ fuisset, eum dextram imperii manum nominavit. Similiter viri graves ac laude ingenij florentes consuere. Albertus Cranzius, Paulus Langius, superioris seculi scriptores, cumulum ejus laudis

laudi addunt, & auctoritatem virtutesq; certatim predicant. Pontus Heuterus Vir in tabulariis Belgicis apprime versatus, Principem omnium ore merito celebratum vocat, meminitq;, apud Belgas tantam ejus fuisse admirationem, ut neminem illi fortitudine armorumq; peritiâ anteferrent, & quem Saxonem dicerent, eundem animosum denotarent, rer. Belg. lib. 5. an. 1500. Johannes Isacius Pontanus eruditus rerum Gelricarum scriptor, eadem fide pariq; laude de eo commemoravit, hist. Gelr. lib. 10. an. 1488. Nicolaus Bellus, qui res Austrias literis mandavit, non tantum administrationem Belgij, sed etiam tuendi Philippi Archiducis Maximiliani F. munus ipsi creditum commissumq; fuisse affirmat, laur. Austriac. lib. 13. p. 59. Pro certo habeo, id Bellum hausisse ex Adriano Barlando, teste susceptæ hujus dignitatis, in Chron. Brabant. cap. 162. Ubbo Emmius prudentiâ usq; rerum, & dignitate meritorum famaq; validum fuisse tradit, usq; eò, ut Maximilianus I. inductus fuerit ei Frisiam tradere, certa successionis lege pactoq; retinendam, cui renunciavit Georgius Saxonie Dux, rer. Fris. hist. lib. 37. collat. cum lib. 48. Vidi tabulas anno MCCCCXCIX. die XX. Jul. confectas & legi, quibus Alberti virtus, & in rebus tractandis industria mirificè predicantur, unde verba quædam huc pertinentia adscribam, ut fontes præbeam, unde tantarum laudum rivuli ducti sunt, & posteri, ut sanè debent, ejus Herois memoriam colant atq; venerentur. Ita autem Maximilianus augustus & sensit de ipso, & scripsit. Albertum Saxonem cognatum nostrum præclare de Parente nostro Friderico, & nobis ipsis, nostroq; Filio Philippo Burgundiæ Duce, totaq; imò Germania, communi patria, pace belloq; merito, Governatorem Frisæ (utriusq;, id est orientalis atq; occidentalis, ut tradit Pontus Heuterus, rer. Belg. lib. 5. ann. 1498. diploma, quod fallere non potest, has Frisæ Alberto in potestatem tradite partes enumerat, Ostergoam, Westergoam, Sevenwoldios, ditionem Groninganam, Ditmarsos littorales, Worffenses, Stellenwerffios, quibus finibus non describitur Frisia orientalis, quæ annis antè XLIV. Comitatus titulo à Friderico III. Imp. ornata fuerat) cum nomine Potestatis (vero & cum omnibus Principis regalibus conjuncto

conjuncto dominio, salvo clientele erga Caesarem Comitemq; Hol-
landiae, ut tunc status erat, nexu, quod cum ex diplomate allegato
intelligitur, tum ab Heutero explicatur) damus. Cetera diploma-
tu, quibus sempiterna laudis Alberti testificatio continetur, omitto,
quoniam multa & varia sunt, mihiq; sufficit, indicasse monumenta,
ex quibus cum de ejus magnitudine animi, tum majestate operum
cognosci potest. Fuit ei capax regie dignitatis* ingenium, in dolensq;
excelsa, atq; robur pace belloq; invictum, & in rebus tractandis agen-
disq; gravitas atq; diligentia singularis, ardorq; ad gloriam maxi-
mus, ac in exequendis negotiis celeritas atq; vis inusitata, ut in eo
& vivum Herois exemplum intueri, ortumq; felicissime propaginis
Albertine colere atq; aestimare debeamus. Nam unus ipse Matibie Un-
gariae regi fortissimè restitit, & Friderico III. Austriae hereditariasq;
regiones asseruit, ac bello Veneto Ungaricoq; Maximilianum adju-
vit, illustratoq; ultra Alpes nomine, atq; Turcis etià formidato, contra
Gallos Belgio inbiantes arma cepit, Belgasq; qui partes Austrias dese-
ruerant, ad obsequiū redegit, ruinasq; Austriae pariter & Germaniae
manu consiliisq; suis fulcivit. Princeps omninò dignus, ut à Micha-
ele Bojemo victuris literarum monumentis illustraretur, atq; à me
duntaxat exigua hac accessione laudis ornaretur, ut habeat non ini-
qua posteritas, quod perpetuis sermonibus celebret, quippe ad
quam pertinet, ut suum cuiq; decus repen-
datur.

* De regno Bohemiae ad Albertum delato vid. annales Neustadienses, quos
sequitur V Volf. C. I. de Or. El. atq; Ducum Saxon in Albe 10,
Eorum fidem in medio relinquit Georg. Fabricius, non de facto, sed
de sincero Bohemorum erga Albertum animo dubitans, Or. Sax. p.
803. Martinus Boregk explicatius testatur, regno Bohemico factioni-
bus distracto, Albertum verè atq; re ipsa ab aliqua Ordinum parte re-
gem Bohemiae fuisse electum, Chron. Boh. part. 2. p. 572. Quod præ-
terit V Vencesl Hagec. Chr. Boh. part 2. an. 1471. De filia Georgii Po-
diebracii Bohemiae regis Alberto in matrimonium collocata vid jo.
Dubravius hist. Bojem. lib. 30. p. 245. Chronicon Saxonicum pag.
467.

e
-
-
i-
-
a
-
-
n
c
-
s
-
n
-
-
e
-
o
-
o

ULB Halle 3
004 778 340

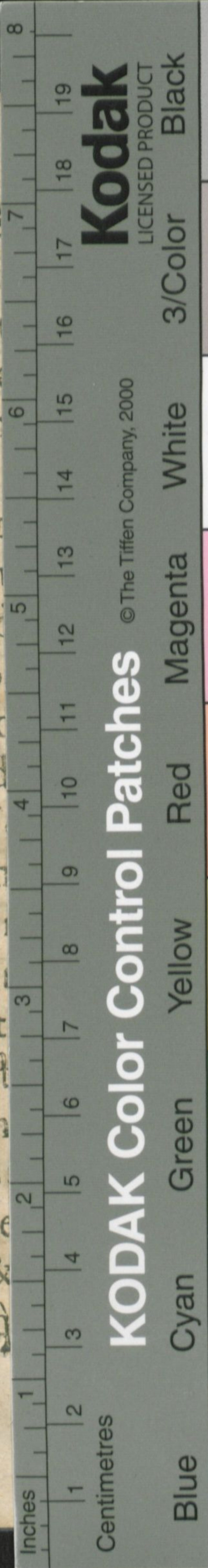
f

Vb17

BOIEMO plane
pta de integro
ejus memoria
rectè à me fieri
portunè com
vi. & non alie
ne auctum Tib
te pietatis, t
Tantum modè
haud satis elab
in periculum c
afferunt, quod
cere possit. V
facit, ut credan
nui scripturæ
as, eâ me non i
tuorum merit
obsequii const
deo enim mihi
teris ornandis
quæ unumque
masse solùm &
rum consiliisq

eliter descri-
empiternam
Quod ut
mecum op-
ndum cura-
um accessio-
catio meæ in
everteretur.
nes istæ meæ
ac subcisivæ,
quæ nil tale
is vacuo pla-
nimum mihi
urum, ut te-
roqui habe-
ec vestigium
taxat erga te
bire. Gau-
contigisse li-
ita optimas,
tant, non a-
cum usure-
unxisse, ut &
res per

re
in
se
ing
po
qu
m
xe
lt
m
de
vu
pu
lic
fic
ut
m
sv
at
m
pr
q
fr
m
tu
in
e
co
te
se
d
ri

